

BULATSA
РЪКОВОДСТВО НА ВЪЗДУШНОТО ДВИЖЕНИЕ

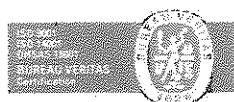
Годишен доклад за дейността
Доклад на независимия одитор
Финансов отчет

ДП РЪКОВОДСТВО НА ВЪЗДУШНОТО ДВИЖЕНИЕ

31 декември 2016 г.

Grant Thornton

Държавно предприятие "Ръководство на въздушното движение"
София 1540, Бул. "Брюксел" №1, Тел.: 02 937 1111, Факс: 02 980 0043
www.bulatsa.com

BULATSA

РЪКОВОДСТВО НА ВЪЗДУШНОТО ДВИЖЕНИЕ

ДОКЛАД ЗА ДЕЙНОСТТА
на ДП „РЪКОВОДСТВО НА ВЪЗДУШНОТО ДВИЖЕНИЕ“
за 2016 г.

Съдържание

	Страница
Годишен доклад за дейността	-
Доклад на независимия одитор	-
Отчет за финансовото състояние	1
Отчет за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход	3
Отчет за промените в собствения капитал	4
Отчет за паричните потоци	6
Пояснения към финансовия отчет	7

СЪДЪРЖАНИЕ

I. МИСИЯ, ВИЗИЯ И СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ	5
I.1. Мисия.....	5
I.2. Визия.....	5
I.3. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ НА ДП РВА.....	5
II. ФУНКЦИИ И УПРАВЛЕНИЕ	5
III. ОСНОВНИ СЪБИТИЯ И ПРИОРИТЕТИ	6
III.1. КЛЮЧОВИ СЪБИТИЯ С ВАИЯНИЕ ВЪРХУ НИВАТА ОБСЛУЖВАН ТРАФИК ВЪВ ВП НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ.....	6
III.2. РАЗШИРЕНИЕ И МОДЕРНИЗАЦИЯ НА СИСТЕМАТА SATCAS.....	8
III.3. РАЗВИТИЕ НА ФБВП „ДУНАВ“.....	8
III.4. ЦЕНТРАЛИЗИРАНИ УСЛУГИ.....	9
III.5. СОЦИАЛЕН ДИАЛОГ.....	10
IV. ОТНОШЕНИЯ С КЛИЕНТИТЕ И КОНСУЛТАЦИИ С ПОЛЗВАТЕЛИТЕ НА УСЛУГИТЕ	10
V. МЕЖДУНАРОДНА ДЕЙНОСТ	11
VI. СХЕМА ЗА ЕФЕКТИВНОСТ	12
VII. ОПЕРАТИВНА ДЕЙНОСТ	12
VII.1. ОБСЛУЖВАНЕ НА ВЪЗДУШНОТО ДВИЖЕНИЕ.....	13
VII.2. УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪЗДУШНОТО ПРОСТРАНСТВО.....	13
VII.3. РАЗВИТИЕ И ЛИЦЕНЗИРАНЕ НА РЪКОВОДИТЕЛИТЕ НА ПОЛЕТИ.....	14
VII.4. АЕРОНАВИГАЦИОННО ИНФОРМАЦИОННО ОБСЛУЖВАНЕ (АИО).....	15
VII.5. АЕРОНАВИГАЦИОННО МЕТЕОРОЛОГИЧНО ОБСЛУЖВАНЕ (АМО).....	16
VII.6. АВИАЦИОНЕН УЧЕБЕН ЦЕНТЪР (АУЦ).....	17
VIII. ТЕХНИЧЕСКО ОСИГУРЯВАНЕ НА ОПЕРАТИВНАТА ДЕЙНОСТ	19
VIII.1. РАЗВИТИЕ И ЛИЦЕНЗИРАНЕ НА ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКИЯ ПЕРСОНАЛ.....	19
VIII.2. КОМУНИКАЦИИ.....	19
VIII.3. НАВИГАЦИЯ И МЕТЕОРОЛОГИЧНА ТЕХНИКА.....	20
VIII.4. ОБЗОР.....	20
VIII.5. АВТОМАТИЗИРАНИ СИСТЕМИ ЗА УВА.....	21
VIII.6. ЕНЕРГО-МЕХАНИЧНО ОСИГУРЯВАНЕ.....	21
VIII.7. ИНФОРМАЦИОННИ СИСТЕМИ.....	21
IX. АДМИНИСТРАТИВНО ОБСЛУЖВАНЕ НА ДЕЙНОСТТА И УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ	23
X. УПРАВЛЕНИЕ НА БЕЗОПАСНОСТТА И КАЧЕСТВОТО	24
XI. ФИНАНСОВО – СЧЕТОВОДНА ДЕЙНОСТ	27
XI.1. СТРУКТУРЕН АНАЛИЗ НА ПРИХОДИТЕ ОТ ТАКСИ ЗА ПРЕДОСТАВЕНО АНО.....	27
XI.2. АНАЛИЗ НА ОСНОВНИТЕ ВИДОВЕ РАЗХОДИ ЗА ДЕЙНОСТТА.....	30
XI.3. ФИНАНСОВ РЕЗУЛТАТ.....	30
XI.4. ФИНАНСОВИ ПОКАЗАТЕЛИ.....	31
XII. ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ И УПРАВЛЕНИЕ НА ФИНАНСОВИЯ РИСК	31
XII.1. КАТЕГОРИИ ФИНАНСОВИ АКТИВИ И ПАСИВИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ФИНАНСОВИТЕ РЕСУРСИ.....	31
XII.2. ЦЕНОВИ РИСК.....	31
XII.3. ВАЛУТЕН РИСК.....	32
XII.4. ЛИХВЕН РИСК.....	32
XII.5. КРЕДИТЕН РИСК.....	32
XII.6. ЛИКВИДЕН РИСК.....	32
XIII. РАЗВИТИЕ НА ДЕЙНОСТТА ПРЕЗ 2017 Г.	33
XIV. ИНФОРМАЦИЯ СВЪРЗАНИТЕ ЛИЦА	33
XIV.1. СДЕЛКИ СЪС СВЪРЗАНИ ЛИЦА ПОД ОБЩ КОНТРОЛ.....	33
XIV.2. РАЗЧЕТИ СЪС СВЪРЗАНИ ЛИЦА В КРАЯ НА ГОДИНАТА.....	34
XIV.3. ПРОМЕНИ В КЛЮЧОВ УПРАВЛЕНСКИ ПЕРСОНАЛ.....	34

XIV.4. ИНФОРМАЦИЯ ЗА РАЗМЕРА НА ВЪЗНАГРАЖДЕНИЯТА, НАГРАДИТЕ И/ИЛИ ПРИДОВИВКИТЕ НА КЛЮЧОВ УПРАВЛЕНСКИ ПЕРСОНАЛ ЗА ОТЧЕТНИЯ ПЕРИОД.....	34
XV. СЪБИТИЯ СЛЕД КРАЯ НА ОТЧЕТНИЯ ПЕРИОД	35
XVI. ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА КОРПОРАТИВНО УПРАВЛЕНИЕ.....	35
XVII. ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ	36

I. МИСИЯ, ВИЗИЯ И СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

I.1. Мисия

Предоставяне на висококачествено аеронавигационно обслужване (АНО) чрез надеждно и ефективно управление на дейността, поддържане на най-високи нива на безопасност и намаляване на негативното влияние върху околната среда.

I.2. Визия

Визията на ДП РВА е да бъде сред лидерите в системата на АНО в Европа. ДП РВА ще продължи да се развива като ефективно, гъвкаво и ориентирано към своите клиенти предприятие, успешно ще се справя с предизвикателствата поставени пред нас от новите реалности в Единното европейско небе (ЕЕН), чрез квалифицирани човешки ресурси и нови пазарни възможности.

I.3. Стратегически цели на ДП РВА

- Конкурентноспособно предприятие от авиационната общност в Европа, самостоятелно и в рамките на Функционален блок въздушно пространство „ДУНАВ“;
- Ключова роля на ДП РВА и ФБВП „ДУНАВ“ при осигуряване на АНО в Югоизточна Европа;
- Подобряване на показателите за безопасност, околна среда, капацитет и разходна ефективност;
- Запазване или повишаване на пазарния дял в обслужването на въздушното движение (ОВД) в региона;
- Активно участие в дейностите по развитие и внедряване на програмата SESAR и въвеждането на технологично оборудване, което отговаря на най-високите европейските и световни стандарти, основаващо се анализ на ползите и разходите;
- Обществена роля на предприятието;
- Защита на интересите и осигуряване на добро представяне на ДП РВА пред сродни организации, националните и европейските институции.

II. ФУНКЦИИ И УПРАВЛЕНИЕ

ДП РВА е юридическо лице, което притежава свидетелство за извършване на АНО и изпълнява държавни функции по предоставяне на аеронавигационни услуги в обслужваното гражданско въздушно пространство (ВП) на Република България. Основният предмет на дейност на ДП РВА включва:

- управление на въздушното движение (УВД) за постигане на безопасност, ефективност и редовност на полетите в обслужваното гражданско ВП;
- планиране, осигуряване, внедряване, експлоатация и поддържане на съоръжения, системи и оборудване за комуникационно, навигационно, обзорно, енергийно, метеорологично и аеронавигационно осигуряване на обслужваното въздушно движение и съпътстващата инфраструктура;
- комуникационно обслужване, навигационно обслужване и обслужване по обзора;
- метеорологично обслужване;
- аеронавигационно информационно обслужване;
- информационно обслужване на дейностите по търсене и спасяване на ВС;
- управление на системата за безопасност на въздушното движение в рамките на предоставената му компетентност;
- изпълнение на задълженията на Република България, произтичащи от международни договори в областта на управлението на въздушното движение, по които Република България е страна;
- събиране на такси за аеронавигационно обслужване.

Структурата на ДП РВД включва Централно управление и Центрове за обслужване на въздушното движение. Центровете за обслужване на въздушното движение са:

- Районен център за обслужване на въздушното движение (РЦ за ОВД) – София;
- Летищни центрове за обслужване на въздушното движение (ЛЦ за ОВД) – Варна, Бургас, Пловдив и Горна Оряховица.

ДП РВД няма регистрирани клонове в страната и чужбина.

Оперативното управление на ДП РВД през периода се осъществява на база система за управление чрез основни цели и задачи, дефиниране, отчитане и контрол на дейностите, извършвани от отделните териториално и/или функционално обособени звена на предприятието.

В предприятието е въведена система за вътрешен контрол в съответствие с изискванията на Закона за финансово управление и контрол в публичния сектор (ЗФУКПС). Вътрешната система за управление и контрол включва изграждането, развитието и функционирането на пет елемента: контролна среда, управление на риска, контролни дейности, информация и комуникация, мониторинг. Системата за вътрешен контрол в ДП РВД съдържа елементите, определени в ЗФУКПС и има за цел да осигури разумна увереност, че съществените финансови, оперативни, свързаните с безопасността, правни и други рискове са идентифицирани, оценени и управлявани.

Системата за управлението на риска в предприятието включва идентифициране, оценяване, контролиране и минимизиране на събития или действия, които могат да повлияят върху възможността за постигане на целите на предприятието. Успешното управление на риска гарантира, че предприятието последователно предоставя аеронавигационно обслужване и други услуги на своите клиенти, и изпълнява очакванията на заинтересованите страни в една бързо променяща се несигурна среда, и че поставените цели ще бъдат постигнати.

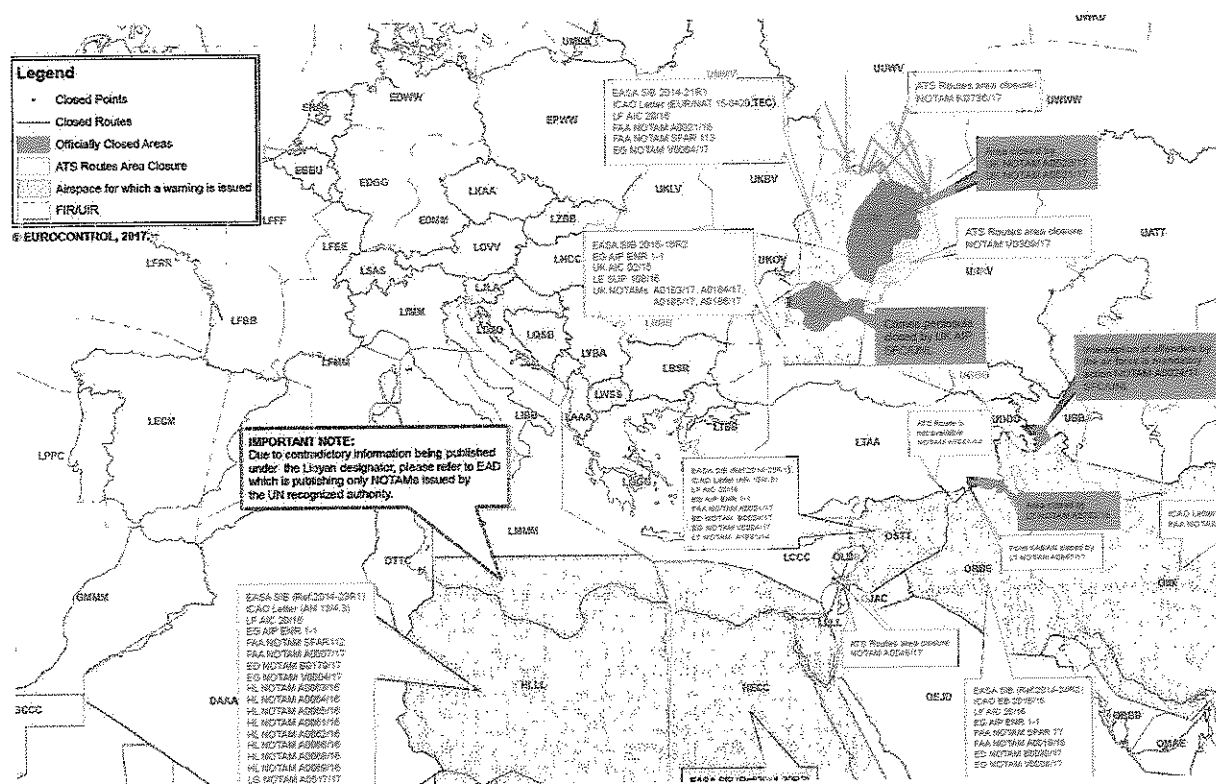
Ръководството на предприятието приема управлението на риска с необходимата отговорност, като отделя специално внимание на безопасността, предоставянето на АНО, оперативната ефективност, финансовия контрол, изпълнението на проекти, включително международни, съответствието законодателството, вътрешните актове и договори, финансовите и за информационни технологии системи.

Не са настъпили значими промени в принципите на управление на Предприятието.

III. ОСНОВНИ СЪБИТИЯ И ПРИОРИТЕТИ

III.1. Ключови събития с влияние върху нивата обслужван трафик във ВП на Република България и предприети мерки

През 2016 г. върху потоците от прелитаци въздухоплавателни средства продължават да оказват значително влияние редица събития от геополитически характер.

Фигура 1. Значими събития, оказващи влияние върху потоците въздушно движение през 2016 г.

■ На 03.04.2014 г. бе отворено въздушното пространство на Косово (т. нар. сектор на KFOR), обслужвано за период от 5 години от унгарския доставчик на АНО – HUNGAROCNTRON. Като цяло това действие повлия в отрицателна посока върху потоците от/до Гърция, Кипър и Израел и от/до Северна Африка. Наблюдаваният ефект върху трафика от въвеждането на тази промяна е разнопосочен, но като цяло не е съществен по отношение на намаляние на броя на ВС;

■ След проведения референдум в полуостров Крим през м. март 2014 г., от страна на Русия бе декларирано, че тя поема обслужването на трафика в Район на полетна информация (РПИ) Симферопол, в т.ч. и във ВП над открито море. Последното по международните договорености е делегирано на Украйна. Поради наличието на два органа за ОВД в едно ВП, което е недопустимо от гледна точка на безопасността, от страна на ICAO и EASA бяха отправени препоръки да не се лети през това ВП до изясняване на обстановката. Това доведе до значително увеличение на трафика през нашето ВП на въздухоплавателни средства, които изпълняват полети от/до Близкия Изток и Далечния изток, както и на част от трафика от/за Русия до Средиземно море, който преди летеше основно през ВП на РПИ Симферопол. Допълнително, на 18.07.2014 г., вследствие на инцидента с полет MH17 на Малайзийските авиолинии, украинските власти взеха решение за затваряне за полети на източната част на РПИ Днепропетровск. Наблюденията сочат, че голяма част от авиопревозвачите избягват целия РПИ Днепропетровск, не само затворената източна част. Това доведе до допълнително увеличение на трафика през нашето ВП на въздухоплавателни средства, които изпълняват полети основно от/до Далечния изток;

■ С развитието на конфликтите в Сирия, Ирак въздушното пространство над тези държави и през 2016 г. не се използва за полети на гражданската авиация с някои малки изключения с дестинации в тези държави. По отношение на тези ограничения следва да се добави, че на 08.04.2014 г. с NOTAM, турският доставчик на АНО – DNMİ, затвори трасето UR975 през въздушното пространство на Сирия, което представляваше по-кратка опция за летиене в посока Персийския залив. Това трасе бе открито на 07.04.2011 г. и бе използвано основно от някои големи авиокомпании от района на Персийския залив като по-кратка опция за полети до тази дестинация. След това, с развитието на конфликта в Сирия през 2012 г., броят на компаниите, които го използваха намаля. Това трасе се свързва с мрежата

през българското въздушно пространство, като затварянето му предполага трафикът в югоизточна посока за Близкия изток (Персийския залив) отново да минава основно през Румъния;

- Подобна е ситуацията над Либия, както и над Синайския полуостров, където въздушното пространство е затворено до определена височина (последните две въздушни пространства имат трудно прогнозируем ефект по отношение на полетите през обслужваното ВП от ДП РВА). Отбелязаното до тук заедно с това че капацитета на Саудитска Арабия, Египет и Кипър е недостатъчен за поемане на допълнителен трафик от/за Персийският залив предполага основната част от полетите от/за Близкия изток да летят през България, Турция, Иран;

- Във връзка с развитието на ситуацията в Турция се наблюдава намаление на потока от туристи от Русия и Европа до морските курорти в тази държава. Допълнително този поток бе повлиян и от забрана руски ВС да ползват ВП на Украйна. На този етап все още не може да се каже със сигурност дали това ще се превърне в трайна тенденция или представлява временно явление. Аналогична е ситуацията с полетите между Русия и Египет. След инцидента със самолета на авиокомпания „Коғалима Авиа“ през м. октомври 2015 г., са прекратени полетите между Египет и Русия. По отношение на полетите от/до Египет в края на 2016 г. се забелязва съществено нарастване на полетите между Египет и Западна Европа и между Египет и Украйна.;

- След интензивни преговори през декември 2015 г. се постигна споразумение между България, Турция, Румъния и Управителя на мрежата за подобряване на интерфейса между България и Турция в района на Черно море, с което се увеличи значително капацитета на въздушното пространство в региона. По този начин се осигурява достатъчно сигурна и безопасна опция за полетите от/за Близкия изток, като ролята на България като надежден партньор в областта на управлението на въздушното движение се засилва.

III.2. Разширение и модернизация на системата SATCAS

През 2016 г. след проведени успешни тестове за приемане на място (SAT) е финализиран договърът с фирма Leonardo (бивша SELEX ES) за актуализиране на автоматизираната система за управление на въздушното движение (АСУВД) SATCAS на работни пакети:

- разширение на система SATCAS за работа с до 18 сектора за контрол на въздушното движение;
- разширение на симулатора за обучение на SATCAS за работа с до 12 сектора;
- надграждане на резервиращата система SATCAS за работа с транспондери на въздухоплавателните средства в режим „S“ (Mode S);
- надграждане на основната система SATCAS с функционалности за работа с линия за предаване на данни въздух-земя (Data link).

III.3. Развитие на ФБВП „ДУНАВ“

Приоритетна дейност за ДП РВА и през 2016 г. е развитието на функционален блок въздушно пространство „ДУНАВ“, установен във ВП на Република България и Румъния. В периода са финализирани и подписани стратегически документи на ФБВП „ДУНАВ“ - Годишен доклад за 2015 г., Годишен план за 2016 г. и Стратегическа програма за 2016-2020 г. Финализирана е документацията и е стартирала работа по изпълнение на обществена поръчка за „Предварително проучване за разширение на ФБВП „ДУНАВ“. Изготвени и подписани са „План за хармонизиране на УВД процедурите на ФБВП „ДУНАВ“ 2016“ и „Механизъм за хармонизиране на УВД процедурите на ФБВП „ДУНАВ“. Проведени са редовни заседания на управителните органи на ФБВП „ДУНАВ“ - Съвет на ДАНО (ANSP Board) и Управителен съвет (Governing Council).

Съветът на ДАНО (ANSP Board) на DANUBE FAB проведе осмото си заседание в България на 26 октомври 2016 г.

През месеците февруари и април се проведеха срещи на Постоянния комитет по стратегии и планиране (SAPSC), Постоянния оперативен комитет (OSC) и на Постоянен комитет по безопасност, качество, околна среда и сигурност (SQSESC) на ФБВП „ДУНАВ“ под домакинството на ДП РВА.

През годината продължиха и редовните консултации със социалните партньори като през м. май се проведе Социалния консултативен форум на ФБВП „ДУНАВ“ (SCF11). Целта на форума е да се представят текущите и приоритетни дейности, както и да се обсъди постигнатият напредък със социалните партньори.

III.4. Централизираны услуги

През 2014 г. Евроконтрол стартира процедура по организиране и предоставяне на 14 централизираны услуги в областта на обслужването на въздушното движение. ДП РВА предприе действия за подготовка и организация на участието си в тях съвместно с други доставчици на АНО и индустриални партньори.

През 2016 г. консорциумът в който ДП РВА участва по ЦУ 4 Advanced Flexible Use of Airspace Support Service (AFUA), бе класиран на първо място. Преговорният процес по тази услуга е на финален етап.

По ЦУ 6-2 Management of Common Network Resources Service/Mode S Interrogator Code Allocation (CNR/MICA) консорциумът, в който ДП РВА участва, бе класиран на първо място. Преговорният процес по тази услуга е на финален етап.

През 2016 г. е актуализирана оферта (Best and Final Offer) и подобро техническо предложение по ЦУ 6-3 Management of Common Network Resources Service/Radio Frequency Function (CNR/RFF). По тази услуга тече преговорен процес по договора.

Приключи успешно участието в търговете на Евроконтрол за централизираны услуги – CS6.7 Management of Common Network Resources Service/Operation and Coordination of Network Security и CS6.6 Management of Common Network Resources Service/Security Certificate Service, като консорциум Team CS Europe, в който участва ДП РВА беше класиран на първо място. В момента текат преговори по договорите с Евроконтрол.

ДП РВА получи от Евроконтрол предварително одобрение за участие в последващи преговори с цел сключване на договор за изпълнение на обществена поръчка по ЦУ 7.3 Network Infrastructure Performance monitoring and analysis Service/monitoring and prediction of Satellite Navigation (NIPS/SAT-NAV) на консорциум между GMV (Испания), Skyguide (Швейцария) и ДП РВА.

След финализиране на преговорите с Евроконтрол и получаване на одобрение от страна на Временния съвет на Евроконтрол (РС), ДП РВД ще пристъпи към изпълнение на договорите за спечелените услуги.

III.5. Социален диалог

Основен акцент на социалната политика през 2016 г. е активният диалог със социалните партньори, свързан с въпроси относно подобряване условията на труд и реализацията на стратегическите цели на предприятието, които имат отражение върху човешките ресурси и сключването на нов Колективен трудов договор (КТД). Преговорите за последния бяха проведени в дух на взаимна ангажираност и отговорност на страните за осигуряване на безопасно и висококачествено АНО при съществено нарасналите нива на трафик.

ДП РВД ежегодно отделя средства за осигуряване на широк кръг от социални дейности, ориентирани към здравето и пълноценния отдих на служителите на предприятието и на техните семейства.

Основните проекти, реализирани през 2016 г. в областта на социалната политика са насочени към предприемане на коригиращи мерки за ограничаване на съществуващите рискове в съответствие с оценката на риска на работните места, поддържане на получения сертификат за системата за здраве и безопасност при работа в ДП РВД по стандарта OHSAS 18001/2007.

IV. ОТНОШЕНИЯ С КЛИЕНТИТЕ И КОНСУЛТАЦИИ С ПОЛЗВАТЕЛИТЕ НА УСЛУГИТЕ

В съответствие с годишния план за дейностите по управление на отношенията с клиентите и политиката на предприятието за налагане на прозрачност и доверие с клиентите през м. юни в гр. Варна се проведе консултативна среща с представители на летищни оператори, наземни оператори и авиокомпаниите. На срещата присъстваха представители на ЛЦ за ОВД Варна, ЛЦ за ОВД Бургас, „Фрапорт туин стар мениджмънт“, летище Варна и летище Бургас, авиокомпаниите „Еър Виа“, „Български Еър Чартър“ и „България Еър“. Дискутирани са въпроси, свързани с обслужването на въздушното движение на морските летища и организацията на ВП.

Консултативните срещи на ДП РВД със заинтересованите страни традиционно способстват за ефективна комуникация и обмен на важна информация с клиентите и партньорите на ДП РВД.

През 2016 г. наред с регулярните двустранни и многостранни консултации се проведеха и редица срещи с представители Международната асоциация по въздушен транспорт (IATA) и отговорните органи във връзка с Плана за ефективност (ПЕ) на ФБВП „ДУНАВ“ за РП2 (2015 - 2019 г.) относно необходимостта за неговото ревизиране с оглед на съществените промени в нивата на трафика поради ситуацията във ВП на Украйна, Сирия и Ирак, както и от очакваното нарастване на комплексността на операциите в обслужваното въздушно пространство поради пускането в експлоатация на новото летище в Истанбул.

На 08.11.2016 г. в РЦ за ОВД София, се проведе среща между представители на авиокомпаниите, които провеждат полети на летище София, представители на летищния оператор, наземни оператори, ГД ГВА и ДП РВД.

През 2016 г. се проведеха две редовни срещи на форума „Съвместно управление на въздействието върху околната среда от авиационните дейности в района на летищата София/Варна/Бургас/Пловдив/Горна Оряховица“ (СУВОС), в които взеха участие представители на ДП РВД, ГД ГВА, АБА и на летищните оператори „Летище София“ ЕАД и „Фрапорт Туин Стар Еърпорт Мениджмънт“ АД. По време на срещите са дискутирани редица въпроси, свързани с мониторинг и намаляване на авиационния шум, както и възможностите за идентифициране на ВС, нарушили маршрутите за отлитане и долитане.

V. МЕЖДУНАРОДНА ДЕЙНОСТ

През 2016 г. ДП РВА продължи своята дейност като активен член и партньор в работата на европейските и международните организации в сферата на гражданската авиация – ICAO, Евроконтрол, CANSO и съответните структури на ЕС. Международната дейност на ДП РВА през периода се характеризира с интензивно участие на ръководството и представители на предприятието в сесии на Временния съвет и последващи сесии на Комисията на Евроконтрол, Разширения комитет за пътни такси, в заседанията на Съвета за управление на мрежата за УВД (Network Management Board), в съвещания на управителния орган на организацията за граждански аеронавигационни услуги CANSO (ЕСЗ) и годишните събрания на изпълнителните директори на доставчиците на аеронавигационно обслужване (ДАНО) членове на CANSO, и нарочните работни групи на CANSO, както и във форуми на ЕК и регионални инициативи.

Продължава работата по платформата за регионално сътрудничество (GATE ONE) между ДАНО на Австрия, България, Чепката република, Хърватия, Полша, Литва, Унгария, Румъния, Словакия и Словения, Босна и Херцеговина, Сърбия и Черна гора и Македония. Целта на GATE ONE е повишаването на ефективността на европейското УВД чрез засилено сътрудничество между партньорите в нея посредством определянето на общи стратегически цели и съответно отстояването им в процесите на взимане на решения на европейско ниво. Платформата обхваща три функционални блока въздушно пространство (ФБВП) - Baltic FAB, ФБВП „ДУНАВ“ и FAB СЕ и РПИ извън ЕС, тези на Белград и Скопие. В рамките на инициативата се проведеха редовни срещи на ниво координационен комитет на GATE ONE през м. април в гр. Будапеща, Унгария, на ниво генерални директори през м. юни в гр. Скопие, Македония, както и срещи на оперативни експерти. На последното заседание на генералните директори бе одобрено стартиране на работа по проект за проучване въвеждането на въздушно пространство за свободно планиране на полети (Free Route Airspace) на територията на държавите от GATE ONE и е заявен интерес за кандидатстване за европейско финансиране към Механизма за свързване на Европа (CEF call 2016). Проучването ще разгледа съществуващите и планираните регионални (на ниво ФБВП) и национални инициативи за въвеждане на ВП за свободно планиране на полети и ще оцени приложимостта на функционалното обединение на съществуващите FRA инициативи.

През м. май е проведена среща между ДП РВА и Albcontrol, ДАНО на Албания, на която се обсъди състоянието и достиженията на България и Албания по модернизирание на техническата инфраструктура, проектите за въвеждане на въздушно пространство със свободно планиране (FRA), актуалната ситуация на въздушния трафик в региона и обучението на ръководителите на полети.

В съответствие с Регламент (ЕС) №716/2014, ДП РВА участва в процесите по изпълнение на Програмата за внедряване на SESAR. През 2016 г. ДП РВА кандидатства с три проектни предложения (едно самостоятелно и две в група с партньори) за съфинансиране с до 85% на дейности по изпълнението на програмата в рамките на Механизма за свързване на Европа (CEF call 2015).

Проектът tCAT цели въвеждане на система за оценка комплексността на трафика и работното натоварване на ръководителите на полети (РП), която ще осигури по-ефективното управление на капацитета на ВП и човешките ресурси на предприятието. Изготвен и одобрен е план за фаза „Провеждане на възлагане“, както и проект на документация за провеждане на обществената поръчка.

Проектът EATM-CERT ще създаде платформа за събиране, генериране и споделяне на решения за реакция при заплахата за киберсигурността на европейската мрежа за управление на въздушното движение.

Внедряването на нова пан-европейска мрежа за аеронавигационна комуникация с участието на доставчици на аеронавигационно обслужване, летища, авиокомпаниии, доставчици на метеорологично обслужване и военни органи е в основата на проекта „NewPENS network“.

Партньори по проектите EATM-CERT и „NewPENS network“ са водещи европейски доставчици на аеронавигационно обслужване и Европейската организация за безопасност на въздухоплаването (Евроконтрол).

През м. април до Съвместното предприятие SESAR (SESAR JU) са подадени апликационни форми за работа по проекти в рамките на програма за проучване и иновации на SESEAR (SESAR 2020). ДП РВА си партнира в програмата с ENAV SpA – ДАНО на Италия и фирма Leonardo - технологична италианска компания. Работата по програмата започна в края на 2016 г. след одобрение на проектите, които се финансират в рамките на Хоризонт 2020 (програма за проучвания и иновации на ЕС).

ДП РВА взе активно участие в групата, определена от ICAO за възстановяване на нормалните операции в района на Черно море - Black Sea Task Force (BSTF). Обсъдени са възможни варианти/сценарии, които са представени на ICAO EANPG за решение и последващо процедиране.

VI. СХЕМА ЗА ЕФЕКТИВНОСТ

Съобразно изискванията на Регламент 390/2013 по отношение на АНО действа схема за ефективност на обслужването. Тя дефинира четири ключови области на ефективност (КОЕ) – Безопасност, Околна среда, Капацитет и Разходна ефективност. Систематизирането и обосноваването на локалните цели за всяка КОЕ се осъществява посредством изготвянето на План за ефективност (ПЕ) на ниво ФБВП. ПЕ се изготвят за референтен период (РП), като текущият РП обхваща периода 2015-2019 г. ПЕ подлежат на одобрение на Европейската комисия след като са консултирани по подходящ начин с потребителите на АНО (авиопревозвачите).

На 02.03.2015 г. са издадени две решения на ЕК, с които е обявено, че ПЕ на ФБВП „ДУНАВ“ за РП2 в частта му за Република България е в съответствие с целите за ефективност на общоевропейско равнище в ключовите области Безопасност, Околна среда и Разходна ефективност, а за ключова област Капацитет са необходими подобрения. В тази връзка на 01.07.2015 г. бе подаден коригендум на ПЕ в частта му за ключова област Капацитет. На 15.04.2016 г. ЕК издаде Решение за изпълнение, с което целите за ефективност на ФБВП „ДУНАВ“ са приети за съответстващи на общоевропейските цели на ефективност в тази ключова област.

Доколкото ситуацията в РПИ Симферопол и РПИ Днепропетровск се запазва към момента, може да се очаква съществено увеличение на обслужвания трафик над прогнозата, заложена в ПЕ на ФБВП „ДУНАВ“ за РП2. В допълнение на нарасналия трафик, е налице цялостна промяна на допусканията, заложен в ПЕ. В тази връзка е иницирана промяна на плана за ефективност за РП2, в частта му за Република България. Преговорният процес е финализиран, като се очаква формално публикуване на съответните решения на ЕК в рамките на първото полугодие на 2017 г.

VII. ОПЕРАТИВНА ДЕЙНОСТ

През 2016 г. са обслужени общо на брой 765,684 полети, което е с 9,026 полета по-малко от 2015 г. Въпреки това броят обслужени единици (ОЕ) през 2016 г. е нараснал спрямо 2015 г. с близо 190 хил. до 3,412,492 ОЕ. Броят на полети от/до българските международни летища е 92,576, което представлява увеличение от 15% в сравнение с 2015 г.

Въпреки краткосрочните флукуации при определени потоци от трафик, в средносрочен и дългосрочен план се очаква устойчива тенденция на нарастване на нивата обслужван трафик основно свързана с потоците от/за Турция, от/за Близкия и Далечен изток.

VII.1. Обслужване на въздушното движение

Един от основните приоритети в дейността по ОВД е поддържане и актуализиране на оперативните наръчници за ОВД. През 2016 г. за въвеждане на поправка 7 на PANS ATM (ICAO Doc 4444), е актуализиран „Наръчник за радиотелефонна фразеология“. Поправка е изготвена и в Наръчник за ОВД, част втора, РЦ за ОВД София. Издадени са седем методически указания в допълнение и изменение на наръчниците за ОВД.

Отчитайки важността на гражданско-военната координация при ОВД и осигуряване на безопасността на въздушното движение (ВД) при съвместното използване на обслужваното ВП на Република България, е изменен и допълнен Договор за взаимодействие между Командването на Военновъздушните сили и ДП РВА при изпълнение на мисии по Air Policing. Изготвено е споразумение за осъществяване на сътрудничество между Командване на ВВС и ДП РВА в областта на системите за комуникация, навигация, обзор и управление на въздушното движение.

Изготвени са процедури за работа при въвеждане на процедури за долитане, отлитане и подход по зонална навигация (RNAV) на летище София и летище Горна Оряховица, както и процедури за обслужване на полети по ПВП от и до неконтролирани летателни площадки.

Издаден е бюлетин за премахване на публикуваните експлоатационни минимума на летищата в Република България.

Актуализирана е инструкцията за провеждане на полети в условията на намалена видимост на летище София.

Във връзка с внедряване на усъвършенствана система за контрол и наблюдение на наземното движение (A-SMGCS) на летище София е актуализиран плана за въвеждане в експлоатация, оперативните процедури и вътрешните оперативни документи.

ДП РВА активно участва в координирането на дейностите по ОВД на международно ниво, осъществявано главно чрез срещи и съвещания на различни групи и подгрупи като NETOPS, APDSG и Rulemaking Group for Requirements for ATS, на които основно се дискутират предложения за предстоящи промени в ОВД процедурите, залегнали в документите на ICAO.

VII.2. Управление на въздушното пространство

Управлението на въздушното пространство (УВП) е ключов фактор за предоставянето на качествено и ефективно управление на въздушното движение. През 2016 г. ДП РВА продължи да подобрява организацията на ВП в контролираните райони на летищата и активно да съдейства за развитието му в национален и международен план.

От съществено значение за реализиране на проектите за промяна в организацията на въздушното пространство (ОВП) е подготовката на качествени и своевременни публикации в Сборник AIP на Република България.

Проектът за въвеждане на ВП за свободно планиране през нощта от 30 март 2017 г. във въздушното пространство на България, Румъния и Унгария - SEEN FRA е един от най-значимите от гледна точка на въздухоплаването в региона и ще доведе до оптимизиране маршрутите на въздухоплавателните средства (ВС), намаляване на разходите и вредното въздействие върху околната среда. В тази връзка бяха изготвени план и сценарии за валидиране, анализ и симулация на сценариите, досие по безопасност и други координационни дейности по въвеждането на проекта.

От м. февруари 2016 г. ДП РВА предостави възможността на авиационните потребители да използват директни маршрути с голяма дължина (Long Range Directs). Услугата е в сътрудничество с ДАНО на Сърбия, Хърватска, Босна и Херцеговина и Словения и свързва ключови контролно-навигационни точки във ВП на петте държави по възможно най-краткия път, което ще позволи на авиокомпаниите да оптимизират полетните си планове и да реализират значителни спестявания от гориво, намалявайки негативния ефект на авиационните дейности върху околната среда.

През м. април 2016 г. е въведена оптимизирана трасова мрежа между България и Турция, на база постигнатото през м. декември 2015 г. споразумение между България, Турция, Румъния и Управителния орган на мрежата (NM) за подобряване на интерфейса в района на

Черно море. Оптимизацията осигурява подобро обслужване на въздушния трафик в региона и отговаря на изискванията на авиационните оператори за ефективни полети от Европа за Близкия и Далечен изток и обратно, с което ще се увеличи значително капацитетът на ВП в региона.

В оперативен план разпределението и използването на ВП е координирано за осигуряване на множество различни тренировки и учения на ВВС и дейности на авиацията с общо предназначение.

Извършени са редица дейности по управление на въздушното пространство, свързани с поддържане на системата на Евроконтрол за управление на въздушното пространство Local and Sub-regional airspace management system (LARA).

ДП РВА активно участва в координирането на дейностите по ОБП на международно ниво, осъществявано чрез съвещания на различни групи и подгрупи на ICAO (RDGE, ICAO EUR PBN Task Force), ЕВРОКОНТРОЛ (RNDSG, RAD Management Group, RAISG, Capacity Planning Sub-Group) и семинари. Редовно се провеждат координационни срещи с органи на съседни държави за обсъждане на оперативни и стратегически въпроси по отношение на граничните интерфейси и организацията на ВП в региона.

През 2016 г. е подобрен анализът на различни параметри на ВП чрез прилагането на разнообразни средства и методи за симулация, включително и в реално време. Предложенията за подобрения в организацията на въздушното пространство се разработват въз основа на реалните данни за потоците на ВД. Извършени са редица изследвания за нивата на трафика, комплексността и оптималните секторни конфигурации за 2016 г.

ДП РВА продължи активната работа за въвеждане на сателитна навигация в районите на летищата. Въведени са процедури за подходи по сателитна навигация на летищата София, Варна и Горна Оряховица.

През месеците април и май ДП РВА оптимизира зоните за излитане и кацане и районите на летищата (CTR и ТМА) София и Варна, касаещи полетите, извършвани по правилата за визуални полети.

VII.3. Развитие и лицензиране на ръководителите на полети

Правилното планиране и навременно осигуряване на необходимия брой оперативен персонал – РП за органите за ОВД в страната остава приоритетна задача за осигуряване на дейността на ДП РВА. То е свързано с предоставяне на регулярно, ефективно и безопасно обслужване на полетите в Република България. По повод на значителното нарастване на прелитания трафик над страната започнало през 2014/2015 г., съчетано с очакванията за запазване на значително по-високите нива трафик през следващите няколко години, продължава работата по плана на органа за ОВД „София КОНТРОЛ“ за увеличаване на броя РП работещи на обслужваните от него сектори. Това е свързано с непрекъснатото набиране на документи на кандидати за РП. Продължават и мерките по гъвкаво разпределение и преобучаване на РП на различните работни места.

През 2016 г. са утвърдени шестгодишни планове за обучение на РП и осигуреност на работните места в органите за ОВД на ДП РВА за периода 2016-2022 г. В изпълнение на тези планове през 2016 г. са проведени два външни подбори за кандидати за обучение за РП в ДП РВА.

В резултат от тези подбори през 2016 г. са приети 23 нови кандидати обучението на които се провежда в Авиационния Учебен Център (АУЦ) на ДП РВА.

Проведени са и вътрешни подбори за РП, за придобиване на разрешения за други органи за ОВД. В следствие от тези подбори, след преминалото обучение за нови разрешения, общо 21 РП са придобили права в органите за ОВД, от които 6 РП за Кула, 9 РП за Подход и 6 РП за Контрол.

През 2016 г. са допуснати до самостоятелна работа 11 нови РП от които 6 са за Кули за центровете в страната и 5 в органа за ОВД Контрол.

Успоредно с обучението, което се провежда в АУЦ на ДП РВА, започна и провеждане на първоначално обучение на 9 ученик-РП във Великобритания, като същите ще се включат в обучение в органите за ОВД през лятото на 2017 г.

За повишаване на квалификацията на екипа, отговорен за процеса на селекция за РП, бяха организирани 2 курса (Basic Interview Skills и Behavioral Observation Scale), с преподаватели от Евроконтрол, за придобиване на нови знания и повишаване квалификацията на специалисти от ДП РВД в областта за подбор на кандидати за ръководители на полети.

Продължи работата по разширяване на възможностите на електронната база данни за свидетелствата за правоспособност на РП и координатори по УВД. Целта на разширяването е да се даде възможност на ръководството на ДП РВД и ръководителите на РЦ/ЛЦ за ОВД да боравят с наличната информация, непосредствено и в реално време.

Поддържането на ниво на владеене на английски език от РП, в съответствие с ANNEX 1 на ICAO и Регламент (ЕС) 2015/340, се осъществява чрез провеждане на курсове по авиационен английски за РП, което се явява приоритетна задача, свързана с квалификацията на РП. През 2016 г. са проведени 8 такива курса.

В изпълнение на изискванията на Регламент (ЕС) 2015/340 и съгласно Регламент (ЕО) № 216/2008 и е подадена документация към ГД ГВА за лицензиране на ДП РВД, като организация с право да предоставя обучение за ръководители на полети. На това основание на 30.12.2016 г. ГД ГВА издава на ДП РВД Сертификат № BG-TO-001/2016 г., за организация с право да предоставя обучение за РП (Air Traffic Controllers Training Organisation Certificate) и Сертификат № BG-LAB-0012016 за орган за оценка владеене на език (Language Assessment Body Certificate). Издадените сертификати дават право на Организацията по обучение да предоставя първоначално обучение за РП, както и обучение в органите за ОВД в РЦ за ОВД София и ЛЦ за ОВД Варна, Бургас, Пловдив и Горна Оряховица. В допълнение сертификатът дава право на организацията да провежда обучение за инструктори, оценители и продължаващо обучение.

За оценяване и поддържане на компетентността на РП са разработени нови схеми за компетентност на органите за ОВД в съответствие с изискванията на Регламент 2015/340.

Във връзка с установяването на съвместен координационен център за търсене и спасяване е проведен курс за обучение на координатор на операция за търсене и спасяване при авиационни произшествия.

VII.4. Аеронавигационно информационно обслужване (АИО)

През 2016 г. са изготвени, публикувани и разпространени на CD и хартиен носител 24 аеронавигационни публикации на Република България, с които е актуализиран сборник за аеронавигационна информация и публикации - AIP. Извършени са промени, както във формата, така и в съдържанието, като информацията е актуализирана съгласно националната, международната поднормативна уредба и спецификациите на Евроконтрол. Като доставчик в Европейската аеронавигационно информационна база данни - EAD, ДП РВД публикува и актуализира пълна статична база данни с издадените български аеронавигационни публикации за годината. В общоевропейската система ДП РВД публикува аеронавигационни публикации.

Ежемесечно ДП РВД изготвя и предоставя филтрирана информация от публикации на съседни на Република България РПИ и други европейски страни за нуждите на актуализация на система SATCAS. ДП РВД предоставя и администрира директен достъп до постоянна статична информация от сборник AIP на Република България на своя корпоративен (външен) web сайт и своя вътрешен портал и поддържа електронна библиотека от сборници AIP на вътрешния си портал за страни, предоставящи AIP на CD ROM.

През 2016 г. ДП РВД работи активно по проект „Изграждане на система за управление на аеронавигационната информация“ - дейности по управление и реализация на проекта - работа по документация, план на проекта, оценка на промяната, оценка на риска, изготвяне на оперативни и технически изисквания за модули eAIP, Publication Management, NOTAM Management и Workflow management; разработване на технически изисквания и функционалности на системата.

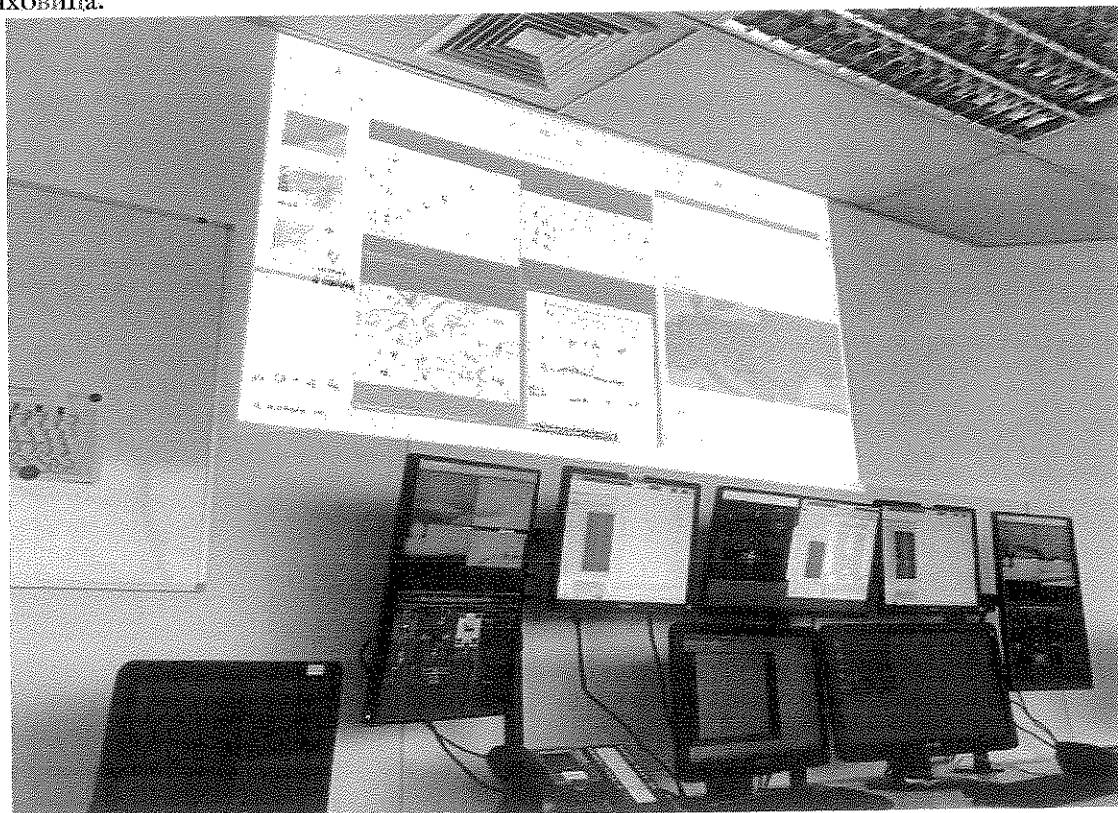
През 2016 г. ДП РВД предприема мерки за промени в нормативната уредба и отразяване на приложимите международни изисквания. С цел отразяване на изискванията от Регламент (ЕО) 73/2010 на Европейската Комисия за качество на аеронавигационните данни са сключени актуализирани договори за взаимодействие по АИО с летищата София, Варна, Бургас, Пловдив и Горна Оряховица. ДП РВД работи и по проект на „Процедура за предоставяне на първични аеронавигационни данни и информация“.

Изготвени и публикувани са ново издание на „Наръчник за АИО“ , методически указания за специалисти НОТАМ, както и са проведени практически изпити на нови специалисти в сектор ЛАС и НОТАМ, РЦ за ОВД София.

ДП РВД обменя аеронавигационни публикации с над 60 страни по света. През 2016 г. предприятието кореспондира и участва активно в срещи с потребителите на аеронавигационна информация (представители на летищните администрации, EAD, National Geospatial Agency, авиокомпаниите и др.).

VII.5. Аеронавигационно метеорологично обслужване (АМО)

През 2016 г. е изтълнена концепция за промяна в аеронавигационното метеорологично обслужване предоставяно от ДП РВД. Крайната цел на концепцията е концентриране на дейността по „Прогнози и предупреждения“ в една летищна метеорологична служба, а именно Единен Прогностичен Център (ЕПЦ) в Районен център за обслужване на въздушното движение в РЦ за ОВД София. В периода на планиране на промяната е оценен риска за безопасността на АМО при осъществяване на промяната и след нейното реализиране и е разработено досие по безопасност на промяната, което е предоставено на ГД ГВА. За физическото преместване на авиометеоролозите в ЕПЦ, и с цел създаване на необходимата информационна и комуникационна свързаност е изградена оперативна метеорологична зала на ЕПЦ в РЦ за ОВД София. В нея са обособени три работни места, от които се осъществява дейността на Метеорологична служба за следене за обслужваното от ДП РВД въздушно пространство и дейността на летищна метеорологична служба, отговорна за прогнозите и предупрежденията за летищата София, Бургас, Варна, Пловдив и Горна Оряховица.

Общ изглед на работно място на авиометеоролог в оперативната метеорологична зала на ЕПЦ

Обучението в АУЦ се провежда по одобрени от ГД ГВА учебни планове и програми, в съответствие с предвиденото от спецификациите на Евроконтрол за общо основно съдържание на първоначалното обучение на ръководители на полети (Евроконтрол Common Core Content) версия 3.0, осигуряващи постигането на целите на обучението.

През 2016 г. в изпълнение на основната си дейност АУЦ предостави обучение за придобиване и поддържане на квалификацията на авиационен персонал за нуждите на ДП РВА и външни потребители в съответствие с полученото свидетелство от държавния компетентен орган.

През годината в АУЦ са проведени общо 40 курса, сред които курсове за първоначално обучение на ръководители на полети, курсове за придобиване на нов квалификационен клас, курсове за поддържане и повишаване квалификацията на инженерно-технически персонал (ИТП), курсове за РП инструктори и др.

През изминалата година АУЦ на ДП РВА взе дейно участие в разработването на плановете и програмите за първоначално обучение, както и в разработването на учебно-административната документация на Организацията за обучение на ДП РВА в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) 2015/340.

По отношение на дейностите свързани с осигуряване на практическото обучение в симулаторния комплекс BEST бяха разработени нови упражнения за работни места в органите за ОВД.

Създадени са три нови ВП и въвеждане на RNAV схеми за летищата София, Варна и Бургас и съответните упражнения към тях и 3D-модел за кулите на летищата Горна Оряховица и Пловдив и упражнения за тях.

Създадено е ново изкуствено ВП за целите на първоначално обучение и съответно 3D-модел на летищна контролна кулата към него.

АУЦ на ДП РВА организира и провежда курсове за първоначално обучение и обучение за система/съоръжение на ИТП за придобиване на квалификационен клас, за поддържане и повишаване квалификацията на служители на ДП РВА.

АУЦ има основна роля при провеждане на изпити за оценка професионалното ниво на владеене на английски и български език за целите на гражданското въздухоплаване на РП и пилоти. През 2016 г. са проведени 134 изпита по авиационен английски език и 20 по Български език за гражданското въздухоплаване.

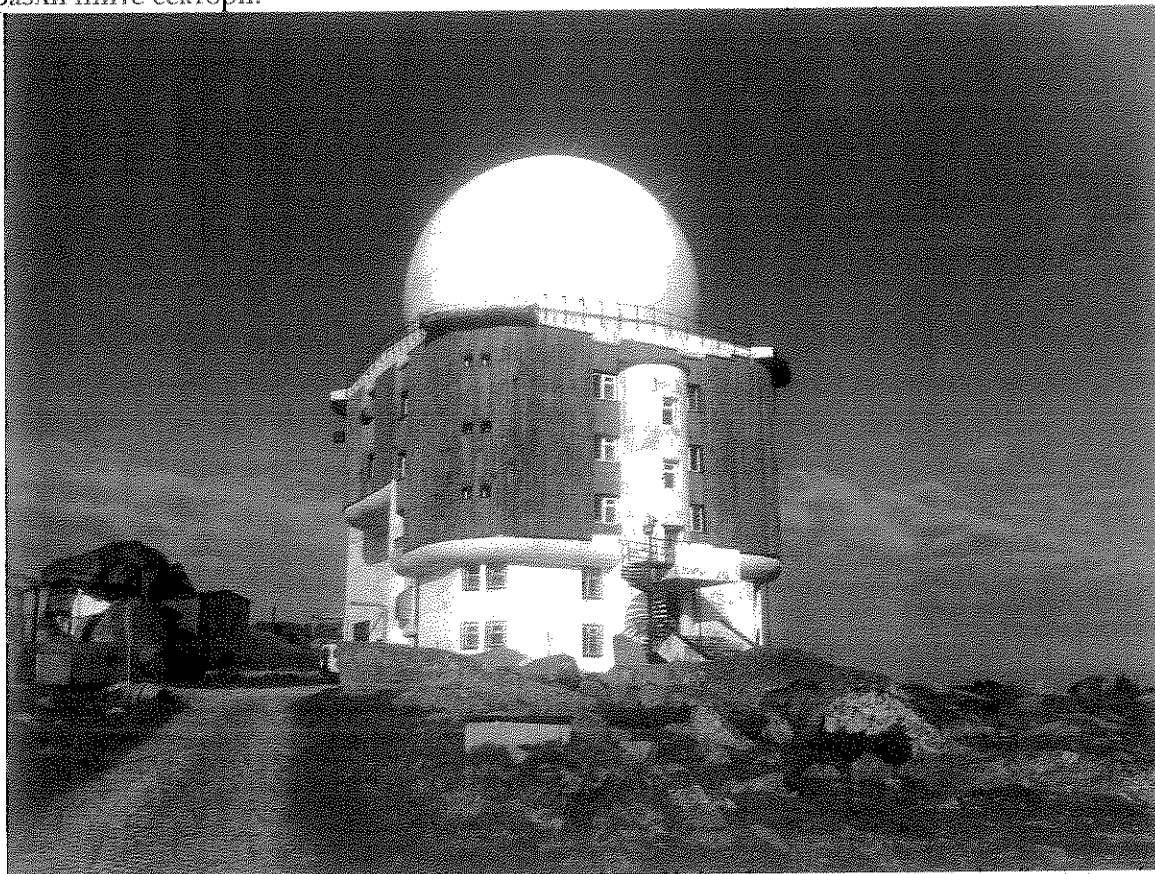

Обучение в 3D симулатора на ДП РВА в ЕЦ за УВА София

VIII. ТЕХНИЧЕСКО ОСИГУРЯВАНЕ НА ОПЕРАТИВНАТА ДЕЙНОСТ

VIII.1. Развитие и лицензиране на инженерно-техническия персонал

Съгласно изискванията на Схемата за компетентност на ИТП и на Наредба № 1 на МТИТС, през 2016 г. са проведени необходимите опреснителни обучения и изпити с цел поддържане на квалификацията и подновяване на свидетелствата за техническото обслужване на съоръженията и системите за УВД на ИТП. Проведени са редица квалификационни курсове за придобиване на нови знания от ИТП, както и първоначалното обучение на новоназначени служители в ДП РВА. Съгласно програмата за повишаване на квалификацията на персонала са проведени специализирани курсове според необходимостта в различните сектори.

Нов радиолокационен комплекс на Черни връх

VIII.2. Комуникации

През 2016 г. са въведени в експлоатация редица технически средства, които подобряват безопасността и качеството на предоставяното от ДП РВА обслужване.

В РЦ за ОВД София е въведена в редовна експлоатация „Система за гласови комуникации EBS VCS“ (Emergency By-Pass Voice Communications System), която резервира съществуващата основна система VCS и осигурява безопасността на полетите и непрекъснатост на управлението на въздушното движение.

През 2016 г. приключи успешно изпълнението на проект за доставка на оборудване за „Модернизация на радио оборудване за VHF радиовръзка "въздух-земя" и изграждане на UHF радио покритие над територията на страната“. Бяха доставени 324 VHF радио приемници и предаватели, които са инсталирани в 14 сайта и са въведени в редовна експлоатация. Две нови антенно-фидерни системи, модел НК 353 на Rohde&Schwarz, бяха инсталирани на сайтове „Върбица“ и „Ортото“.

Успешно приключи и изпълнението на договор за доставка на оборудване за „Разширение на радиорелейната мрежа на ДП РВА.“ Оборудването беше доставено, инсталирано и въведено в редовна експлоатация през 2016 г.

През 2016 г. продължи изпълнението на дългосрочната програма на ДП РВА за модернизиране на вътрешната комуникационна мрежа на ДП РВА (АНТИМ), като са доставени и инсталирани нови IP устройства.

Доставено е и въведено в експлоатация ново IP оборудване за осъществяване на VoIP комуникации между основните центрове на ДП РВА и с отдалечени УКВ сайтове.

Доставени бяха нови токозахранващи устройства за номинални напрежения +24V и +48V за комуникационните съоръжения в РЦ/ЛЦ за ОВА.

Доставено е измервателно оборудване за проверка на изградени гласови комуникации посредством IP технологии - VoIP тестер и тестова платформа за проверка и валидиране на съответствие със стандарт EUROCAE ED-137.

Беше подписан договор за „Разширение на централизираната система за запис и възпроизвеждане на гласова и цифрова информация с възможност за запис на видеоинформация“. Изпълнението на договора предстои през 2017 г.

VIII.3. Навигация и метеорологична техника

През 2016 г. продължи успешното изпълнение на проект за „Модернизация и СМР на навигационни системи VOR/DME“. Успешно приключи инсталацията, приемните тестове и бяха въведени в експлоатация съоръженията на обекти Голяма Брестница, Варна, Бургас и София. Предстои въвеждането в експлоатация и на съоръженията в Байлово. Предстои инсталация на DVOR/DME на летище Горна Оряховица през 2017 г. По този начин се осигурява повишена надеждност и точност на навигационния сигнал.

Финализиран е проекта „Модернизация на автоматизирани метеорологични наблюдателни системи (АМНС) на ЛЦ за ОВА Варна и Бургас“. Модернизираните системи във Варна и Бургас са въведени в експлоатация и предоставят актуална метеорологична информация с безопасно и ефективно провеждане на полетите.

Бяха доставени и инсталирани допълнителни видеокамери за дистанционно наблюдение на метеорологичните условия с пълен обзор в летищните центрове във Варна, Бургас, Пловдив и Г. Оряховица. Това позволи да се подобрят възможностите за работа на Единния прогностичен метеорологичен център, който се намира в ЕЦ за УВА София.

Беше подписан договор за „Доставка на система за мониторинг, запис и статус на GNSS“.

Беше подготвена и одобрена от УС на ДП РВА и МТИТС документация за осъществяване на следните проекти: „Модернизация на ILS на ЛЦ за ОВА Варна и Бургас“, „Модернизация на АМНС при РЦ за ОВА София“ и „Система за детекция на мъглии“.

VIII.4. Обзор

В изпълнение на Договор 188/27.06.2014 г. през м. юни, 2016 г. е въведен в експлоатация новият радиолокационен комплекс на Черни връх. Съоръжението включва първичен и вторичен радиолокатор, производство на един от лидерите на пазара за аеронавигационно оборудване – френската фирма THALES. Той е от стратегическо значение за управлението на въздушното движение над страната и заедно с радарния комплекс Върбица осигуряват важна част от информацията, необходима за обслужването на прелитащите над България самолети. По силата на двустранни споразумения, информацията от радара се предоставя на Македония, Сърбия, Гърция, Румъния, както и на HUNGAROCNTROL, които осигуряват обслужване в част от въздушното пространство над Косово.

През 2016 г. приключиха доставката, инсталацията и конфигурацията на новия радиолокационен комплекс Върбица. Проведени са приемни изпитания на място през януари 2017 г.

През октомври 2016 г. започнаха и строително-монтажните дейности по изграждане на позицията на новия летищен радиолокационен комплекс на летище София.

Радиолокационните комплекси са от последно поколение, работят по технологията Mode S и автоматизирано предоставят данни с висока достоверност и надеждност за скоростта и състоянието на прелитащите въздухоплавателни средства. По този начин се увеличава ефективността на работата на ръководителите на полети и безопасността при УВД.

Договор 215/12.07.2012 г. с предмет „Проектиране, доставка и инсталация на Система за управление и контрол на наземното движение (A-SMGCS) за летище София“ и Споразумение №2 към него успешно приключиха през май 2016 г. В периода до края на 2016 г. беше проведена оперативна оценка и беше подготвена и изпратени в ГД ГВА документация по Наредба 26.

A-SMGCS ниво 1 се планира да бъде въведено в оперативна експлоатация през първата половина на 2017 г.

VIII.5. Автоматизирани системи за УВД

Успешно приключи инсталацията и приемните тестове на място на оборудването по проект „Доставка и инсталация на многопозиционна система за независим кооперативен обзор с разширен обхват (WAM – Wide Area Multilateration) за контролираните въздушни пространства на „Подход Бургас“ и „Подход Варна“. Предстои през 2017 г. система WAM да бъде въведена в редовна експлоатация, а в средата на годината да се проведат тестове за приемане на място на системата за зависим кооперативен обзор (Automated Dependence Surveillance – Broadcast 1090 Extended Squitter – ADS-B 1090 ES) за източната част на контролираното въздушно пространство, обслужвано от ДП РВА”.

Беше подготвена и одобрена от УС на ДП РВА и МТИТС документация за осъществяване на следните проекти:

- Разширение на системи WAM и ADS-B за TMA/ACC София;
- Модернизирани на Система за разпространение на обзорни данни;
- Доставка на работни станции и мрежово оборудване за АСУВД SATCAS;
- Доставка на резервни части и консумативи за монитори BARCO, използвани в АСУВД SATCAS.

VIII.6. Енерго-механично осигуряване

През 2016 г. бе проведена процедура и избран изпълнител, с който се сключи договор за изпълнение на проект: „Изграждане на енергийна система, телеуправление и сигнализация на базата на КРУ – 20 kV за обекти в ЛЦ за ОВД Варна“. Сключен е и договор за подмяна на ЕВИ софтуера на сървъра и операторските станции на системата за управление на сградата (BMS) в централната сграда на ДП РВА. Изпълнението на договорите ще приключи през второто тримесечие на 2017 г.

Успешно приключи изпълнението на договори за „Доставка, монтаж и приемни изпитания на 4 бр. UPS системи за ЛРАК - ЛЦ за ОВД Бургас, ЛРАК - ЛЦ за ОВД Варна, ТРАК „Черни връх“ и ТРАК „Върбица“ и „Доставка на дизел-генератори за обекти на ДП РВА“. Съоръженията са въведени в редовна експлоатация, с което се повишава надеждността на аварийното електрозахранване на тези обекти.

VIII.7. Информационни системи

Във връзка с изграждане на система за управление на сигурността на информацията през 2016 г. са въведени в действие редица процедури и технически средства за защита на сигурността на информацията.

Въведен е в експлоатация нов корпоративен вътрешен портал, базиран на нова модернизирана сървърна архитектура и с обновен дизайн, съответстващ с официалния уеб сайт на ДП РВА. Въведени са нови функционалности като обособени пространства за работа с документи по проекти и качване на информационни материали от областта на киберсигурността.

В рамките на кампания за повишаване на информираността на служителите в предприятието и намаляване на негативните ефекти при внедряване на нови функционалности и процедури в областта на информационните технологии, са изготвени видео-материали, печатни изделия (плакати и листовки), статии по актуални теми от областта на киберсигурността.

Внедрено е комплексно решение за осигуряване на телеконферентни срещи позволяващо извършване на видеоконферентни срещи между всички ЛЦ за ОВД и ЦУ. Оборудването включва 360-градусови камери от тип Round Table и проектори с висока резолюция. Благодарение на корпоративният Skype for Business сървър е възможно осъществяване на телеконферентни срещи и със външни партньори на ДП РВА. Модернизирано е и мултимедийното оборудване в заседателни зали на предприятието.

В следствие на сключения договор „Предоставяне на софтуерната осигуровка и придобиване на допълнителни лицензи на Майкрософт“, е извършена поетапна миграция на офис пакета на корпоративните компютри. Служителите имат достъп до най-новите офис приложения включени в Office 365.

Внедрена е нова корпоративна услуга за колаборация между служителите Skype for Business сървър, позволяващ обмяна на текстови съобщения, аудио и видео разговори. Решението е интегрирано с внедреното оборудване за осигуряване на телеконферентни срещи .

Влезе в действие Помощният център към вътрешния портал на ДП РВА за обслужване на заявки по ИТ в предприятието. Изготвени са и са предоставени за ползване от всички служители обучителни видеоматериали, подпомагащи потребителите при работа с нови ИТК системи и популяризиращи правилата за информационна сигурност в предприятието. В ход е процедура за „Изграждане на център за обслужване на крайни потребители, свързан с осигуряването на ИТ услуги“.

Завършена е документацията по реализацията на проект за „Изграждане на платформа за наблюдение, анализ и контрол на логове, мрежови трафик, системни файлове и управление на инциденти“.

На финален етап е работата по доставката на автоматизирана система за съхранение, защита, възстановяване и архивиране на системни бази данни, конфигурации на сървъри и други общи инфраструктурни ресурси.

Във връзка с автоматизиране на процесите при изготвяне на ГФП, е разработена и приложена в употреба система от интегрирани форми за събиране, анализ и обобщаване на информацията за планираните проекти в различните структурни звена.

Извършено е обновяване и конфигуриране на „Missionav“ симулаторна система за обучение на ръководител полети към сектор АУЦ.

Извършено е технологично обновяване и модернизирани на съществуващи бази данни в експлоатация, работещи под управление на ORACLE. В резултат на проведена открита процедура по ЗОП, изпълнителя по договора съвместно с екип на ДП РВА изградиха, конфигурираха и тестваха „Интегрирана географски разпределена и високо надеждна автоматизирана система за управление и съхранение на бази данни“. Успешно е извършена процедура за миграция на информацията от БД на МИНАС и СТОН в новата интегрирана система за управление на бази данни.

Разработена е и приложена в употреба автоматизирана система за „Интерактивно следене в реално време на графика на ръководител полети“. Разработени са приложения за мобилни устройства работещи под управлението на Android и iOS, чрез които РП имат персонален достъп до сменния график в реално време. Разработена е и уеб базирана информационна система, чрез която в оперативна зала и стаите за почивка се визуализира сменния график.

Разработена е и е приложена в употреба автоматизирана система за поддържане на „Електронна база данни за свидетелства за правоспособност на РП в ДП РВА“, където е въведена цялата документацията за обучението, текущия статус и контрол и поддръжка на процеса по квалификация на РП.

За противодействие на кибер атаки от типа „отказ от услуги - Denial-of-Service“ (DoS), е извършено пълно обновяване и преконфигуриране на интернет ориентираните системи и услуги на ДП РВД.

Изградена е безжична (WiFi) мрежа в ЕЦ за УВД и реализирана програма за подмяна на мрежовите устройства в ЛЦ за ОВД в страната.

Изградена е централизирана система за управление на инфраструктура и ИТ услуги.

Сключен е договор за осигуряване на гарантиран интернет достъп с високо качество от втори доставчик.

Стартирана е процедурата по реализацията на проект за Разширяване и модернизиране на ИТ инфраструктурата чрез реализиране на интегрирано решение с високопроизводителни системи.

IX. АДМИНИСТРАТИВНО ОБСЛУЖВАНЕ НА ДЕЙНОСТТА И УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ

Основните процеси в системата за управление на сигурността са свързани с разработване и поддържане на програма за сигурност на ДП РВД и вътрешно нормативни документи (планове, инструкции, методики, заповеди и други), съобразени с националното законодателство и със стандартите и изискванията на Европейския съюз, Европейската конференция за гражданска авиация (ЕСАС), ИСАО и Евроконтрол. През отчетния период е осъществяван ефективен мониторинг и контрол върху дейността на обектите, средствата и съоръженията, охранявани както с физическа, така и с технически средства за охрана.

Усложнената международна обстановка след осъществените терористични атаки, както и продължаващият миграционен натиск, доведоха до повишено ниво на заплахата от терористична дейност и „Жълта степен“ на готовност за реагиране при терористична атака. В ДП РВД са предприети своевременни мерки за повишаване сигурността и контрол за спазването на пропускателния режим и реда за пребиваване в стратегическите зони и зоните за сигурност от посетители и от персонала на предприятието.

Работата по защита на класифицираната информация (КИ) през периода е организирана в съответствие със ЗЗКИ и подзаконовите нормативни актове. Няма констатирани случаи на нерегламентиран достъп и заплахи за сигурността на КИ.

През периода работата по противопожарното осигуряване е изпълнявана в съответствие с изискванията на Закона за министерството на вътрешните работи (ЗМВР) и подзаконовите нормативни актове. Продължава изготвянето на необходимите документи по пожарна безопасност. Няма констатирани инциденти и случаи, свързани със запалвания и пожари в обектите и съоръженията на ДП РВД.

Възлагането на поръчки, материално техническото снабдяване и логистичното обезпечаване имат важна роля за работния процес в предприятието. През 2016 г. в процес на реализация са 148 процедури за възлагане поръчки за доставки, услуги и строителство, необходими за осигуряване на дейността и проектите на ДП РВД. Качествено и в срок са организирани поръчките по реда на директните възлагания. Обезпечиха се логистично проекти с ключово значение – транспортирано е новото радарно оборудване за ТРАК „Върбица“ и наземни средства, осигуряващи радиокомуникационно обслужване „въздух-земя“.

Завърши реконструкцията на Технически блок и Летищна контролна кула в ЛЦ за ОВД Бургас. Проведена е държавна приемателна комисия, издадено е разрешение за ползване.

Изготвеният проект за реконструкция на Технически блок и Летищна контролна кула на ЛЦ за ОВД Варна е приет от Експертно технически съвет и е внесен в областна администрация за издаване на разрешение за строеж. Подготвя се процедура за избор на изпълнител на строително-монтажните дейности.

Текущо се извършват необходимите дейности за поддръжка на сградите и съоръженията, собственост на ДП РВД и за осигуряване на нормален технологичен процес.

През 2016 г. административната система за управление на документооборота и работния поток (АСУДРП) Евентис R7 е развивана в посока усъвършенстване на процесите

за съгласуване и подпис на електронни документи, като целта е в електронния документооборот да бъдат включени максимален брой видове документи с оглед улесняване на процесите и по-голяма оперативност при създаване, съгласуване и утвърждаване на документацията в ДП РВД. Към 31.12.2016 г., общият брой на служителите на ДП РВД, включени в електронния документооборот е над 750, като преиздаването и издаването на нови квалифицирани електронни подписи (КЕП) продължава и през 2017 г.

С цел финализиране на процесите при електронното изготвяне, обработка и съхранение на документите, както и за по-лесното и бързо изготвяне на архивни справки е създадена и въведена в експлоатация Система за управление на архивни фондове (СУАФ). До края на 2016 г. са дигитализирани и въведени в СУАФ архивираните в периода от 1990 до 1996 г. документи на ДП РВД.

За осигуряване на нуждите на ДП РВД от по-голям брой ръководители на полети, през 2016 г. се проведе мащабна медийна кампания, включваща използването на средствата за масова информация, Фейсбук, телевизионни реклами, включително участие в кариерни изложения, презентации във висши учебни заведения и провеждане на дни на отворените врати. За нуждите на медийната кампания бе създаден рекламен телевизионен клип и документален филм, представящ професията Ръководител на полети в детайли. Тези действия дадоха резултат и се наблюдава увеличение на броя на кандидатите за тази длъжност.

Разработен е модул към корпоративния сайт на ДП РВД за електронно подаване на документи за участие във външни подбори. Извършена бе оптимизация на сайта, включваща улесняване на достъпа на кандидатите за ръководители на полети чрез обединяване на платформите bulatsa.com и atcos.bg и реорганизация и обновление на съдържанието.

Основните процеси в областта на управление на човешките ресурси през 2016 г. са насочени към повишаване на качеството на кадровия потенциал на предприятието, като основен ресурс за постигане на стратегическите цели и повишаване на ефективността.

През 2016 г. продължи прилагането на политиката за планиране и подбиране на персонал. В изпълнение на шестгодишните планове за кадрово осигуряване на основните дейности на ДП РВД при подбирането на персонал, в съответствие със завишените изисквания, заложи в нормативните разпоредби, промяната в длъжностните характеристики и изисквания, свързани с лицензирането на оперативния и инженерно-технически персонал, са заложи както по-високи критерии в изискванията към кандидатите, така и към методите на изпитване и оценяване. Системата за подбор на персонала се усъвършенства и развива чрез провеждане на специализирани и езикови изпити за оценяване, въвеждане на стандартни процедури и повишаване на компетентността на участниците в комисиите за подбор.

През 2016 г. в изпълнение на Плана за поддържане и повишаване професионалната квалификация на служителите е осигурено участието в специализирани курсове по Програмата на Института по аеронавигационно обслужване на Евроконтрол – IANS, Люксембург. Провеждането на обучения в специализирани курсове на IANS, както и обмяната на опит между страните-членки на Евроконтрол, дава възможност на ДП РВД да бъде част от една безопасна и ефикасна европейска система за УВД.

В изпълнение на Плана за поддържане и повишаване професионалната квалификация на служителите от ДП РВД през 2016 г. са проведени специализирани курсове и обучения по основни направления на дейност в страната и чужбина, включително и специализирано езиково обучение за РП, провеждано в колежа Мейфлауър, Великобритания. Предостави се възможност за обучение по общ английски език за ИТП, провеждано в България.

X. УПРАВЛЕНИЕ НА БЕЗОПАСНОСТТА И КАЧЕСТВОТО

Безопасността при предоставянето на АНО е основният приоритет за цялостната дейност на ДП РВД. Тя концентрира в себе си продукта на дейностите по оперативните, техническите и финансовите аспекти и е в тясно взаимодействие с изискванията по качеството.

През 2016 г. са извършени периодични анализи за влиянието на авиационните събития върху безопасността на системата за ОВД. Изготвени са „Мониторингов доклад за състоянието на безопасността при ОВД в ДП РВА през 2015 г.“, обобщен „Мониторингов доклад за състоянието на безопасността при ОВД в ДП РВА за периода 2008-2015 г.“ и се подготвя „Мониторингов доклад за състоянието на безопасността при АНО през първото полугодие на 2016 г.“

След първоначалните дейности по въвеждане на програмата CISM в РЦ/ЛЦ за ОВД през 2014 г. и изготвянето на необходимите документи за нейното прилагане, те са разгледани пред подкрепящите колеги РП. От своя страна подкрепящите колеги РП подписаха „Декларация за съгласие за работа“ и избраха членове на етичната комисия. Бяха проведени супервизии от квалифицирани психолози по случаи, с които е работено през периода. През първото полугодие на 2017 г. предстои провеждането на обучение за напреднали на всички подкрепящи колеги РП от РЦ/ЛЦ за ОВД.

През 2016 г. продължават дейностите за поддържане на високото ниво и подобряване на показателите по отношение на зрелостта на системата за управление на безопасността (СУБ). Продължава изнасянето на лекции в АУЦ пред РП и РП-ученик по „Система за управление на безопасността“ и „Култура на безопасност“, както и подпомагането на РЦ/ЛЦ за ОВД при предоставянето на информация относно проведени разследвания на авиационни и специфични за УВД събития. Изготвят се регулярно оценки и досиета на всички проекти за модернизация на системите за АНО, включително модернизацията на АСУВД SATCAS, както и на новите организации на ВП в ФБВП „Дунав“ съвместно с Евроконтрол. На годишна база се актуализират оценките по безопасност на всички оперативни системи от РЦ/ЛЦ за ОВД, участващи в предоставянето на УВД/АНО.

Съвместно с Летище София ЕАД се провеждат допълнителни анализи на събития и се подготвят писма-отговори по жалби на граждани относно авиационен шум в гр. София.

Във връзка с зачестилите събития на осветяване на ВС с лазери по време на полет се въведе „Процедура за взаимодействие между компетентните органи при доклад за облъчване на ВС с лазерен или светлинен източник с висок интензитет“, и съответно ГД ГВА определи зони, забранени за използване на лазерни излъчватели в районите около летищата в Р България.

През 2016 г. са регистрирани 475 авиационни събития, свързани с оперативната дейност, като всички са проверени и разследвани. В резултат от тях са установени 3 събития голям инцидент с клас на сериозност „В“, с принос на органите за ОВД, 3 събития значителен инцидент с клас на сериозност „С“, с принос на органите за ОВД, 3 събития инцидент с клас на сериозност „Е“ с принос на органите за ОВД и 466 събития с клас на сериозност „Е“, без принос на органите за ОВД - без последствия за безопасността и клас „D“ - неопределени събития без принос на органите за ОВД (Таблица 1).

Категория авиационен инцидент (АИ)	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
АА (катастрофа)	0	0	0	0
А (сериозен инцидент) + В (значителен инцидент)	≤ 0,51	≤ 0,43	≤ 0,43	≤ 0,43
С (инцидент)	≤ 2	≤ 2	≤ 2	≤ 2
План за постигнати нива на безопасност (ПНБ) на ДП „РВА“ АИ на 100,000 полета				
АА (катастрофа)	0	0	0	0
А (сериозен инцидент) + В (значителен инцидент)	≤ 0,51	≤ 0,43	≤ 0,43	≤ 0,43
С (инцидент)	≤ 2	≤ 2	≤ 2	≤ 2

Таблица 1 ЗНБ са определени на базата на статистически анализ на емпиричните данни с използване на Пуасоновото разпределение на вероятностите.

Въз основа на горната таблица за изтеклата 2016 г. следва, че с оглед броя обслужени ВС, могат да се очакват статистически до 4 броя авиационни инциденти (АИ) с клас на сериозност А + В и до 14 броя АИ с клас на сериозност С, а в действителност са реализирани 3 броя АИ (клас А+В) и 6 броя АИ с клас на сериозност С.

ДП РВА е постигнало ЗНБ и ПНБ за 2016 г.

За поддържане на свидетелството за ДАНО, в съответствие с изискванията на т.3 от Анекс I на Регламент (ЕС) 1035/2011 г., ДП РВА поддържа интегрирана система за управление (ИСУ), която е сертифицирана за съответствие с международния стандарт ISO 9001:2008, под акредитация на Службата по акредитация на Обединеното кралство (UKAS). Системата е сертифицирана и по стандарти ISO 14001:2004 и OHSAS 18001:2007, сертификатите са под акредитация съответно на UKAS и на Чешкия институт по акредитация (CAI). Като компонент на ИСУ е внедрена Система за управление на сигурността на информацията, с което в приложимата степен са въведени изискванията на стандарт ISO/IEC 27001:2013. В стремежа си за оптимизация на ресурсите и извличане на добавена полза от действието на ИСУ, през годината е изпълнена в своята цялост годишната програма за интегрирани одити на ИСУ и СУБ. Подготвен е и е успешно проведен външен контролен/ресертификационен одит на ИСУ за потвърждаване на сертификата за съответствие с ISO 9001:2008, ISO 14001:2004 и OHSAS 18001:2007.

През 2016 г. започна актуализация на ИСУ за привеждане в съответствие с изискванията на новите версии на стандартите ISO 9001:2015 и ISO 14001:2015, и подготовка за сертифициране по тях. Освен актуализация на необходимите документи на ИСУ, бяха проведени обучения на различни нива, за запознаване с изискванията на новите версии на стандартите ISO.

ДП РВА стартира процес по моделиране на процесите и актуализиране на внедрената системата от показатели за ефективност. Целта е показателите на процесно ниво, организирани в балансирана система от показатели за ефективност, да бъдат обвързани с ключовите показатели за ефективност от Плана за ефективност съгласно Регламент (ЕС) № 390/2013. Това ще осигурява непрекъсната информация на ръководството за статуса на изпълнение на планираните дейности и цели, и своевременно откриване на рискове, проблеми и възможности.

ДП РВА продължава да е с подчертан корпоративен ангажимент към околната среда, като поддържа сертифицирана система за управление на околната среда съгласно ISO 14001. Чрез нея се идентифицират и контролират значимите аспекти по отношение на околната среда, и е въведен систематичен подход за поставяне на екологични задачи и цели, и тяхното постигане.

Като част от ФБВП „ДУНАВ“ са хармонизирани политиките и целите по околна среда в ДП РВА и ROMATSA.

Доклад с инвентаризация на емисиите въглероден диоксид от дейностите на предприятието, е верифициран от „Бюро Веритас“ през 2016 г., в съответствие с изискванията на БДС EN ISO 14064-1:2012 и Ръководството на CANSO (въглероден отпечатък, ниво 1 и 2).

През 2016 г. са проведени две редовни срещи на форума „Съвместно управление на въздействието върху околната среда от авиационните дейности в района на летищата София/Варна/Бургас/Пловдив/Горна Оряховица“ (СУВОС), в които взеха участие представители на ДП РВА, ГД ГВА, АБА и на летищните оператори „Летище София“ ЕАД и „Фрапорт Туин Стар Еърпорт Мениджмънт“ АД. По време на срещите са дискутирани въпроси, свързани с оплаквания от авиационния шум в района на летищата и мерките за мониторинг и намаляване на авиационния шум, предприемани от летищните оператори и ДП РВА. През м. септември ДП РВА взе участие с презентация в партньорска среща, посветена на учредяването на СУВОС – “Getting Started”, организирана от Евроконтрол и ACI EUROPE, проведена под домакинството на Летище Будапеща. През м. декември ДП РВА беше домакин на втората годишна среща на СУВОС, като се представи с 2 презентации. В сектор „Облитане на аеронавигационни процедури и технически средства“ са извършени

116 летателни проверки на съоръжения за въздушна навигация и капане, съгласно утвърдения от ГД ГВА годишен план. Извършени са специални летателни проверки за въвеждане в експлоатация на нови процедури и схеми за RNAV на летище Г. Оряховица, ТРАК – Върбица, WAM – EAST, DVOR/DME – София, DVOR/DME – Бургас и DVOR/DME – Байлово. По договори с външни възложители е извършена полетна инспекция на радиосредствата на летище Безмер и свето-техническите системи на всички летища в страната.

XI. ФИНАНСОВО – СЧЕТОВОДНА ДЕЙНОСТ

През 2016 г. финансово-счетоводната дейност бе насочена към осигуряване на потенциал за растеж и развитие на предприятието при спазване на изискванията на националното и европейското законодателство. С оглед гарантиране на финансовата стабилност на ДП РВА е следвана разумна разходна политика.

През 2016 г. и останалите години от РП2, предприятието се придържа към политика за определяне на оптимално ниво на таксовата единица „прелитане” с оглед осигуряване на необходимия ресурс за финансиране на дейността и предоставяне на качествена услуга във ВП, обслужвано от ДП РВА.

Събираемостта на таксите за аеронавигационно обслужване се запазва на високи нива - около 99%.

Като основни предпоставки за подходящо отчитане и контрол на дейността на предприятието са осъществявани следните съпътстващи дейности:

- Софтуерното осигуряване на счетоводната дейност и дейността по обработка на възнагражденията е своевременно актуализирано при промени в националното законодателство;

- Изготвяни са необходимите отчети към МТИТС, регулаторните органи, Европейската комисия и други международни организации съобразно приложимото законодателство.

ДП РВА не води сделки извънбалансово.

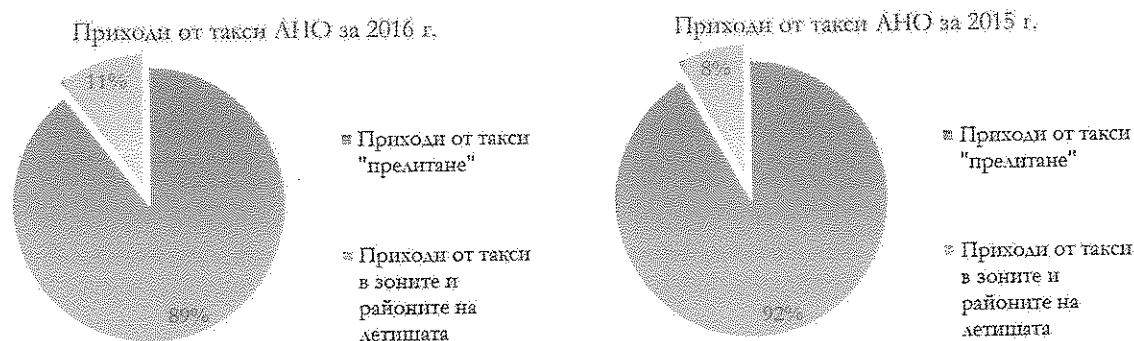
XI.1. Структурен анализ на приходите от такси за предоставено АНО

XI.1.1. Общ размер и структура на приходите

Основната дейност на предприятието е насочена към осигуряване на АНО на ВС, прелитане през въздушното пространство (такси „прелитане”) и на въздухоплавателните средства в зоните и районите на летищата (такси „подход”). Приходите от такси „прелитане” зависят от комбинирания ефект на динамиката на таксовата единица „прелитане” и флукуациите в обема обслужен трафик.

През 2016 г. броят на обслужените ВС в зоните и районите на летищата, както и приходите от такси за АНО в зоните и районите на летищата нарастват. Стремежът е да бъде постигнат баланс от началото на референтния период между разходи и приходи, свързани с този вид обслужване, като се използват всички други приходи за покриване на разходите.

Структурата на приходите за 2016 г. отчита слаба промяна, дължаща се на възстановяване на туристическия сезон през изминалата година и на намаляването на таксовата единица „прелитане” в резултат на ефектите в ПЕ. В резултат относителният дял на приходите от такси в зоните и районите на летищата е 11% от приходите от услуги.

Фигура 2. Структура на приходите на предприятието по видове обслужване

Turkish airlines е единственият клиент, приходите от който превишават 10% от общата стойност на приходите от АНО за 2016 г.

Приходите реализирани от български клиенти за 2016 г. са под 4% от общата стойност на приходите от АНО.

XI.1.2. Структурен анализ на приходите от такси „прелитане”, генерирани от прелитащи ВС

Таксите „прелитане” имат следната структура:

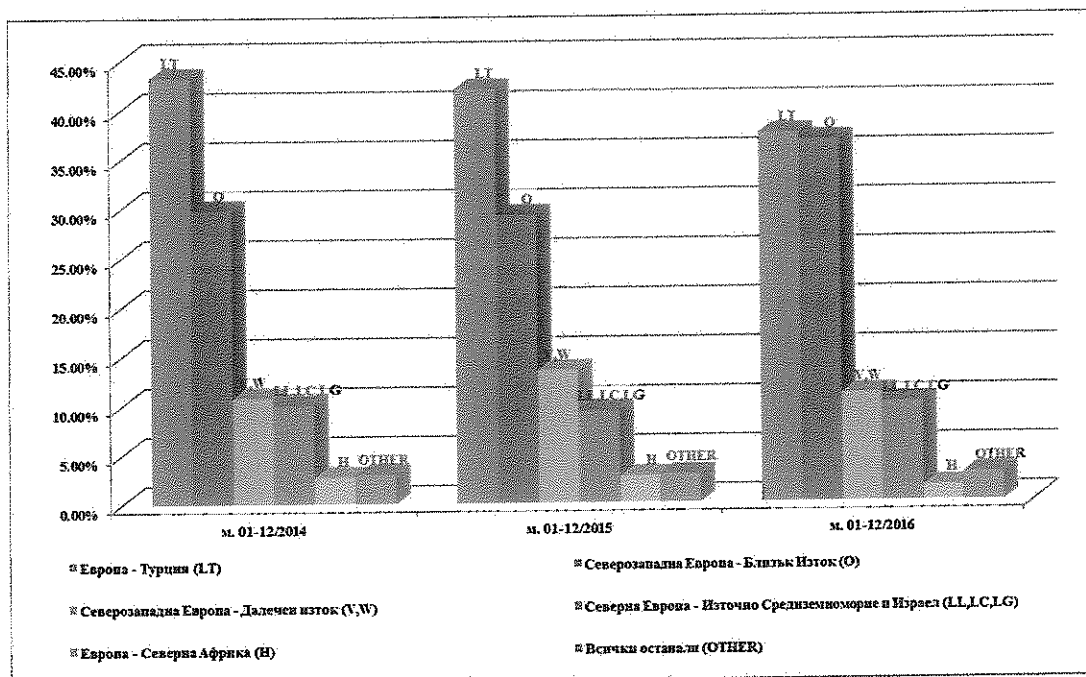
- Прелитащите ВС генерират 96.17% от тези приходи;
- Международните излитания и кацания полети генерират 3.59% от приходите от тези такси;
- Вътрешните полети добавят 0.24% от приходите в тази група.

През последните години е отчитан плавен ръст на прелитания трафик, но в резултат на промените в РПИ Симферопол и РПИ Днепропетровск и пренасочване на трафика от м. април и м. юли 2014 г. (вж. раздел III), увеличението е съществено. Значителният ефект от прерутирането на трафика е свързан с потоците от/до Близкия и Далечния изток, съчетан с положителните през годините тенденции за развитието на потоците от/до Турция. Голямото нарастване на трафика от/до Близкия и Далечния изток е основно резултат от наложените ограничения във ВП на РПИ Симферопол и Днепропетровск. Независимо от това, факторите, които имат отрицателно влияние върху обема на тези потоци, са непроменени и при развитие на ситуацията в РПИ Симферопол, ще се проявят.

Доколкото ситуацията в РПИ Симферопол и РПИ Днепропетровск се запазва, съществуват предпоставки за увеличение на обслужвания трафик над заложената прогноза в ПЕ за РП2.

Съществува и риск от намаляване на трафика с дестинация Турция поради извършените наскоро агентати в някои турски градове и усложнената политическа обстановка. Ефектите от тези събития ще бъдат наблюдавани.

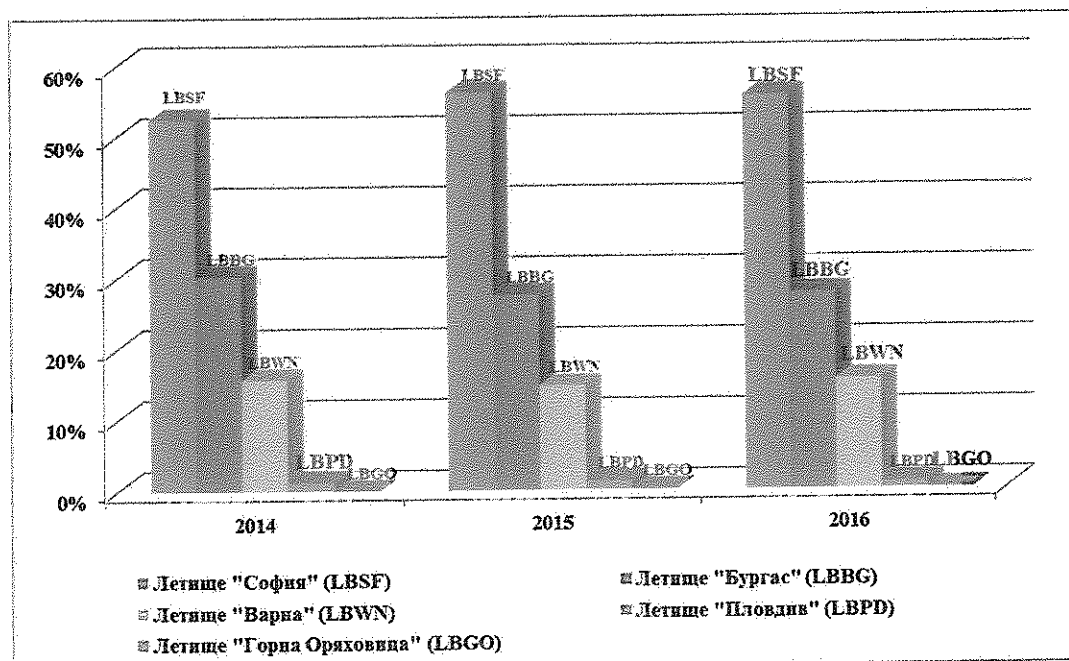
ВС, прелитащи през въздушното пространство, респективно приходите от тяхното обслужване, се разделят на 6 основни двупосочни потока. На фигурата по-долу е представена структурата на приходите от такси „прелитане” по потоци.

Фигура 3. Относителен дял на потоците от прелитанц трафик в приходите от такси прелитане

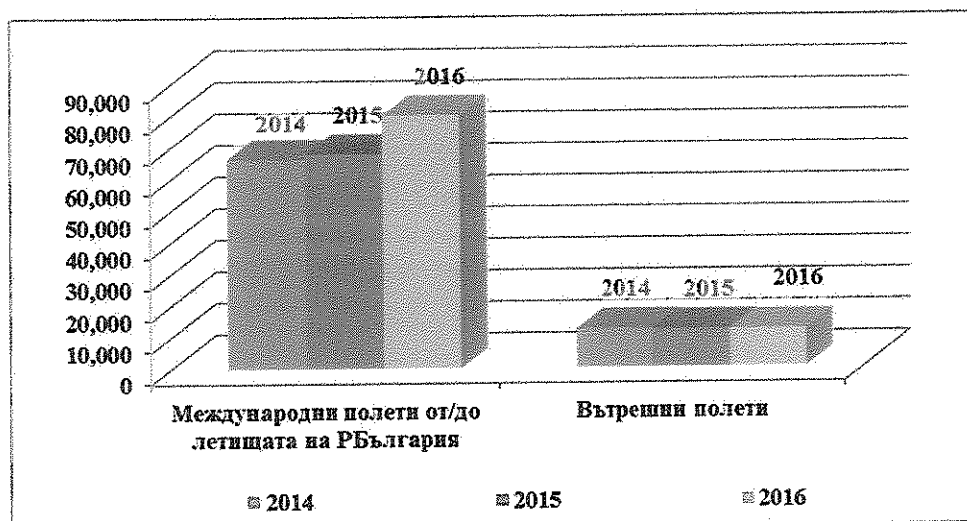
Над 80% от приходите от такси прелитане, генерирани от прелитания трафик, са свързани с потоците от Европа за Турция, Близкия и Далечен Изток и обратно. Разгледани като брой ВС потокът от/за Турция би имал най-висок дял спрямо останалите потоци.

XI.1.3. Структурен анализ на приходите от такси за АНО в зоната на летищата, генерирани от трафика на международните летища, където ДП РВА предоставя АНО

Фигура 4. Структура на приходите в зоните и районите на летищата

Най-голям относителен дял в приходите от такси за АНО в зоните и районите на летищата за разглежданите години има летище „София“ (около 50%), следвано от летище „Бургас“ и летище „Варна“. Летище „Бургас“ и летище „Варна“ са с ясно изразена сезонна натовареност, което съществено покачва относителния им дял в приходите от такси „подход“ през летния период на съответните години.

Фигура 5. Обслужени полети в зоните и районите на летищата

През 2016 г. се наблюдава ясно изразено увеличение с 15.20% на обслужените полети в зоните и районите на летищата спрямо предходната година. Полетите от/до летище София са целогодишни в основната си част, докато за останалите международни летища е налице силно изразена сезонна зависимост във връзка с предоставяните туристически услуги.

XI.2. Анализ на основните видове разходи за дейността

Разходите за дейността за 2016 г. на ДП РВД по отчета за доходите възлизат на 181,394 хил. лв. Част от перото „Други разходи“ е реинтеграция на провизия за конструктивни задължения към авиопревозвачите съгласно приложимата схема за споделяне на риска в размер на 36,726 хил. лв. Доколкото ситуацията в РПИ Симферопол и РПИ Днепропетровск се запазва, може да се очаква увеличение на обслужвания трафик над прогнозата, заложен в Плана за ефективност на ФБВП „ДУНАВ“ за Втория референтен период. В тази връзка е иницирирана промяна на плана за ефективност за РП2, в частта му за РБългария, поради което за отчетеното превишение на излишъците над прогнозата не е приложена схемата за споделяне на риска в Регламент 391/2013 г.

Отделните видове разходи имат следните относителни дялове в общата стойност (като се изключи влиянието на реинтеграцията на провизия за конструктивни задължения):

- Разходи за персонал – 61.18%;
- Разходи за външни услуги – 9.69%;
- Разходи за амортизация – 7.91%;
- Разходи за материали – 1.59%;
- Други разходи (съдържащи разходи за командировки, данъци и др.) – 19.63%.

За 2016 г. няма партньори, доставките на стоки и услуги от които да превишават 10% от общата стойност на разходите на предприятието.

Общите разходи за дейността на ДП РВД са по-ниски в сравнение с тези за същия период на миналата година в размер на 20,736 хил. лв.

XI.3. Финансов резултат

За 2016 г. финансовият резултат на ДП РВД е счетоводна печалба след облагане в размер на 18,636 хил. лв. Отчетният финансов резултат за изминалата година е по-нисък от обявения прогнозен резултат в края на януари 2017 г. основно поради прецизиране на разчетите за задължения при пенсиониране и разпределянето им между отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход, както и отчитане в пълен обем на разходи за външни услуги и други разходи.

XI.4. Финансови показатели

Анализът на наблюдаваните финансови параметри показват, че предприятието е в добро финансово състояние:

- Нетни приходи от продажби (НПП) – 202,506 хил. лв. (2015 г.: 213,193 хил. лв.), от тях 199,177 хил. лв., (2015 г.: 210,939 хил. лв.) са от такси за аеронавигационно обслужване;
- Нетни приходи от продажби на един зает – 189.97 хил. лв. (2015 г.: 198.87 хил. лв.);
- Печалба от оперативна дейност спрямо приходи – 10.43% (2015 г.: 5.19%);
- Коефициент на обща ликвидност – 3.02 (31.12.2015 г.: 2.69);
- Коефициент на финансова автономност – 2.72 (31.12.2015 г.: 2.47).
- Брой на ОЕ на един зает – 3,201 (2015 г.: 3,006).

При показателите в таблицата по-горе се наблюдава увеличение на броя на ОЕ на един зает. Това е свързано основно с нарастването на броя ОЕ. Коефициентите от обща ликвидност и на финансова автономност за двата периода са значително по-добри от общоприетите референтни стойности. Предприятието е в добро финансово състояние, което му позволява да изпълнява възложените му от държавата функции и задачи.

XII. ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ И УПРАВЛЕНИЕ НА ФИНАНСОВИЯ РИСК

XII.1. Категории финансови активи и пасиви, управление на финансовите ресурси

Балансовите стойности на финансовите активи и пасиви на Предприятието могат да бъдат представени в следните категории:

Финансови активи	31.12.2016	31.12.2015
	‘000 лв.	‘000 лв.
Кредити и вземания:		
Дългосрочни търговски вземания	19,025	-
Търговски и други вземания	36,919	33,943
Пари и парични еквиваленти	153,451	175,404
	209,395	209,347
Финансови пасиви	31.12.2016	31.12.2015
	‘000 лв.	‘000 лв.
Текущи пасиви:		
Търговски и други задължения	12,800	22,916
	12,800	22,916

Предприятието се финансира с генерирани в обичайната си дейност ресурси, като при възможност се ползват и средства по европейски програми за финансиране на иновации и нови технологии. ДП РВА не ползва заеми за финансиране на дейността си. Наличните финансови ресурси и устойчиво високата събираемост на търговските вземания позволяват на Предприятието за обслужва регулярно задълженията си.

XII.2. Ценови риск

Таксите за АНО се събират по реда и в размери, определени съгласно разпоредбите на Многостранното споразумение за пътните такси от 12.02.1981 г., Международната Конвенция на Евроконтрол за сътрудничество по безопасност на въздухоплаването от 13.12.1960 г. с последващите изменения и допълнения и свързаните с тях документи на Евроконтрол и Наредбата за таксите за използване на летищата за обществено ползване и за аеронавигационно обслужване в Република България. Цената на услугата (таксовата единица)

е разходноориентирана. Таксовите единици за АНО се формират на базата прогноза на разходите и прогноза за равнището на обслужените единици.

Съобразно Регламенти (ЕС) 390/2013 и 391/2013 се прилага схема за ефективност и метод на установените разходи (determined cost) по отношение таксите за АНО при прелитане. По отношение на зоните и районите на летищата регулацията по тези регламенти е задължителна и се прилагат само по отношение на летище София, като най-голямо в Република България. То е отделено в самостоятелна зона за таксуване. За останалите летища, на които ДП РВД предоставя обслужване, схемата за ефективност не е задължителна, тъй като броят движения на въздухоплавателни средства за всяко от тях не превишава количествените критерии установени в двата регламента. За целите на планирането и отчитането са определени референтни периоди (RP). За всеки RP се изготвя ПЕ, в който са дефинирани установените разходи за всяка година от този RP. Първият RP е тригодишен (2012 - 2014 г.), а следващите са петгодишни от (2015-2019 г.).

ХИ.3. Валутен риск

Дейността на Предприятието се осъществява при условията на Валутен борд, при който курсът на българския лев е фиксиран на 1.95583 лв. за 1 евро и не се променя в зависимост от състоянието на валутните пазари и лихвените проценти. В този смисъл Предприятието е изложено на незначителен валутен риск от покупки и продажби, деноминирани в чуждестранна валута, различна от евро, основно щатски долари и британски лири. Ръководството контролира валутния риск чрез фиксиране на покупните и продажните цени в левове или евро и поддържане на ограничени експозиции от различна от тях валута.

ХИ.4. Лихвен риск

Предприятието не е изложено на лихвен риск, тъй като няма заеми и не ползва привлечен капитал, за да финансира дейността си.

ХИ.5. Кредитен риск

Кредитният риск представлява рискът даден контрагент да не заплати задължението си. Предприятието е изложено на този риск във връзка с възникване на вземания от клиенти и депозирани средства. Излагането на Предприятието на кредитен риск е ограничено до размера на балансовата стойност на финансовите активи.

Предприятието редовно следи за неизпълнението на задълженията на своите клиенти и други контрагенти и използва тази информация за контрол на кредитния риск. Предприема действия за намаляване на кредитния риск, посредством установени правила и процедури за събиране на дължимите и неплатени такси за аеронавигационно обслужване. Степента на събираемост на вземанията от предоставяне на АНО достига 99%.

Предприятието не е предоставяло финансовите си активи като обезпечение по други сделки.

ХИ.6. Ликвиден риск

При оценяването и управлението на ликвидния риск Предприятието отчита очакваните парични потоци от финансови инструменти, по-специално наличните парични средства и търговски вземания. Наличните парични ресурси и търговски вземания са в размер, обезпечаващ изходящия паричен поток.

Със Закона за гражданското въздухоплаване е регламентирано, че срещу имуществото на Предприятието не може да се насочва принудително изпълнение, нито да се открива производство по несъстоятелност.

За гарантиране на платежоспособността на ДП РВД се установява паричен резерв в размер 11 млн. евро, който е регламентиран с Наредба № 140 на Министерството на транспорта и съобщенията и Министерство на финансите от 04.12.2001 г. за установяване режима, реда и условията за поддържане и разходване на паричния резерв на ДП РВД.

XIII. РАЗВИТИЕ НА ДЕЙНОСТТА ПРЕЗ 2017 Г.

През 2017 г. Предприятието ще продължи да прилага балансирана стопанска политика, която да осигури постигане на стратегическите цели. ДП РВД ще затвърждава позицията си на проактивен партньор на ползвателите на ВП на Република България. С оглед осигуряване на качество и ефективност на предоставяното обслужване Предприятието прилага гъвкава кадрова политика, за да бъдат посрещнати по подходящ начин предизвикателствата на оперативната среда и засилената динамика на трафика. Наред с това са планирани или вече са в процес на изпълнение съществени инвестиционни проекти за техническо обезпечаване на дейността на Предприятието, като:

- Модернизация на радиолокационни комплекси;
- Модернизация на навигационни системи VOR/DME;
- Модернизация на системи ILS/DME CAT I при ЛЦ за ОВД Варна и Бургас;
- Модернизирани на ИТ инфраструктурата чрез реализиране на интегрирано решение с високопроизводителни системи;
- Изграждане на многопозиционна система за независим обзор с разширен обхват (WAM) и за автоматичен зависим обзор (ADS-B);
- Разширение на централизираната система за запис и възпроизвеждане на гласова и цифрова информация с възможност за запис на видеоинформация;
- Изграждане на автономна, енергонезависима система за визуализация на радиолокационна информация (РАИ) – „Last Resort System“;
- Разширяване на функционалностите на тренажорния комплекс на ДП РВД и внедряване на платформа за провеждане на симулации в реално време;
- Изграждане на система за управление на аеронавигационната информация;
- Внедряване на система за оценка комплексността на трафика и работното натоварване на РП (traffic complexity assessment tool - tCAT);
- Доставка на автоматизирана система за разработване на процедури за полети;
- Изграждане на платформа за наблюдение, анализ и контрол на логове, мрежови трафик, системни файлове и управление на инциденти;
- Разработване на система за спомагателна информация (IDS).

Предвидените средства за изпълнение на инвестиционната програма на ДП РВД за 2017 г. са в размер на 53,391 хил.лв., като финансирането ще бъде със собствен ресурс и ползване на ресурси по програми за проучвания и иновации на ЕС.

XIV. ИНФОРМАЦИЯ СВЪРЗАНИТЕ ЛИЦА

XIV.1. Сделки със свързани лица под общ контрол

Свързаните лица на Предприятието включват сделки с предприятия с над 50% държавно участие в системата на Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията, като принципал на Предприятието и ключов управленски персонал.

ДП РВД не притежава дъщерни дружества.

През 2016 г. не са давани или получавани заеми и гаранции от принципала и други свързани лица.

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Получени услуги		
Авиоотряд 28	627	576
Летище София ЕАД	70	71
Летище Пловдив ЕАД	55	62
Български пощи ЕАД	25	16
ГД ГВА	10	4
Предоставени услуги		
Летище София ЕАД	260	319
Летище Пловдив ЕАД	24	22
Летище Г.Оряховица ЕАД	20	35
ГД ГВА	5	-
Летище Стара Загора ЕАД	1	1

XIV.2. Разчети със свързани лица в края на годината

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Текущи вземания от:		
Летище София ЕАД	327	462
Летище Пловдив ЕАД	2	2
Летище Горна Оряховица ЕАД	-	9
Общо вземания от свързани лица	329	473
Текущи задължения към:		
Летище София ЕАД	709	3,309
Авиоотряд 28	95	75
Летище Пловдив ЕАД	9	7
Български пощи ЕАД	1	6
Летище Горна Оряховица ЕАД	-	-
Общо задължения към свързани лица	814	3,397

Неуредените разчети от/към Летище София ЕАД са свързани с проект „Реконструкция развитие и разширение на Летище София – ЛОТ Б2 - нова ПИК система и свързаните с нея дейности”.

XIV.3. Промени в ключов управленски персонал

През 2016 г. няма промени в състава на ключовия управленски персонал.

XIV.4. Информация за размера на възнагражденията, наградите и/или придобивките на ключов управленски персонал за отчетния период

Възнагражденията на ключовият управленски персонал имат краткосрочен характер и за 2016 г. са в общ размер 660 хил. лв., който включва разходи за възнаграждения и разходи за социални осигуровки.

XV. СЪБИТИЯ СЛЕД КРАЯ НА ОТЧЕТНИЯ ПЕРИОД

След края на отчетния период не са настъпили събития, които да имат съществен ефект върху финансовия отчет за 2016 г.

XVI. ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА КОРПОРАТИВНО УПРАВЛЕНИЕ

Настоящият годишен доклад за дейността на Държавно предприятие Ръководство на въздушното движение (ДП РВА) представя коментар и анализ на финансовия отчет и друга съществена информация относно финансовото състояние и резултатите от дейността на Предприятието за финансовата 2016 г.

Той е изготвен в съответствие с изискванията на чл. 39 от Закона за счетоводство. Докладът за дейността съдържа допълнителна информация, така както се изисква от Приложение 10 към Наредба № 2 от 17.09.2003 г. на КФН. Предприятието не изготвя декларация за корпоративно управление по реда на чл. 100н, ал.7 и ал. 8 от ЗППЦК, тъй като Кодексът за добро корпоративно управление, уреждащ специфични правомощия в борсово търгувано дружество не е приложим за дейността и статута на ДП РВА.

Независимо че Кодексът за добро корпоративно управление няма задължителен характер, в Предприятието са установени и функционират система за вътрешен контрол, добри практики и принципи на управление, които позволяват ефективното изпълнение на дейността на предприятието при пълно спазване на нормативната уредба.

Приложения:

- Приложение 1 Национални таксови единици на страните-членки на Евроконтрол – 2016 г.
- Приложение 2 Обслужени единици от страните-членки на Евроконтрол – първо полугодие на 2016 г.
- Приложение 3 Изменение на националната таксова единица на България за периода 2004-2016 г.

Дата: 02.03.2017г.

Генерален директор:

Георги Пеев

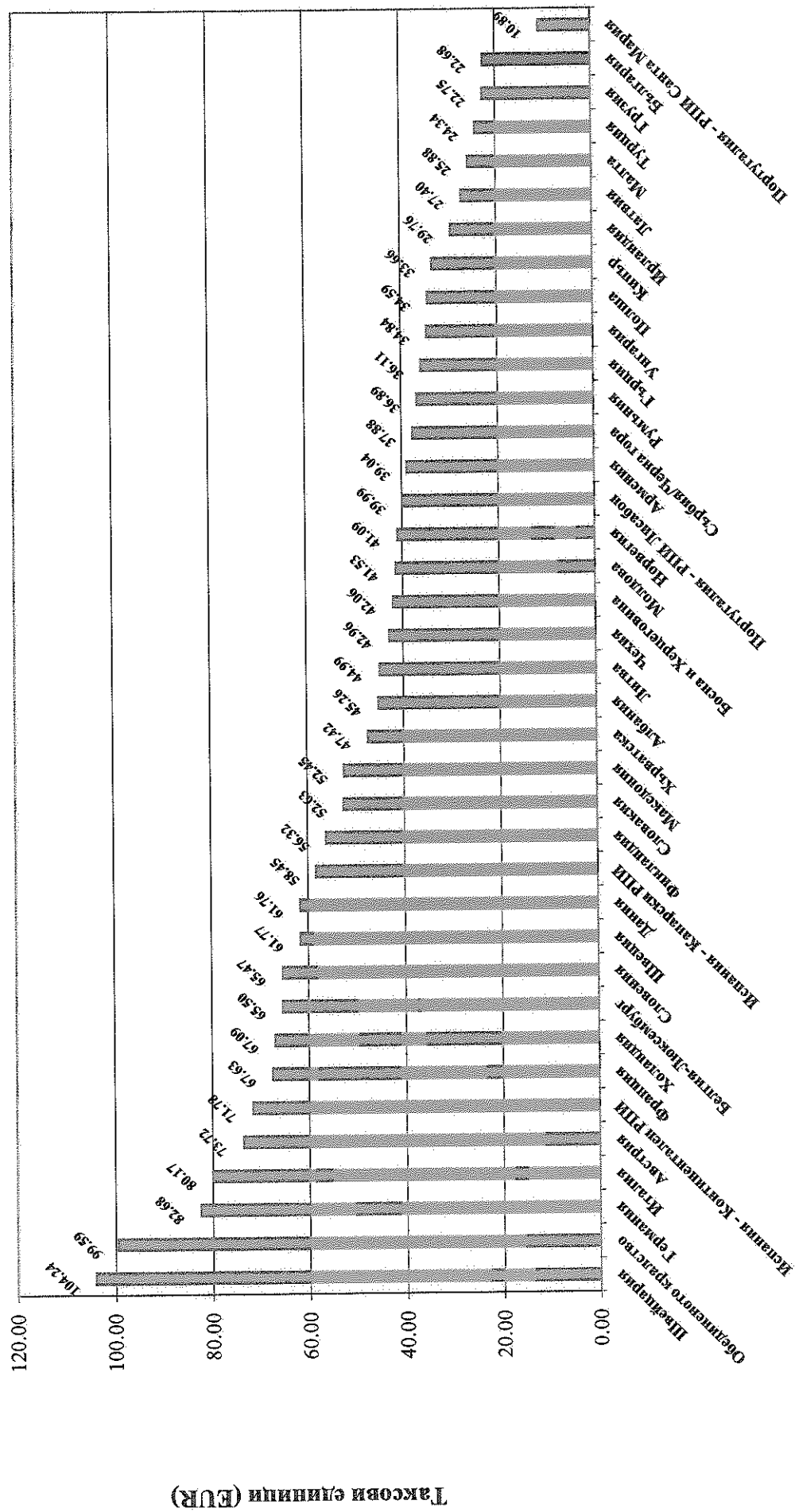
XVII. ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АМНС	Автоматизирани метеорологични наблюдателни системи
АНО	Аеронавигационно обслужване
АСУВД	Автоматизирана система за управление на въздушното движение
АСУДРП	Автоматизирана система за управление на документооборота и работния поток
АУЦ	Авиационен учебен център
БДС	Български държавен стандарт
ВВС	Военно-въздушни сили
ВП	Въздушно пространство
ВПСП	Въздушно пространство свободно планиране
ВС	Въздухоплавателно средство
ГД ГВА	Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация"
ДАНО	Доставчици на аеронавигационно обслужване
ЕЕН	Единно европейско небе
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЗЗКИ	Закон за защита на класифицираната информация
ЗМВР	Закон за министерството на вътрешните работи
ЗРПВВЖТ	Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътен транспорт
ИСУ	Интегрирана система за управление
КЕП	Класифициран електронен подпис
КИ	Класифицирана информация
ЛЦ	Летищен център
МТИТС	Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията
ОАПТС	Облитане на аеро-навигационни процедури и технически средства
ОВА	Обслужване на въздушното движение
РГ	Работна група
РП	Ръководител(и) на полети
РПИ	Район на полетна информация

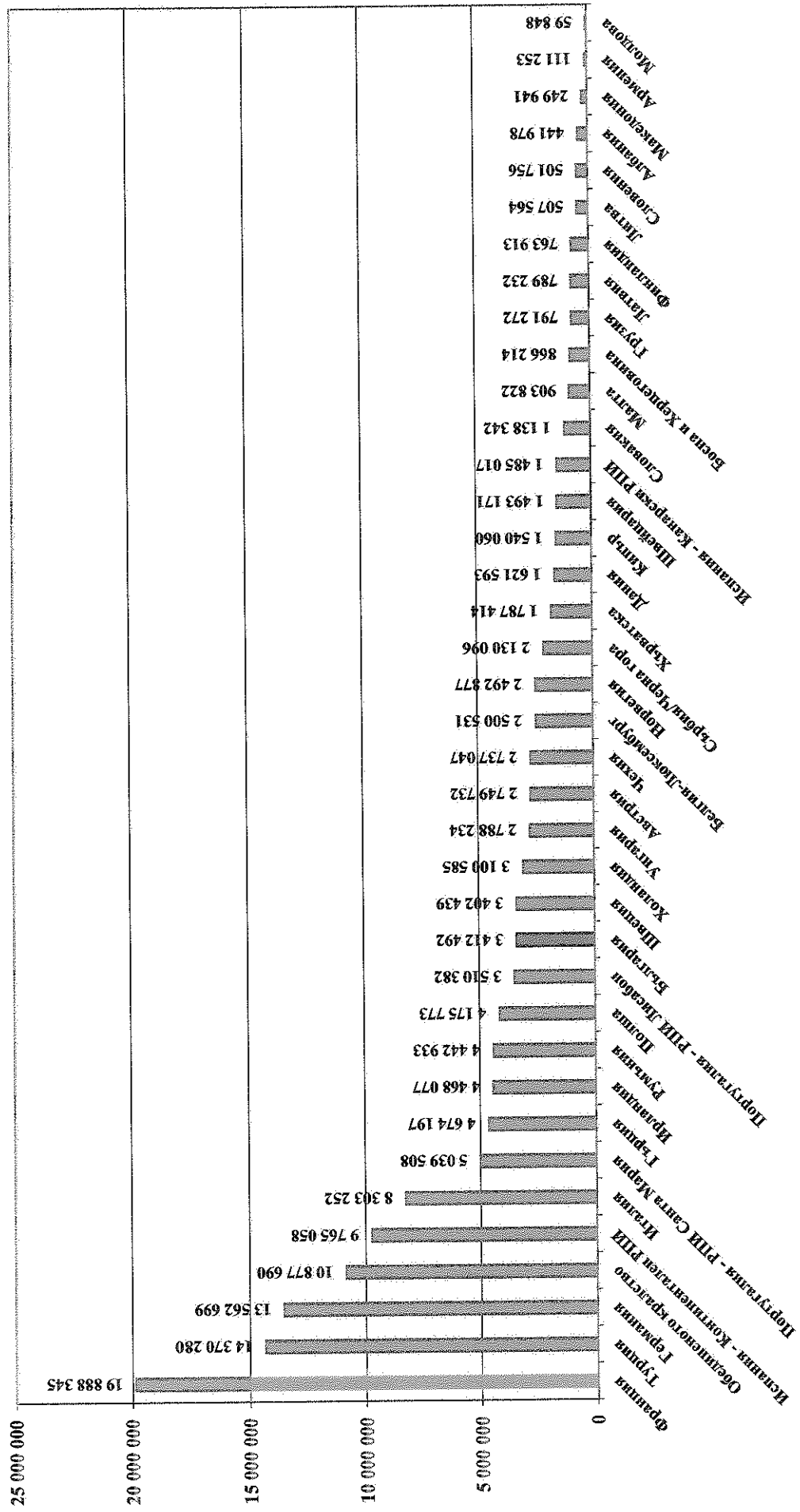
РЦ	Районен център
СМР	Строително-монтажни работи
СУАФ	Система за управление на архивни фондове
СУБ	Система за управление на безопасността
СУВОС	Система за управление на въздействието върху околната среда
ТРАК	Трасови радиолокационен комплекс
УВД	Управление на въздушното движение
УВП	Управление на въздушното пространство
УКВ	Ултракъси вълни
УС	Управителен съвет
ФБВП	Функционален блок въздушно пространство
AFUA	Advanced Flexible Use of Airspace Support Service
BAFO	Best and Final Offer
CAI	Czech Accreditation Institute
CANSO	Civil Air Navigation Services Organisation
CNR	Common Network Resources Service
CPDLC	Controller-Pilot Data Link Communications
CTR	Control zone
EASA	European Aviation Safety Agency
FAB	Functional Airspace Block
FRA	Free Route Airspace
ICAO	International Civil Aviation Organization
MICA	Mode S Interrogator Code Allocation
NIPS	Network Infrastructure Performance monitoring and analysis Service
RFF	Radio Frequency Function
SAPSC	Strategy and Planning Standing Committee
SAT	Site Acceptance Test
SCF	Social Consultation Forum
SESAR	Single European Sky ATM Research
SJU	SESAR Joint Undertaking
SQSESC	Safety, Quality, Environment and Security Standing Committee

TMA	Terminal / Manoeuvring / Control Area
UKAS	United Kingdom Accreditation Service

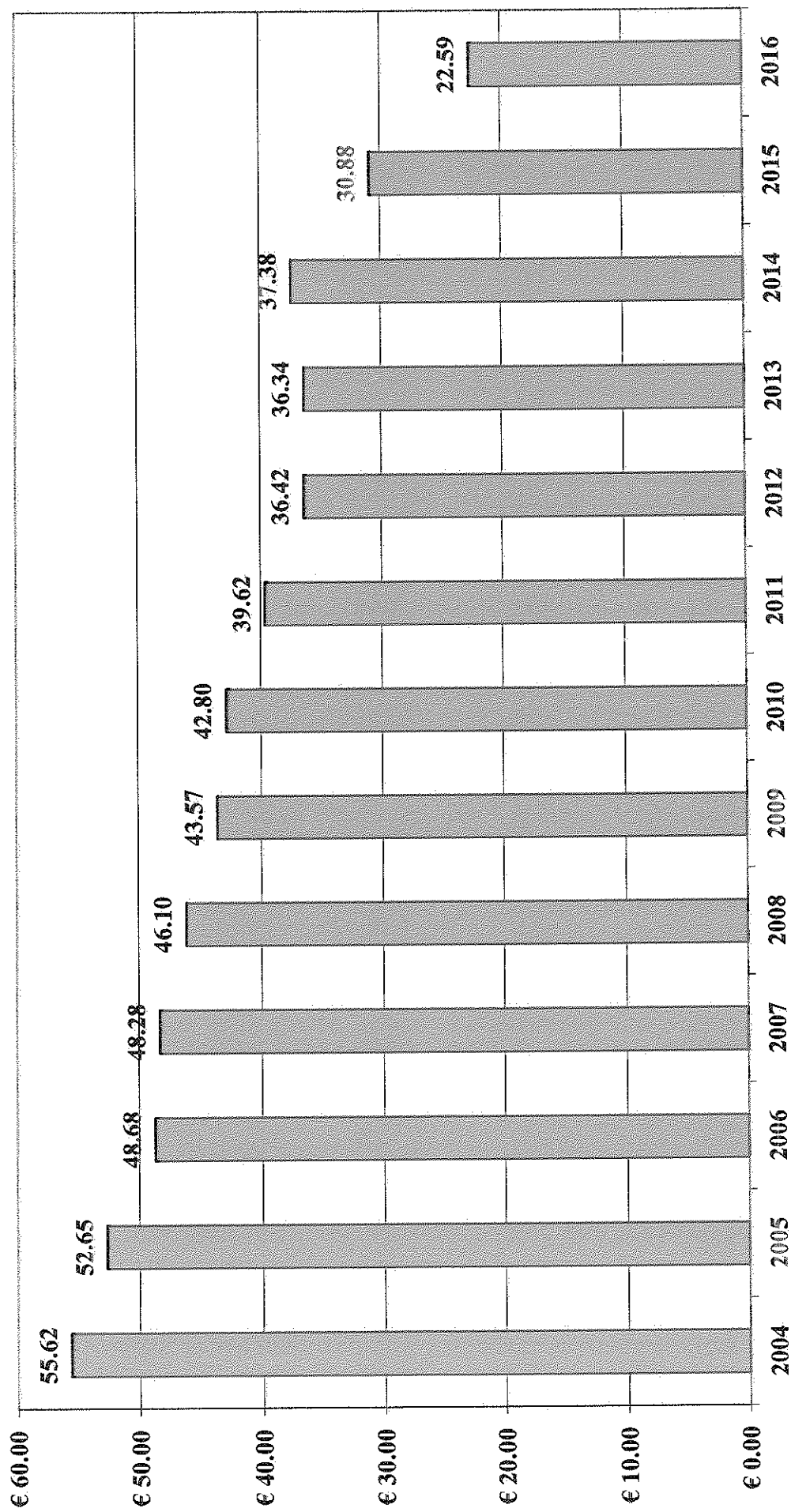
Национални базови таксови единици на страните-членки на Евроконтрол за 2016 г.
(вкл. административната такса на Евроконтрол)

Общо обслужени единици в страните-членки на Еуроконтрол за 2016 г.

Изменение на националната таксова единица на България за периода 2004 г. - 2016 г. (без административната такса на Евроконтрол)

Грант Торнтон ООД
Бул. Черни връх № 26, 1421 София
Ул. Параскева Николау №4, 9000 Варна
Т (+3592) 987 28 79, (+35952) 69 55 44
F (+3592) 980 48 24, (+35952) 69 55 33
E office@bg.gt.com
W www.gtbulgaria.com

ДОКЛАД НА НЕЗАВИСИМИЯ ОДИТОР

До: Управителния съвет на
Държавно предприятие Ръководство на въздушното движение
гр. София, бул. Брюксел №1

Доклад относно одита на финансовия отчет

Мнение

Ние извършихме одит на финансовия отчет на ДП Ръководство на въздушното движение („Предприятието“), съдържащ отчета за финансовото състояние към 31 декември 2016 г. и отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход, отчета за промените в собствения капитал и отчета за паричните потоци за годината, завършваща на тази дата, както и пояснителните приложения към финансовия отчет, включващи и обобщено оповестяване на съществените счетоводни политики.

По наше мнение, приложеният финансов отчет дава вярна и честна представа за финансовото състояние на Дружеството към 31 декември 2016 г., неговите финансови резултати от дейността и паричните му потоци за годината, завършваща на тази дата, в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО), приети от ЕС и българското законодателство.

База за изразяване на мнение

Ние извършихме нашия одит в съответствие с Международните одиторски стандарти (МОС). Нашите отговорности съгласно тези стандарти са описани допълнително в раздела от нашия доклад „Отговорности на одитора за одита на финансовия отчет“. Ние сме независими от Дружеството в съответствие с Етичния кодекс на професионалните счетоводители на Съвета за международни стандарти по етика за счетоводители (Кодекса на СМСЕС), заедно с етичните изисквания на Закона за независимия финансов одит, приложим в България, като ние изпълнихме и нашите други етични отговорности в съответствие с тези изисквания. Ние считаме, че одиторските доказателства, получени от нас, са достатъчни и уместни, за да осигурят база за нашето мнение.

Друга информация, различна от финансовия отчет и одиторския доклад върху него

Ръководството носи отговорност за другата информация. Другата информация се състои от доклад за дейността, изготвен от ръководството съгласно Закона за счетоводството, но не включва финансовия отчет и нашия одиторски доклад върху него.

Нашето мнение относно финансовия отчет не обхваща другата информация и ние не изразяваме каквато и да е форма на заключение за сигурност относно нея, освен ако не е изрично посочено в доклада ни и до степента, до която е посочено. Във връзка с нашия одит на финансовия отчет, нашата отговорност се състои в това да прочетем другата информация и по този начин да преценим дали тази друга информация е в съществено несъответствие с

финансовия отчет или с нашите познания, придобити по време на одита, или по друг начин изглежда да съдържа съществено неправилно докладване. В случай че на базата на работата, която сме извършили, ние достигнем до заключение, че е налице съществено неправилно докладване в тази друга информация, от нас се изисква да докладваме този факт. Нямаме какво да докладваме в това отношение.

Отговорност на ръководството за финансовия отчет

Ръководството носи отговорност за изготвянето и достоверното представяне на този финансов отчет в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО), приети от ЕС и българското законодателство, както и за такава система за вътрешен контрол, каквато ръководството определя като необходима за осигуряване изготвянето на финансови отчети, които не съдържат съществени неправилни отчитания, независимо дали дължащи се на измама или грешка.

При изготвяне на финансовия отчет ръководството носи отговорност за оценяване на способността на Дружеството да продължи да функционира като действащо предприятие, оповестявайки, когато това е приложимо, въпроси, свързани с предположението за действащо предприятие и използвайки счетоводната база на основата на предположението за действащо предприятие, освен ако ръководството не възнамерява да ликвидира Дружеството или да преустанови дейността му, или ако ръководството на практика няма друга алтернатива, освен да постъпи по този начин.

Отговорности на одитора за одита на финансовия отчет

Нашите цели са да получим разумна степен на сигурност относно това дали финансовият отчет като цяло не съдържа съществени неправилни отчитания, независимо дали дължащи се на измама или грешка, и да издадем одиторски доклад, който да включва нашето одиторско мнение. Разумната степен на сигурност е висока степен на сигурност, но не е гаранция, че одит, извършен в съответствие с МОС и Закона за независимия финансов одит, винаги ще разкрива съществено неправилно отчитане, когато такова съществува. Неправилни отчитания могат да възникнат в резултат на измама или грешка и се считат за съществени, ако би могло разумно да се очаква, че те, самостоятелно или като съвкупност, биха могли да оказат влияние върху икономическите решения на потребителите, вземани въз основа на този финансов отчет.

Като част от одита в съответствие с МОС, ние използваме професионална преценка и запазваме професионален скептицизъм по време на целия одит. Ние също така:

- идентифицираме и оценяваме рисковете от съществени неправилни отчитания във финансовия отчет, независимо дали дължащи се на измама или грешка, разработваме и изпълняваме одиторски процедури в отговор на тези рискове и получаваме одиторски доказателства, които да са достатъчни и уместни, за да осигурят база за нашето мнение. Рискът да не бъде разкрито съществено неправилно отчитане, което е резултат от измама, е по-висок, отколкото риска от съществено неправилно отчитане, което е резултат от грешка, тъй като измамата може да включва тайно споразумяване, фалшифициране, преднамерени пропуски, изявления за въвеждане на одитора в заблуждение, както и пренебрегване или заобикаляне на вътрешния контрол;
- получаваме разбиране за вътрешния контрол, имащ отношение към одита, за да разработим одиторски процедури, които да са подходящи при конкретните обстоятелства, но не с цел изразяване на мнение относно ефективността на вътрешния контрол на Дружеството;
- оценяваме уместността на използваните счетоводни политики и разумността на счетоводните приблизителни оценки и свързаните с тях оповестявания, направени от ръководството;

- достигаме до заключение относно уместността на използване от страна на ръководството на счетоводната база на основата на предположението за действащо предприятие и, на базата на получените одиторски доказателства, относно това дали е налице съществена несигурност, отнасяща се до събития или условия, които биха могли да породят значителни съмнения относно способността на Дружеството да продължи да функционира като действащо предприятие. Ако ние достигнем до заключение, че е налице съществена несигурност, от нас се изисква да привлечем внимание в одиторския си доклад към свързаните с тази несигурност оповестявания във финансовия отчет или в случай че тези оповестявания са неадекватни, да модифицираме мнението си. Нашите заключения се основават на одиторските доказателства, получени до датата на одиторския ни доклад. Бъдещи събития или условия обаче могат да станат причина Дружеството да преустанови функционирането си като действащо предприятие;
- оценяваме цялостното представяне, структура и съдържание на финансовия отчет, включително оповестяванията, и дали финансовият отчет представя основополагащите за него сделки и събития по начин, който постига достоверно представяне.

Ние комуникираме с ръководството, наред с останалите въпроси, планирания обхват и време на изпълнение на одита и съществените констатации от одита, включително съществени недостатъци във вътрешния контрол, които идентифицираме по време на извършвания от нас одит.

Доклад във връзка с други законови и регулаторни изисквания

В допълнение на нашите отговорности и докладване съгласно МОС, описани по-горе в раздела „Друга информация, различна от финансовия отчет и одиторския доклад върху него“ по отношение на доклада за дейността, ние извършихме и процедурите, добавени към изискваните по МОС съгласно Указанията на професионалната организация на дипломираните експерт-счетоводители и регистрираните одитори в България – Институт на дипломираните експерт-счетоводители (ИДЕС), издадени на 29.11.2016 г. Тези процедури касаят проверки за наличието, както и проверки на формата и съдържанието на тази друга информация с цел да ни подпомогнат във формиране на становища относно това дали другата информация включва оповестяванията и докладванията, предвидени в Глава седма от Закона за счетоводството и в Закона за публичното предлагане на ценни книжа, приложими в България.

Становище във връзка с чл. 37, ал. 6 от Закона за счетоводството

На базата на извършените процедури, нашето становище е, че:

- информацията, включена в доклада за дейността за финансовата година, за която е изготвен финансовия отчет, съответства на финансовия отчет;
- докладът за дейността е изготвен в съответствие с приложимите законови изисквания;
- в резултат на придобитото познаване и разбиране на дейността на Дружеството и средата, в която то функционира, не сме установили случаи на съществено невярно представяне в доклада за дейността;
- както е оповестено в доклада за дейността, декларация за корпоративно управление не е представена поради нейната неприложимост.

Марий Апостолов
Управител
Регистриран одитор, отговорен за одита

15 март 2017 г.
гр. София

ДП Управление на въздушното движение
 Финансов отчет
 31 декември 2016 г.

Отчет за финансовото състояние

Активи	Пояснение	31 декември 2016 '000 лв.	31 декември 2015 '000 лв.
Нетекущи активи			
Имоти, машини и съоръжения	5	185,527	175,960
Нематериални активи	6	24,137	22,455
Отсрочени данъчни активи	7	6,708	6,785
Търговски вземания	9	19,025	-
Нетекущи активи		235,397	205,200
Текущи активи			
Материални запаси	8	1,620	1,667
Търговски вземания	9	38,222	37,946
Вземания от свързани лица	26	329	473
Вземания във връзка с данъци върху дохода		179	513
Други вземания	10	3,815	5,725
Пари и парични еквиваленти	11	153,451	175,404
Текущи активи		197,616	221,728
Общо активи		433,013	426,928

Финансов директор и
главен счетоводител

Витан Тодоров

Генерален директор

Георги Пеев

Съставил

Евгения Ванкова
Н-к отдела „Счетоводство“

Дата: 02.03.2017 г.

Заверил съгласно одиторски доклад от дата 15.03.2017 г.
 Марий Апостолов
 Регистриран одитор, отговорен за одита
 Управител

ДИ Ръководство на въздушното движение
 Финансов отчет
 31 декември 2016 г.

Отчет за финансовото състояние (продължение)

Собствен капитал и пасиви	Пояснение	31 декември	31 декември
		2016	2015
		'000 лв.	'000 лв.
Собствен капитал			
Основен капитал	12.1	129,758	129,758
Законови резерви	12.2	44,097	44,097
Други резерви	12.2	124,217	120,779
Печалба за текущата година		18,636	9,340
Общо собствен капитал		316,708	303,974
Пасиви			
Нетекучи пасиви			
Пенсионни и други задължения към персонала	13.2	11,849	8,890
Провизии	14	39,886	32,823
Финансирания		5	6
Нетекучи пасиви		51,740	41,719
Текущи пасиви			
Пенсионни и други задължения към персонала	13.2	15,781	16,758
Провизии	14	33,066	38,504
Търговски задължения	15	10,540	17,564
Краткосрочни задължения към свързани лица	26	814	3,397
Данъчни задължения	16	2,901	3,040
Други задължения	17	1,463	1,972
Текущи пасиви		64,565	81,235
Общо пасиви		116,305	122,954
Общо собствен капитал и пасиви		433,013	426,928

Финансов директор и
главен счетоводител

Витан Тодоров

Генерален директор

Георги Пеев

Съставил

Евгения Банкова

Н-к отдела „Счетоводство“

Дата: 02.03.2017 г.

Заверил съгласно одиторски доклад от дата 15.03.2017 г.
 Мария Анастолова
 Регистриран одитор, отговорен за вярта
 Управител

ДП Ръководство за въздушното движение
 Финансов отчет
 31 декември 2016 г.

Отчет за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход за годината, приключваща на 31 декември

	Пояснение	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Приходи от предоставени услуги	18	199,177	210,939
Други приходи	19	3,329	2,254
Разходи за материали	20	(3,470)	(4,427)
Разходи за външни услуги	21	(21,124)	(19,715)
Разходи за персонала	13.1	(133,441)	(127,354)
Разходи за амортизация на нефинансови активи	5,6	(17,264)	(16,441)
Други разходи, нетно	22	(6,095)	(34,193)
Печалба от оперативна дейност		21,112	11,063
Финансови приходи	23	319	376
Финансови разходи	23	(692)	(1,002)
Печалба преди данъци		20,739	10,437
Разходи за данъци върху дохода	24	(2,103)	(1,097)
Печалба за годината		18,636	9,340
Друг всеобхватен доход/(загуба)			
Компоненти, които не се рекласифицират в печалбата или загубата:			
Преоценки на задълженията за обезщетения при пенсиониране	13.2	(1,369)	518
Данък върху дохода, отнасящ се до компоненти, които не се рекласифицират в печалбата или загубата	24	137	(52)
Друг всеобхватен доход/(загуба) за годината, нетно от данъци		(1,232)	466
Общо всеобхватен доход за годината		17,404	9,806

Финансов директор и
главен счетоводител

Витан Тодоров

Генерален директор

Георги Пеев

Съставил

Евгения Ванкова

Н-к отдел „Счетоводство“

Дата: 02.03.2017 г.

Заверил съгласно одиторски доклад от дата 15.03.2017 г.:

Марий Апостолов

Регистриран одитор, отговорен за одита

Управител

Поясненията към финансовия отчет от стр. 7 до стр. 51 представяват неразделна част от него.

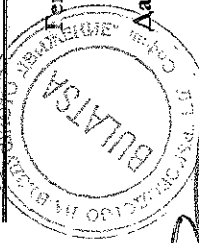
Отчет за промените в собствения капитал за годината, приключваща на 31 декември

Всички суми са представени в '000 лв.

	Основен капитал	Законови резерви	Други резерви	Печалба за текущата година	Общо собствен капитал
Саадо към 1 януари 2016 г.	129,758	44,097	120,779	9,340	303,974
Отчисление от печалбата	-	-	-	(4,670)	(4,670)
Сделки със собственика	-	-	-	(4,670)	(4,670)
Печалба за годината	-	-	-	18,636	18,636
Друга всеобхватна (загуба):					
Проценки на задълженията за обезщетения при пенсиониране, нетно от данъци	-	-	(1,232)	-	(1,232)
Общо всеобхватен доход за годината	-	-	(1,232)	18,636	17,404
Разпределение на печалбата от 2016 г.	-	-	4,670	(4,670)	-
Саадо към 31 декември 2016 г.	129,758	44,097	124,217	18,636	316,708

Финансов директор и
 главен счетоводител
 Съставил Витан Толоджов
 Евгений Ванкова
 Н-к отдела "Счетоводство"

Заверил съгласно одиторски доклад от АД "ОКМОНЕКО ДРУЖЕСТВО ГРАНТ ТОРТОН ООД"
 Марий Аюстолов
 Регистриран одитор-счетоводен за одитор
 Управителя

Дата: 02.03.2017 г.

Генерален директор
 Георги Пеев

Отчет за промените в собствения капитал за годината, приключваща на 31 декември

Всички суми са представени в '000 лв.

	Основен капитал	Законови резерви	Други резерви	Печалба за текущата година	Общо собствен капитал
Салдо към 1 януари 2015 г.	129,758	43,855	102,563	23,903	300,079
Безвъзмездно придобити активи	-	-	35	-	35
Безвъзмездно предоставени активи	-	-	(125)	-	(125)
Данъчен ефект върху безвъзмездно предоставените активи	-	-	4	-	4
Отчисления от печалбата	-	-	(86)	(5,825)	(5,825)
Сделки със собственика	-	-	-	(5,825)	(5,911)
Печалба за годината	-	-	-	9,340	9,340
Друг всеобхватен доход:					
Проценки на задълженията за обезщетения при пенсиониране, нетно от данъци	-	-	466	-	466
Общо всеобхватен доход за годината	-	-	466	9,340	9,806
Разпределение на печалбата от 2014 г.	-	242	17,836	(18,078)	-
Салдо към 31 декември 2015 г.	129,758	44,097	120,779	9,340	303,974

Финансов директор и главен счетоводител

Евгения Ванкова, Н.к-сметка "Счетоводство"

Съставила

Заверил съгласно одиторски доклада от дата 15.03.2017

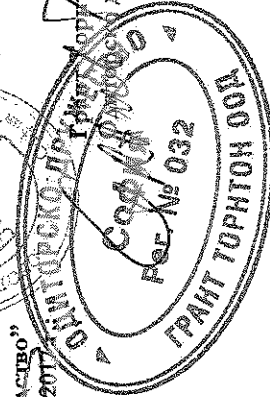
Марий Ангелов

Регистриран одитор, съобразен за оалта Управителя

Дата: 02.03.2017 г.

Георги Пеев

Отчет за паричните потоци за годината, приключваща на 31 декември

Пояснение	2016	2015
	'000 лв.	'000 лв.
Оперативна дейност		
Постъпления от клиенти	176,949	215,378
Плащания към доставчици	(34,675)	(33,755)
Плащания към персонал и осигурителни институции	(124,849)	(119,097)
Плащания за данък върху дохода	(1,555)	(4,375)
Получени финансираня	735	-
Други плащания за оперативна дейност, нетно	(1,217)	(3,094)
Нетен паричен поток от оперативна дейност	15,388	55,057
Инвестиционна дейност		
Придобиване на имоти, машини и съоръжения	(26,963)	(23,355)
Придобиване на нематериални активи	(5,733)	(4,058)
Получени лихви	30	568
Нетен паричен поток от инвестиционна дейност	(32,666)	(26,845)
Финансова дейност		
Плащания на отчисления от печалбата	12.3 (4,670)	(5,825)
Нетен паричен поток от финансова дейност	(4,670)	(5,825)
Нетна промяна в пари и парични еквиваленти	(21,948)	22,387
Пари и парични еквиваленти в началото на годината	175,404	153,018
Загуба от валутна преоценка на пари и парични еквиваленти	(5)	(1)
Пари и парични еквиваленти в края на годината, в това число:	11 153,451	175,404
Паричен резерв в БНБ	21,514	21,514

Финансов директор и
 главен счетоводител

Витан Тодоров

Генерален директор

Георги Меев

Съставил

Евгения Ванкова

Н-к отдела „Счетоводство“

Дата: 02.03.2017 г.

Заверил съгласно одиторски доклад от дата 15.03.2017 г.
 Марий Апостолаев
 Регистриран одитор, отговорен за одита
 Управителя

Пояснения към финансовия отчет

1. Предмет на дейност

Държавно Предприятие „Ръководство на Въздушното Движение“ (ДП РВД, или Предприятието) е Предприятие със седалище в Република България, гр. София, бул. „Брюксел“ № 1, ЕИК 000697179. На 1 януари 2001 г. то е регистрирано като държавно предприятие. Преди това Предприятието е извършвало дейността си като главна дирекция към Министерството на транспорта и съобщенията. Към момента, министърът на Транспортта, информационните технологии и съобщенията упражнява правата на едноличен собственик (принципал).

Предприятието изпълнява функциите по предоставяне на аеронавигационно обслужване в гражданското въздушно пространство на Република България. Основните извършвани дейности включват:

1. управление на въздушното движение за постигане на безопасност, ефективност и редовност на полетите в обслужваното гражданско въздушно пространство;
2. планиране, осигуряване, внедряване, експлоатация и поддържане на съоръжения, системи и оборудване за комуникационно, навигационно, обзорно, енергийно, метеорологично и аеронавигационно осигуряване на обслужваното въздушно движение и съпътстващата инфраструктура;
3. комуникационно обслужване, навигационно обслужване и обслужване по обзора;
4. метеорологично обслужване;
5. аеронавигационно информационно обслужване;
6. информационно обслужване на дейностите по търсене и спасяване на въздухоплавателни средства;
7. управление на системата за безопасност на въздушното движение в рамките на предоставената му компетентност;
8. изпълнение на задълженията на Република България, произтичащи от международни договори в областта на управлението на въздушното движение, по които Република България е страна.
9. събиране на такси за аеронавигационно обслужване.

Дейността на Предприятието е регламентирана със Закона за гражданското въздухоплаване и с Правилник за устройството, функциите и дейността на ДП РВД.

Органи на управление на ДП "Ръководство на въздушното движение" са:

1. Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията;
2. Управителният съвет;
3. Генералният директор.

Към датата на финансовия отчет, както и към датата на изготвяне на финансовия отчет, членове на Управителния съвет са:

1. Веселина Карамилева - Тодорова – председател на Управителния съвет
2. Георги Пеев – генерален директор и член на Управителния съвет
3. Десислава Замфирова – член на Управителния съвет.

Средносписъчният брой на персонала на Предприятието към 31.12.2016 г. е 1,066 човека.

2. Основа за изготвяне на финансовия отчет

Финансовият отчет на Предприятието е изготвен в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО), разработени и публикувани от Съвета по международни счетоводни стандарти (СМСС) и приети от Европейския съюз (ЕС) и приложими в Република България.

Финансовият отчет е съставен в български лева, което е функционалната валута на Предприятието. Всички суми са представени в хиляди лева ('000 лв.) (включително сравнителната информация за 2015 г.), освен ако не е посочено друго.

Финансовият отчет е съставен при спазване на принципа на действащо предприятие.

3. Промени в счетоводната политика

3.1. Общи положения

Предприятието прилага следните нови стандарти, изменения и разяснения към МСФО, разработени и публикувани от Съвета по международни счетоводни стандарти, които имат ефект върху финансовия отчет на Предприятието и са задължителни за прилагане от годишния период, започващ на 1 януари 2016 г.:

МСС 1 „Представяне на финансови отчети“ (изменен) – Оповестявания, в сила от 1 януари 2016 г., приет от ЕС

Тези изменения са част от инициативата на СМСС за подобряване на представянето и оповестяването във финансовите отчети. Те изясняват указанията в МСС 1 относно същественост, обобщаване, представянето на междинни сборове, структурата на финансовите отчети и оповестяване на счетоводната политика.

Годишни подобрения 2012 - 2014 г. в сила от 1 януари 2016 г., приети от ЕС, които за засягат МСС 19 „Доходи на насти лица“ относно дисконтови проценти;

Следните нови стандарти, изменения и разяснения към МСФО, разработени и публикувани от Съвета по международни счетоводни стандарти и са задължителни за прилагане от годишния период, започващ на 1 януари 2016 г., но не са приложими към дейността на предприятието и нямат ефект върху финансовия отчет:

МСФО 10 „Консолидирани финансови отчети“, МСФО 12 „Оповестяване на дялови участия в други предприятия“ и МСС 28 „Инвестиции в асоциирани предприятия и съвместни предприятия“ – Инвестиционни дружества (изменени), в сила от 1 януари 2016 г., приети от ЕС

МСФО 11 „Съвместни ангажименти“ (изменен) – Придобиване на дял в съвместна дейност, в сила от 1 януари 2016 г., приет от ЕС
МСС 16 „Имоти, машини и съоръжения“ и МСС 38 „Нематериални активи“ (изменени), в сила от 1 януари 2016 г., приети от ЕС

МСС 16 „Имоти, машини и съоръжения“ и МСС 41 „Земеделие“ (изменени) – Плодоносни растения, в сила от 1 януари 2016 г., приети от ЕС

МСС 27 „Индивидуални финансови отчети“ (изменен), в сила от 1 януари 2016 г., приет от ЕС

Годишни подобрения 2012 - 2014 г. в сила от 1 януари 2016 г., приети от ЕС

- **МСФО 5 „Нетекущи активи, държани за продажба, и преустановени дейности“** относно методи на отписване;

- МСФО 7 „Финансови инструменти: оповестяване“ относно договори за услуги;
- МСС 34 „Междинно финансово отчитане“ относно оповестяване на информация.

3.2. Стандарти, изменения и разяснения, които все още не са влезли в сила и не се прилагат от по-ранна дата от Предприятието

Следните нови стандарти, изменения и разяснения към съществуващи вече стандарти са публикувани, но не са влезли в сила или не са приети от ЕС за финансовата година, започваща на 1 януари 2016 г. и не са били приложени от по-ранна дата от Предприятието. Информация за тези стандарти и изменения, които се очаква да имат ефект върху финансовия отчет на Дружеството, е представена по-долу:

МСФО 9 „Финансови инструменти“ в сила от 1 януари 2018 г., приет от ЕС

Съветът по международни счетоводни стандарти (СМСС) издаде МСФО 9 „Финансови инструменти“, като завърши своя проект за замяна на МСС 39 „Финансови инструменти: признаване и оценяване“. Новият стандарт въвежда значителни промени в класификацията и оценяването на финансови активи и нов модел на очакваната кредитна загуба за обезценка на финансови активи. МСФО 9 включва и ново ръководство за отчитане на хеджирането. Ръководството на Дружеството е все още в процес на оценка на ефекта на МСФО 9 върху финансовия отчет.

МСФО 15 „Приходи от договори с клиенти“ в сила от 1 януари 2018 г., приет от ЕС

МСФО 15 заменя МСС 18 „Приходи“, МСС 11 „Договори за строителство“ и свързани с тях разяснения и въвежда нов модел за признаване на приходите на базата на контрол. Новият стандарт променя правилата за определяне дали приходите са признават към даден момент или през даден период от време и води до разширяване и подобряване на оповестяванията относно приходите. МСФО 15 е базирано на основен принцип, който изисква дружеството да признава приход по начин, който отразява прехвърлянето на стоки или предоставянето на услуги на клиентите и в размер, който отразява очакваното възнаграждение, което дружеството ще получи в замяна на тези стоки или услуги. Допуска се по-ранното прилагане на стандарта. Дружествата следва да прилагат стандарта ретроспективно за всеки представен предходен период или ретроспективно като кумулативният ефект от първоначалното признаване се отразява в текущия период.

Анализът на дейността на Предприятието в контекста на посочените промени в МСФО 15 показва, че с прилагането на измененията от 01.01.2018 г. няма да настъпят съществени изменения в признаване на приходите реализирани от Предприятието. МСС 7 „Отчети за паричните потоци“ (изменен) в сила от 1 януари 2017 г., все още не е приет от ЕС

Тези изменения изискват допълнително оповестяване, което ще позволи на ползвателите на финансови отчети да оценят промените в задължения, произтичащи от финансовата дейност. КРМСФО 22 “Сделки и авансови плащания в чуждестранна валута” в сила от 1 януари 2018 г., все още не е приет от ЕС

Разяснението дава насоки как да се отчитат авансови постъпления или плащания съответно на непарични активи или непарични пасиви преди дружеството да е признало свързания с тях актив, разход или приход. Датата на сделката за целите на определяне на обменния курс е датата на първоначалното предплащане за непаричен актив или за пасив по отсрочени приходи. Ако има няколко авансови плащания или постъпления, за всяко отделно плащане се определя дата на сделката.

Към датата на одобрение на този финансов отчет са публикувани нови стандарти, изменения и разяснения към съществуващи вече стандарти, но не са влезли в сила или не са приети от ЕС за финансовата година, започваща на 1 януари 2016 г., и не са били приложени от по-ранна дата от Дружеството. Не се очаква те да имат съществен ефект

върху финансовите отчети на Дружеството. Ръководството очаква всички стандарти и изменения да бъдат приети в счетоводната политика на Дружеството през първия период, започващ след датата на влизането им в сила.

Промените са свързани със следните стандарти:

- МСФО 2 „Плащане на базата на акции” (изменен) в сила от 1 януари 2018 г., все още не е приет от ЕС
- МСФО 4 „Застрахователни договори” (изменен) в сила от 1 януари 2018 г., все още не е приет от ЕС
- МСФО 10 „Консолидирани финансови отчети” и МСС 28 „Инвестиции в асоциирани предприятия и съвместни предприятия“ (изменени), датата на влизане в сила още не е определена, все още не са приети от ЕС
- МСФО 15 „Приходи от договори с клиенти” (изменен) в сила от 1 януари 2018 г., приет от ЕС
- МСФО 14 „Отсрочени сметки при регулирани цени” в сила от 1 януари 2016 г., все още не е приет от ЕС
- МСФО 16 „Лизинги” в сила от 1 януари 2019 г., все още не е приет от ЕС
- МСС 12 „Данъци върху дохода” (изменен) в сила от 1 януари 2017 г., все още не е приет от ЕС
- МСС 40 “Инвестиционни имоти” (изменен) – Трансфер на инвестиционни имоти в сила от 1 януари 2018 г., все още не е приет от ЕС
- Годишни подобрения на МСФО 2014-2016 г.

4. Счетоводна политика

4.1. Общи положения

Най-значимите счетоводни политики, прилагани при изготвянето на този финансов отчет, са представени по-долу.

Финансовият отчет е изготвен при спазване на принципите за оценяване на всички видове активи, пасиви, приходи и разходи, съгласно МСФО. Базите за оценка са оповестени подробно по-нататък в счетоводната политика към финансовия отчет.

Следва да се отбележи, че при изготвянето на представения финансов отчет са използвани счетоводни оценки и допускания. Въпреки че те са базирани на информация, предоставена на ръководството към датата на изготвяне на финансовия отчет, реалните резултати могат да се различават от направените оценки и допускания.

4.2. Представяне на финансовия отчет

Финансовият отчет е представен в съответствие с МСС 1 „Представяне на финансови отчети”. Предприятието прие да представя отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход в единен отчет.

В отчета за финансовото състояние се представят два сравнителни периода, когато Предприятието: а) прилага счетоводна политика ретроспективно; б) преизчислява ретроспективно позиции във финансовия отчет; или в) рекласифицира позиции във финансовия отчет, когато това има съществен ефект върху информацията в отчета за финансовото състояние към началото на предходния период.

Предприятието е възприело да представя отчета за паричните потоци по пряк метод според изискванията на МСС 7 Отчети за паричните потоци.

4.3. Сделки в чуждестранна валута

Сделките в чуждестранна валута се отчитат във функционалната валута на Предприятието по официалния обменен курс към датата на сделката (обявения фиксинг на Българска народна банка). Печалбите и загубите от курсови разлики, които възникват при уреждането на тези сделки и преоценяването на паричните позиции в чуждестранна валута към края на отчетния период, се признават в печалбата или загубата.

4.4. Приходи

Приходите включват приходи от предоставяне на услуги. Приходите от основните услуги са представени в пояснение 18.

Приходите се оценяват по справедлива стойност на полученото или подлежащото на получаване възнаграждение, като не се включва данък добавена стойност.

Приходът се признава, когато са изпълнени следните условия:

- Сумата на прихода може да бъде надеждно оценена;
- Вероятно е икономическите ползи от сделката да бъдат получени;
- Направените разходи или тези, които предстои да бъдат направени, могат надеждно да бъдат оценени;
- Критериите за признаване, които са специфични за всяка отделна дейност на Предприятието са изпълнени. Те са определени в зависимост от продуктите или услугите, предоставени на клиента, и на договорните условия.

Отсрочени приходи

Финансиранията за нетекущи активи и за текущата дейност първоначално се признават в отчета за финансовото състояние като отсрочени приходи, при условие че са налице достатъчно основания да се счита, че същите ще бъдат получени, както и че Предприятието ще изпълни свързаните с тях условия. Приходите от финансирания за нетекущи активи се признават равномерно за срока на полезен живот на съответните активи. Приходите от финансирания за текущата дейност се признават през периода и до стойността на отчетените разходи, за които те са предназначени.

4.4.1. Предоставяне на услуги

Услугите, предоставяни от Предприятието включват предоставяне на аеронавигационно обслужване подробно описани в Пояснение 1.

Приходите от услуги се признават, когато услугите са предоставени в съответствие със степента на завършеност към датата на финансовия отчет. В случаите, в които има значителна несигурност относно получаване на дължимото възнаграждение или съпътстващите разходи, приход не се признава.

Приходите включват само брутни потоци от икономически ползи, получени от и дължими на Предприятието.

Сумите, събрани от името на трети страни, като данък върху добавената стойност, не отговарят на изискванията за приходи и затова те се изключват от приходите и се отчитат като разчети.

4.4.2. Приходи от лихви

Приходите от лихви се отчитат текущо по метода на ефективния лихвен процент.

4.5. Оперативни разходи

Оперативните разходи се признават в печалбата или загубата при ползването на услугите и при спазване на принципа за съпоставимост с приходите.

4.6. Разходи за лихви

Разходите за лихви се отчитат текущо по метода на ефективния лихвен процент и се признават като разход за периода, в който са възникнали, в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход на ред „Финансови разходи”.

4.7. Нематериални активи

Нематериалните активи включват специализиран и стандартен софтуер. Те се отчитат по цена на придобиване, включваща покупната цена, всички платени мита, невъзстановими данъци и направените преки разходи във връзка с подготовка на актива за експлоатация, при което капитализираните разходи се амортизират въз основа на линейния метод през оценения срок на полезен живот на активите, тъй като се счита, че той е ограничен. Последващото оценяване се извършва по цена на придобиване, намалена с натрупаните амортизации и загуби от обезценка. Направените обезценки се отчитат като разход и се признават в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход за съответния период.

Последващите разходи, които възникват във връзка с нематериалните активи след първоначалното им признаване, се признават в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход за периода на тяхното възникване, освен ако благодарение на тях активът може да генерира повече от първоначално предвидените бъдещи икономически ползи и когато тези разходи могат надеждно да бъдат оценени и отнесени към актива. Ако тези условия са изпълнени, разходите се добавят към цената на придобиване на актива.

Остатъчната стойност и полезният живот на нематериалните активи се преценяват към датата на финансовия отчет.

Амортизацията се изчислява, като се използва линейният метод върху оценения полезен срок на годност на отделните активи, както следва:

- Софтуер - от 3 до 5 години
- Права за ползване на софтуер - в зависимост от срока на ползване

Разходите за амортизация са включени в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход на ред „Разходи за амортизация на нефинансови активи”.

Печалбата или загубата от продажбата на нематериални активи се определя като разлика между постъпленията от продажбата и балансовата стойност на активите и се представя в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход на ред „Други приходи”.

Избраният праг на същественост за нематериалните активи на Предприятието е в размер на 150 лв.

4.8. Имоти, машини и съоръжения

Имотите, машините и съоръженията се оценяват първоначално по цена на придобиване (себестойност), включваща покупната цена, както и всички преки разходи за привеждането на актива в работно състояние.

Последващото оценяване на сгради, машини и съоръжения се извършва по цена на придобиване, намалена с натрупаните амортизации и загуби от обезценка. Направените обезценки се отчитат като разход и се признават в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход за съответния период.

Последващите разходи, свързани с определен актив от имоти, машини и съоръжения, се прибавят към балансовата сума на актива, когато е вероятно Предприятието да има икономически ползи, надвишаващи първоначално оценената ефективност на съществуващия актив. Всички други последващи разходи се признават за разход за периода, в който са направени.

Резервни части и обслужващо оборудване се класифицират като имоти, машини и съоръжения, а не като материални запаси, когато е приложима дефиницията за имоти, машини и съоръжения и те се използват за повече от една година.

Остатъчната стойност и полезният живот на имоти, машини и съоръжения се преценяват към датата на отчета.

Амортизацията на имоти, машини и съоръжения се изчислява, като се използва линейният метод върху оценения полезен живот на отделните групи активи, както следва:

• Сгради	до 40 години
• Машини	от 7 до 15 години
• Транспортни средства	от 7 до 10 години
• Стопански инвентар	от 10 до 15 години
• Компютри	от 3 до 10 години
• Други	от 3 до 10 години

Разходите за амортизация са включени в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход на ред „Разходи за амортизация на нефинансови активи”.

Печалбата или загубата от продажбата на имоти, машини и съоръжения се определя като разлика между постъпленията от продажбата и балансовата стойност на актива и се признава в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход на ред „Други приходи”.

Избраният праг на същественост за имотите, машините и съоръженията на Предприятието е в размер на 150 лв.

4.9. Тестове за обезценка на активи

При изчисляване размера на обезценката Предприятието дефинира най-малката разграничима група активи, за която могат да бъдат определени самостоятелни парични потоци (единица, генерираща парични потоци). В резултат на това някои от активите подлежат на тест за обезценка на индивидуална база, а други - на база на единица, генерираща парични потоци.

Всички активи и единици, генериращи парични потоци, се тестват за обезценка поне веднъж годишно. Всички други отделни активи или единици, генериращи парични потоци, се тестват за обезценка, когато събития или промяна в обстоятелствата индикират, че тяхната балансова стойност не може да бъде възстановена.

За загуба от обезценка се признава сумата, с която балансовата стойност на даден актив или единица, генерираща парични потоци, превишава възстановимата им стойност, която е по-високата от справедливата стойност, намалена с разходите по продажба на даден актив, и неговата стойност в употреба. Загубите от обезценка на единица, генерираща парични потоци, се посочват в намаление на балансовата сума на активите от тази единица и се признават в отчета за доходите.

4.10. Финансови инструменти

Финансовите активи и пасиви се признават, когато Предприятието стане страна по договорни споразумения, включващи финансови инструменти.

Финансов актив се отписва, когато се загуби контрол върху договорните права, които съставляват финансовия актив, т.е. когато са изтекли правата за получаване на парични потоци или е прехвърлена значимата част от рисковете и изгодите от собствеността.

Финансов пасив се отписва при неговото погасяване, изплащане, при анулиране на сделката или при изтичане на давностния срок.

Финансовите активи се признават на датата на сделката.

Финансовите активи и финансовите пасиви се оценяват последващо, както е посочено по-долу.

4.10.1. Финансови активи

Финансовите активи се разпределят към отделните категории в зависимост от целта, с която са придобити. Категорията на даден финансов инструмент определя метода му на оценяване и дали приходите и разходите се отразяват в печалбата или загубата или в другия всеобхватен доход на Предприятието. Всички финансови активи с изключение на тези, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, подлежат на тест за обезценка към датата на финансовия отчет. Финансовите активи се обезценяват, когато съществуват обективни доказателства за това. Прилагат се различни критерии за определяне на загубата от обезценка в зависимост от категорията на финансовите активи, както е описано по-долу.

Всички приходи и разходи, свързани с притежаването на финансови инструменти, се отразяват в печалбата или загубата при получаването им, независимо от това как се оценява балансовата стойност на финансовия актив, за който се отнасят, и се представят в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход на редове „Финансови разходи”, „Финансови приходи”, с изключение на загубата от обезценка на търговски вземания, която се представя на ред „Други разходи”.

Кредити и вземания

Кредити и вземания, възникнали първоначално в Предприятието, са недеривативни финансови инструменти с фиксирани плащания, които не се търгуват на активен пазар. Кредитите и вземанията последващо се оценяват по амортизирана стойност, като се използва методът на ефективната лихва, намалена с размера на обезценката. Всяка промяна в стойността им се отразява в печалбата или загубата за текущия период. Парите и паричните еквиваленти, търговските и по-голямата част от други вземания на Предприятието спадат към тази категория финансови инструменти. Дисконтиране не се извършва, когато ефектът от него е незначителен. През отчетния период Предприятието не е ползвало финансиране чрез кредити.

Значими вземания се тестват за обезценка по отделно, когато са просрочени към датата на финансовия отчет или когато съществуват обективни доказателства, че контрагентът няма да изпълни задълженията си. Загубата от обезценка на търговските вземания се представя в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход на ред „Други разходи“.

4.10.2. Финансови пасиви

Финансовите пасиви на Предприятието включват търговски и други задължения. Финансовите пасиви се признават, когато съществува договорно задължение за плащане на парични суми или друг финансов актив на друго предприятие или договорно задължение за размяна на финансови инструменти с друго предприятие при потенциално неблагоприятни условия. Всички разходи, свързани с лихви, и промени в справедливата стойност на финансови инструменти, ако има такива, се признават в печалбата или загубата на ред „Финансови разходи“ или „Финансови приходи“ в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход.

Финансовите пасиви се оценяват последващо по амортизирана стойност, като се използва методът на ефективната лихва.

Търговските задължения се признават първоначално по номинална стойност и впоследствие се оценяват по амортизирана стойност, намалена с плащания по уреждане на задължението.

4.11. Материални запаси

Материалните запаси включват материали и стоки. В себестойността на материалните запаси се включват преките разходи по закупуването. Финансовите разходи не се включват в стойността на материалните запаси. Материалните запаси се оценяват по по-ниската от себестойността им и тяхната нетна реализуема стойност. Сумата на всяка обезценка на материалните запаси до нетната им реализуема стойност се признава като разход за периода на обезценката.

Нетната реализуема стойност представлява очакваната продажна цена на материалните запаси, намалена с очакваните разходи по продажбата. В случай че материалните запаси са били вече обезценени до нетната им реализуема стойност и в последващ отчетен период се окаже, че условията довели до обезценката не са вече налице, то се възприема новата им нетна реализуема стойност. Сумата на възстановяването може да бъде само до размера на балансовата стойност на материалните запаси преди обезценката. Сумата на обратно възстановяване на стойността на материалните запаси се отчита като намаление на разходите за материали за периода, в който възниква възстановяването.

Предприятието определя разходите за материални запаси, като използва метода среднопретеглена стойност.

При продажба на материалните запаси тяхната балансова стойност се признава като разход в периода, в който е признат съответният приход.

4.12. Данъци върху дохода

Разходите за данъци, признати в печалбата или загубата, включват сумата на отсрочените и текущите данъци, които не са признати в другия всеобхватен доход или директно в собствения капитал.

Текущите данъчни активи и/или пасиви представляват тези задължения към или вземания от данъчните институции, отнасящи се за текущи или предходни отчетни периоди, които не са платени към датата на финансовия отчет. Текущият данък е дължим върху облагаемия доход, който се различава от печалбата или загубата във финансовите отчети.

Изчисляването на текущия данък е базиран на данъчните ставки и на данъчните закони, които са в сила към края на отчетния период.

Отсрочените данъци се изчисляват по пасивния метод за всички временни разлики между балансовата стойност на активите и пасивите и тяхната данъчна основа. Отсрочен данък не се предвижда при първоначалното признаване на актив или пасив, освен ако съответната транзакция не засяга данъчната или счетоводната печалба.

Отсрочените данъчни активи и пасиви не се дисконтират. При тяхното изчисление се използват данъчни ставки, които се очаква да бъдат приложими за периода на реализацията им, при условие че те са влезли в сила или е сигурно, че ще влезнат в сила, към края на отчетния период.

Отсрочените данъчни пасиви се признават в пълен размер.

Отсрочени данъчни активи се признават, само ако съществува вероятност те да бъдат усвоени чрез бъдещи облагаеми доходи. Относно преценката на ръководството за вероятността за възникване на бъдещи облагаеми доходи, чрез които да се усвоят отсрочени данъчни активи, вижте пояснение 4.17.

Отсрочени данъчни активи и пасиви се компенсират, само когато Предприятието има право и намерение да компенсира текущите данъчни активи или пасиви от същата данъчна институция.

Промяната в отсрочените данъчни активи или пасиви се признава като компонент от данъчния приход или разход в печалбата или загубата, освен ако те не са свързани с позиции, признати в другия всеобхватен доход или директно в собствения капитал, при което съответният отсрочен данък се признава в другия всеобхватен доход или в собствения капитал.

4.13. Пари и парични еквиваленти

Парите и паричните еквиваленти се състоят от наличните пари в брой, парични средства по банкови сметки и срочни депозити, които са лесно обръщаеми в конкретни парични суми и съдържат незначителен риск от промяна в стойността си.

4.14. Собствен капитал, резерви и плащания на отчисления от печалбата

Основен капитал

Съгласно чл. 53 от Закона за гражданското въздухоплаване, ДП „Ръководство на въздушното движение“ е създадено като държавно предприятие по реда на чл.62, ал.3. от Търговския закон. Основният капитал на Предприятието е 100% държавна собственост. На основание чл. 53б, т.1 от Закона за гражданското въздухоплаване, Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията упражнява правата на собственост на държавата в ДП РВА.

Законови резерви

Законовите резерви включват следните видове:

- резерв, формиран от преотстъпен данък печалба в съответствие с изискванията на ЗКПО в сила до 31.12.2009 г., когато Предприятието формира специфичен резерв, равен на преотстъпения данък в размер на 60% от задължението за данък върху печалбата.
- законови резерви, равняващи се на 10% от нетната печалба за всеки отчетен период в изпълнение на Наредба 140 от 04.12.2001 г., издадена от Министерството на

транспорта и съобщенията и Министерство на финансите, във връзка с изискванията за поддържане на паричния резерв на Предприятието.

Други резерви

Другите резерви включват резерви, формирани при придобиването на нетекущи активи - държавна собственост, предоставени за управление от Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията, разпределена печалба от предходни периоди и преоценки на задължения за обезщетения при пенсиониране.

Предприятието разпределя печалбата за предходната година под формата на резерви и отчисления от печалбата в полза на държавата, представлявана от Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията. Разпределението е пряко в държавния бюджет.

Всички транзакции със собственика на Предприятието са представени отделно в отчета за собствения капитал.

4.15. Пенсионни и краткосрочни възнаграждения на служителите

Предприятието отчита краткосрочни задължения по компенсируеми отпуски, възникнали поради неизползван платен годишен отпуск в случаите, в които се очаква да бъде ползван в рамките на 12 месеца след датата на отчетния период, през който наетите лица са положили труда, свързан с тези отпуски. Краткосрочните задължения към персонала включват заплати и социални осигуровки.

Съгласно изискванията на Кодекса на труда и Колективния трудов договор при прекратяване на трудовото правоотношение, след като служителят е придобил право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, Предприятието е задължено да му изплати обезщетение в размер до шест брутни работни заплати и допълнително обезщетение съгласно Колективния трудов договор. Предприятието е начислило правно задължение за изплащане на обезщетения на наетите лица при пенсиониране в съответствие с изискванията на МСС 19 „Доходи на наети лица” на база на прогнозираните плащания за следващите пет години, дисконтирани към настоящия момент с дългосрочен лихвен процент на безрискови ценни книжа.

Предприятието дължи пенсионни възнаграждения на служителите си по планове с дефинирани доходи и по планове с дефинирани вноски.

Планове с дефинирани вноски са пенсионни планове, по които Предприятието внася фиксирани вноски в независими дружества. Предприятието няма други правни или договорни задължения след изплащането на фиксираните вноски. Предприятието плаща фиксирани вноски във връзка с плановете с дефинирани вноски.

Планове, които не отговарят на дефиницията за планове с дефинирани вноски, се определят като планове с дефинирани доходи. Планове с дефинирани доходи са пенсионни планове, според които се определя сумата, която служителят ще получи след пенсиониране, във връзка с трудовия стаж и последното възнаграждение.

Задължението, признато в отчета за финансовото състояние относно планове с дефинирани доходи, представлява настоящата стойност на задължението по изплащане на дефинирани доходи към края на отчетния период.

Ръководството на Предприятието оценява задължението по изплащане на дефинирани доходи веднъж годишно с помощта на независим актюер. Оценката на задълженията е базирана на стандартни проценти на инфлация и смъртност. Бъдещи увеличения на

заплатите също се вземат под внимание. Дисконтовите фактори се определят към края на всяка година, като се взема предвид доходността на безрискови държавни ценни книжа (правителствени облигации), в която доходите ще бъдат платени и са с падеж, близък до този на съответните пенсионни задължения.

Актуерските печалби или загуби се признават в другия всеобхватен доход.

Разходите за лихви, свързани с пенсионните задължения, са включени в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход на ред „Финансови разходи“. Разходите за трудов стаж, свързани с разходи за пенсионни възнаграждения на служителите, са включени на ред „Разходи за персонала“ в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход.

Краткосрочните доходи на служителите, включително и полагаемите се отпуски, са включени в текущите пасиви на ред „Пенсионни и други задължения към персонала“ по недисконтирана стойност, която Предприятието очаква да изплати.

4.16. Провизии, условни пасиви и условни активи

Провизиите се признават, когато Предприятието има настоящо (конструктивно или правно) задължение в резултат от минало събитие и е вероятно погасяването/ уреждането на това задължение да доведе до изходящ поток на ресурси. Възможно е срочността или сумата на изходящия паричен поток да е несигурна. Бъдещи загуби от дейността не се признават като провизия.

Стойността на провизията се изчислява на база най-добрата приблизителна преценка на ръководството за разходите, необходими за уреждане на сегашно задължение към края на отчетния период, като се вземат в предвид рисковете и несигурността, свързани със сегашното задължение. Когато съществуват редица подобни задължения, вероятната необходимост от изходящ поток за погасяване на задължението се определя, като се отчете групата на задълженията като цяло. Провизиите се дисконтират, когато ефектът от времевите разлики в стойността на парите е значителен.

Обезщетения от трети лица във връзка с дадено задължение, за които Предприятието е сигурно, че ще получи, се признават като отделен актив. Този актив може и да не надвишава стойността на съответната провизия.

Провизиите се преразглеждат към края на всеки отчетен период и стойността им се коригира, за да се отрази най-добрата приблизителна оценка.

В случаите, в които се счита, че е малко вероятно да възникне изходящ поток на икономически ресурси в резултат на текущо задължение, пасив не се признава.

Вероятни входящи потоци на икономически ползи, които все още не отговарят на критериите за признаване на актив, се смятат за условни активи.

4.17. Значими преценки на ръководството при прилагане на счетоводната политика

Значимите преценки на ръководството при прилагането на счетоводните политики на Предприятието, които оказват най-съществено влияние върху финансовия отчет, са описани по-долу. Основните източници на несигурност при използването на приблизителните счетоводни оценки са описани в пояснение 4.18.

Приходи

През периода 2014 г. – 2016 г. настъпиха съществени промени в обстановката в Република Украйна, съчетани с развитието на ситуацията в Ирак и Сирия. Тези събития доведоха да съществено увеличение на нивата на трафик във въздушното пространство, обслужвано от

ДП РВД (Район за полетна информация София – РПИ София) и влияят пряко върху предоставянето на аеронавигационно обслужване от страна на ДП РВД. В допълнение към тези обстоятелства са очакваните промени в естеството на оперативната дейност, произтичащи от въвеждането в експлоатация на новото летище в Истанбул. Същите се очакват да доведат до трайно нарастване на комплексността на операциите във въздушното пространство, обслужвано от Предприятието. Тези факти и обстоятелства са извън контрола на ДП РВД, но същевременно имат значителен ефект върху броя на обслужени единици във въздушното пространство на РПИ София. В резултат на това, на основание на чл. 17 от Регламент за изпълнение (ЕС) № 390/2013 и на база на извършения анализ на геополитическия риск, е изготвено и представено обосновано предложение за ревизия на Плана за ефективност за втория референтен период.

Повишените нива на трафик се очаква да продължат поне до края на втория референтен период (РП2), т.е. до края на 2019 г., но е много вероятно в резултат на редица причини, същите да се запазят и след това. Това изисква предприемане на допълнителни мерки, голямата част от които вече са в ход, за да може ДП РВД своевременно да осигури необходимите ресурси за адекватен отговор по отношение на предоставяне на АНО за по-дълъг период от време спрямо първоначално планирания. Предвидените мерки за поемане на увеличения обем трафик и съответно обслужени единици са:

- Осигуряване на допълнителни човешки и технически ресурси с цел да се осигури безопасност, капацитет и качество на услугите;
- Реорганизация и оптимизация на въздушното пространство;
- Увеличение на капацитета и броя на секторите;

Изпълнението на тези мерки може да стане само чрез увеличение на постоянните разходи, чрез които те да се финансират. Следователно посрещането на увеличения обем трафик в средносрочен аспект може да се извърши с увеличаване на установените разходи за Предприятието, заложен в Плана за ефективност. От друга страна, приходите на ДП РВД от АНО се базират на таксова единица, която се определя по метода на установените разходи, като взема под внимание прогнозата за обслужените единици, както и схемата за споделяне на риска по отношение на установените разходи и нивото на обслужените единици за всяка календарна година от референтния период на ПЕ, както и по отношение на риска от изменение на общия размер на действителните разходи и установените такива за целия референтен период (последното има евентуално отражение върху таксовите единици през следващия референтен период).

Увеличението на установените разходи с цел осигуряване на допълнителни човешки и технически ресурси води до изменение на таксовата единица, която при новата прогноза за ниво на обслужените единици ще генерира необходимите приходи.

В резултат на така създамата се обстановка, провеждайки детайлни и съдържателни консултации с всички участници в процеса на одобряване на Плановите за ефективност, е постигната договореност за ревизиране на установените разходи, заложен в Плана за ефективност за периода 2015 - 2019 г. (Performance Plan), което води до слабо увеличение на таксовата единица спрямо първоначалните разчети в последните три години от него (2017 - 2019 г.). Очакванията са, че на ДП РВД ще бъдат одобрени допълнително средства, необходими за безопасното и качествено предоставяне на АНО до края на втория референтен период. Действията обхващат периода 2016 г. – 2019 г., като промяна на разходната рамка и по-висока таксова единица ще бъде валидна за периода 2017 г. – 2019 г.

Съгласно един от основните принципи на концептуалната рамка, финансовите резултати от дейността се отразяват посредством счетоводното отчитане на базата на начисляването. Счетоводното отчитане на базата на начисляването описва ефектите от сделки и други събития и обстоятелства върху икономическите ресурси на отчитащото се предприятие и претенциите срещу него в периодите, в които настъпват тези ефекти, дори ако произтичащите от това парични постъпления и плащания възникват в различен период. Това има съществено значение, тъй като информацията относно икономическите ресурси на Предприятието и претенциите срещу него, както и измененията в тези ресурси и претенции през даден период осигурява по-добра база за оценяване на миналите и бъдещи резултати от дейността на предприятието, отколкото информацията единствено за паричните постъпления и плащания през този период.

От така извършеният анализ, ръководството на Предприятието е направило преценка, че са налице всички условия за признаването на приход, съответстващ на увеличен обем разходи, необходими за предоставяне на безопасно и качествено АНО в периода 2016 г. - 2019 г. Независимо, че паричните потоци, свързани с този приход и оказаната услуга, ще бъдат получавани през финансовите години, до края на референтния период, то надеждно изчисленият приход е база за признаването му в текущия отчетен период.

Отсрочени данъчни активи

Оценката на вероятността за бъдещи облагаеми доходи за усвояването на отсрочени данъчни активи се базира на последната одобрена бюджетна прогноза, коригирана относно значими необлагаеми приходи и разходи и специфични ограничения за пренасяне на неизползвани данъчни загуби или кредити. Ако надеждна прогноза за облагаем доход предполага вероятното използване на отсрочен данъчен актив особено в случаи, когато активът може да се употреби без времево ограничение, тогава отсроченият данъчен актив се признава изцяло. Признаването на отсрочени данъчни активи, които подлежат на определени правни или икономически ограничения или несигурност, се преценява от ръководството за всеки отделен случай на базата на специфичните факти и обстоятелства.

4.18. Несигурност на счетоводните приблизителни оценки

При изготвянето на финансовия отчет ръководството прави редица предположения, оценки и допускания относно признаването и оценяването на активи, пасиви, приходи и разходи.

Действителните резултати могат да се различават от предположенията, оценките и допусканията на ръководството и в редки случаи съответстват напълно на предварително оценените резултати.

Информация относно съществените предположения, оценки и допускания, които оказват най-значително влияние върху признаването и оценяването на активи, пасиви, приходи и разходи е представена по-долу.

4.18.1. Обезценка на вземания

Приблизителната оценка за загуби от трудносъбираеми и несъбираеми вземания се прави в края на всеки отчетен период. Вземанията, при чието събиране са констатирани трудности и които са с изтекъл срок на плащане между 3 месеца и 6 месеца се класифицират като трудносъбираеми, а такива с изтекъл срок на плащане над 6 месеца – като несъбираеми.

Ръководството на Предприятието е възприело, че трудносъбираемите вземания се обезценяват до 50 % от тяхната брутна стойност, а несъбираемите вземания се обезценяват напълно.

4.18.2. Полезен живот на амортизируеми активи

Ръководството преразглежда полезния живот на амортизируемите активи в края на всеки отчетен период.

Към 31 декември 2016 г. ръководството определя полезния живот на активите, който представлява очакваният срок на ползване на активите от Предприятието. Балансовите стойности на активите са анализирани в пояснения 5 и 6. Действителният полезен живот може да се различава от направената оценка поради техническо и морално изхабяване, предимно на софтуерни продукти и компютърно оборудване.

4.18.3. Материални запаси

Материалните запаси се оценяват по по-ниската стойност от цената на придобиване и нетната реализуема стойност. При определяне на нетната реализуема стойност ръководството взема предвид най-надеждната налична информация към датата на приблизителната оценка.

4.18.4. Задължение за изплащане на обезщетения при пенсиониране

Ръководството оценява веднъж годишно с помощта на независим актюер задължението за изплащане на обезщетения. Действителната стойност на задължението може да се различава от предварителната оценка поради нейната несигурност. Оценката на задължението за изплащане на обезщетенията се базира на актюерски допускания, описани в Пояснение 13.2.

4.18.5. Провизии

Провизии за конструктивни задължения във връзка с услугата за аеронавигационно обслужване (АНО)

Във връзка с прилагане на схема за споделяне на риска

Съобразно приложимите регламенти 390/2013 и 391/2013 на Европейската комисия по отношение на таксите за аеронавигационно обслужване (АНО) действа схема за споделяне на риска (risk sharing) при отклонения на определени показатели спрямо тези, установени за съответната година в Плана за ефективност (ПЕ). През РП2 схемата за споделяне на риска действа както при АНО при прелитане, така и при АНО в зоните и районите на летищата (ЗРА), по-конкретно за летище София¹. Разграничени са две групи рискове:

а) Произтичащи от отклонение на фактическия спрямо планирания трафик, при които:
- ако действителният брой обслужени единици през годината не превишава планирания с повече от 2%, тогава задълженията на доставчика на аеронавигационно обслужване (ДАНО) по отношение на допълнителните приходи над 2% следва да се уредят с авиокомпаниите най-късно в година $n+2$;

¹ Схемата за ефективност е задължителна за летищата с над 70 хил. движения за година или ако няма такива, за летището с най-много движения. В България на този етап няма летища с повече от 70 хил. движения за година и в този смисъл регулаторният режим се прилага само по отношение на летище София (LBSF) и по отношение на АНО в ЗРА то е отделено в самостоятелна зона за таксуване.

- ако действителният брой обслужени единици през годината не е по-нисък от планирания с повече от 2%, тогава вземанията от авиокомпаниите на ДАНО по отношение на неполучените приходи под 2%, могат да се разсрочат в рамките на няколко години;

б) Произтичащи от отклонение на фактическия размер на разходите спрямо установените такива, при които са дефинирани две групи разходи:

- контролируеми – разходи, за които се счита, че могат да бъдат управлявани от доставчиците на АНО. По отношение на тях се формира съответно нетна печалба и нетна загуба за ДАНО.

- неконтролируеми – разходи, за които се счита, че зависят от екзогенни фактори, на които доставчиците на АНО не могат да повлияят (например непредвидени промени в националното законодателство или произтичащи от международни споразумения, съществени промени в лихвени проценти по заеми). По отношение на тях при отклонение в размера на фактическите неконтролируеми разходи спрямо плановите им стойности продължава да се прилага коригиращият механизъм, но през следващия референтен период. Към момента съществуват известни неясноти относно това кои разходи могат да бъдат третирани като неконтролируеми, като този въпрос и свързаните с него ефекти ще получат в пълна степен разрешение след изтичането на съответния референтен период и изготвяне на съответните доклади от Органа за преглед на ефективността. Ефектите, свързани с тях по отношение на първия референтен период могат да окажат влияние върху размера на таксовите единици през втория референтен период.

Във връзка с нереализирани капиталови проекти

Ежегодно, Органът за преглед на ефективността (PRB), в качеството си на консултативен орган на Европейската комисия, публикува доклади съдържащи наблюдения и препоръки относно изпълнението на схемата за ефективност на Европейско и национално равнище за страните-членки. Оценката за 2012 г. и 2013 г. показва, че на общоевропейско равнище плановите разходи за амортизация на страните-членки са надценени спрямо фактическите разходи. В годишните мониторингови доклади на националните надзорни органи (ННО) на страните-членки е посочено, че това отклонение се дължи основно на отлагане на капиталови проекти за следващи години. В контекста на установени разходи, таксовите единици при прелитане включват определен в ПЕ разход за амортизация и в случай, че съответстващите му нетекущи активи фактически не са въведени в експлоатация, те не са донесли очакваните от потребителите ползи, за които те са заплатили. В този смисъл препоръката на PRB е ННО на страните-членки да предприемат необходимите мерки, потребителите на въздушното пространство да не възстановяват през РП2 стойността на капиталови проекти, които вече са били включени при формирането на таксовите единици за РП1.

Предприет е задълбочен анализ на необходимостта от начисляване на провизия за конструктивни задължения в резултат на нереализирани капиталови проекти до края на 2014 г., заложи в националния ПЕ за РП1, за които в установените разходи, респективно в таксовите единици за 2012 г., 2013 г. и 2014 г. са включени разходи за амортизации. На база този анализ е установена сума, представена в Пояснение 14, която ръководството на Предприятието очаква да бъде възстановена на ползвателите през РП2, в зависимост от приемането на необходимите решения от страна на Европейската комисия. В допълнение е направен анализ относно реализацията на капиталовите проекти през 2015 г. и 2016 г. (първите две години от РП2) и не е установена необходимост от допълнително начисляване на провизия във връзка с нереализиране на капиталови проекти.

Провизия във връзка с планирани разходи за търсене и спасяване (ТиС)

В ПЕ за РП2 като елемент от установените разходи са предвидени средства за изпълнение на дейности по поддържане на готовност за реализиране на операции за търсене и спасяване (накратко дейности по ТиС) при авиационно произшествие (АП). Планирането и отчитането на тези разходи се осъществява от ГД ГВА. Съгласно разпоредбите на действащото законодателство неразходваните в рамките на календарната година средства за такива дейности се планират за следващата година отново за дейности по Националния план за ТиС при АП. В този смисъл неразходваните средства за ТиС, които са включени в установените разходи за съответната година и са целево предназначени за дейности регламентирани в Националния план за ТиС, следва да бъдат отчетени като провизия за конструктивно задължение.

Провизия във връзка с планирани разходи за национален надзорен орган (ННО)

Разходите на ННО се включват в ПЕ като част от установените разходи на база прогноза за разпределението им по години и икономически елементи. Съгласно изискванията на действащото законодателство тези средства се предоставят целево за дейността на ННО и ежегодно се дължат в размер, равен на установения размер на тези разходи за съответната година, която е включена в ПЕ. Поради тази причина, ако действително разходваните средства от ННО са по-ниски от размера на установените разходи за ННО за съответната година, тази разлика се отчита като провизия за конструктивни задължения.

Ефектите от изменението на настоящата стойност на провизиите за конструктивни задължения към авиопревозвачи за представени в Пояснение 14.

Провизии по правни задължения

Предприятието е ответник по няколко съдебни дела към настоящия момент, чийто изход може да доведе до задължения на стойност, различна от сумата на признатите във финансовия отчет провизии. Провизиите няма да бъдат разглеждани тук по-подробно, за да се избегнат предубеждения, свързани с позицията на Предприятието в горепосочените спорове.

5. Имоти, машини и съоръжения

Имотите, машините и съоръженията на Предприятието включват земи и сгради, машини и съоръжения, транспортни средства, оборудване и разходи за придобиване на нетекучи активи. Балансовата стойност може да бъде анализирана, както следва:

	Земя и сгради	Машини и съоръжения	Транспортни средства	Оборудване	Разходи за придобиване на нетекучи активи	Общо
	'000 лв.	'000 лв.	'000 лв.	'000 лв.	'000 лв.	'000 лв.
Брутна балансова стойност						
Салдо към 1 януари 2016 г.	145,478	175,243	4,868	4,673	27,975	358,237
Новопридобити активи	-	1,294	66	65	20,939	22,364
Отписани активи	-	(18,468)	(37)	(72)	-	(18,577)
Трансфери	2,517	26,340	-	676	(29,533)	-
Салдо към 31 декември 2016 г.	147,995	184,409	4,897	5,342	19,381	362,024
Амортизация						
Салдо към 1 януари 2016 г.	(41,226)	(134,414)	(3,316)	(3,321)	-	(182,277)
Амортизация	(3,574)	(8,611)	(266)	(340)	-	(12,791)
Отписани активи	-	18,465	37	69	-	18,571
Салдо към 31 декември 2016 г.	(44,800)	(124,560)	(3,545)	(3,592)	-	(176,497)
Балансова стойност към 31 декември 2016 г.	103,195	59,849	1,352	1,750	19,381	185,527

	Земля и сгради ‘000 лв.	Машини и съоръжения ‘000 лв.	Транспортни средства ‘000 лв.	Оборудване ‘000 лв.	Разходи за придобиване на нетекучи активи ‘000 лв.	Общо ‘000 лв.
Брутна балансова стойност						
Салдо към 1 януари 2015 г.	145,609	176,528	4,827	4,411	12,194	343,569
Новопридобити активи	141	926	13	143	29,324	30,547
Отписани активи	(272)	(15,440)	(22)	(43)	-	(15,777)
Трансфери	-	13,229	50	162	(13,441)	-
Рекласификация в нематериални активи	-	-	-	-	(102)	(102)
Салдо към 31 декември 2015 г.	145,478	175,243	4,868	4,673	27,975	358,237
Амортизация						
Салдо към 1 януари 2015 г.	(37,775)	(141,169)	(2,919)	(3,058)	-	(184,921)
Амортизация	(3,556)	(8,681)	(419)	(305)	-	(12,961)
Отписани активи	105	15,436	22	42	-	15,605
Салдо към 31 декември 2015 г.	(41,226)	(134,414)	(3,316)	(3,321)	-	(182,277)
Балансова стойност към 31 декември 2015 г.	104,252	40,829	1,552	1,352	27,975	175,960

Всички разходи за амортизация са включени в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхващен доход на ред „Разходи за амортизация на нефинансови активи“.

Предприятието има сключени договори за закупуването на активи, доставките, по които, се отчитат първоначално като разходи за придобиване на нетекущи материални активи. Разходите за придобиване на нетекущи материални активи към 31.12.2016 г. са в размер на 19,381 хил. лв. и се отнасят за следните по-значими активи:

- Изграждане на радиолокационни комплекси (11,284 хил. лв.)
- Изграждане на система за автоматизиран контрол и управление на наземното движение A-SMGCS (2,718 хил. лв.)
- Модернизация на система от всенасочени УКВ радиофарове и далекомерни съоръжения VOR/DME (2,026 хил. лв.)
- Доставка на съоръжения за обзор и комуникации въздух - земя (1,669 хил. лв.)
- Доставка на многопозиционна система за независим обзор с разширен обхват WAM и система за зависим кооперативен обзор AS-B 1090 ES (781 хил. лв.)

Натрупаните разходи за придобиване на нетекущи материални активи се прехвърлят в съответната група активи, когато Предприятието придобие правата за ползване на съответния актив и той е въведен в експлоатация. Съответните суми са представени на ред „Трансфери“.

Съществената част от новопридобитите нетекущи материални активи през 2016 г., които са на стойност 30,958 хил. лв. се отнасят основно за придобиване на радиолокационни комплекси (9,620 хил. лв.), наземни средства осигуряващи радио-комуникационно обслужване „въздух-земя“ (5,755 хил. лв.), система от всенасочени УКВ радиофарове и далекомерни съоръжения (VOR/DME) (4,702 хил. лв.), резервираща система за гласова комуникация (2,500 хил. лв.), Летищна контролна кула на Летищен център за обслужване на въздушното движение Бургас (2,685 хил. лв.), автоматизирана метеорологична наблюдателна система (909 хил. лв.), както и съоръжения, апаратура, работни станции и сървъри за основни системи за аеронавигационно обслужване и оборудване.

Предприятието няма активи от групата на имоти, машини и съоръжения, заложи като обезпечения по свои задължения.

6. Нематериални активи

Нематериалните активи на Предприятието включват специализиран и стандартен софтуер и разходи за придобиване на софтуер. Балансовите стойности за представените отчетни периоди могат да бъдат анализирани, както следва:

	Софтуер ‘000 лв.	Разходи за придобиване на софтуер ‘000 лв.	Общо ‘000 лв.
Брутна балансова стойност			
Салдо към 1 януари 2016 г.	51,920	9,271	61,191
Новопридобити активи, закупени	671	5,484	6,155
Трансфери	10,474	(10,474)	-
Отписани активи	(16,120)	-	(16,120)
Салдо към 31 декември 2016 г.	46,945	4,281	51,226
Амортизация			
Салдо към 1 януари 2016 г.	(38,736)	-	(38,736)
Амортизация	(4,473)	-	(4,473)
Отписани активи	16,120	-	16,120
Салдо към 31 декември 2016 г.	(27,089)	-	(27,089)
Балансова стойност към 31 декември 2016 г.	19,856	4,281	24,137
	Софтуер ‘000 лв.	Разходи за придобиване на софтуер ‘000 лв.	Общо ‘000 лв.
Брутна балансова стойност			
Салдо към 1 януари 2015 г.	50,886	8,317	59,203
Новопридобити активи, закупени	180	10,650	10,830
Трансфери	9,798	(9,798)	-
Отписани активи	(8,944)	-	(8,944)
Рекласификация от имоти, машини и съоръжения	-	102	102
Салдо към 31 декември 2015 г.	51,920	9,271	61,191
Амортизация			
Салдо към 1 януари 2015 г.	(44,200)	-	(44,200)
Амортизация	(3,480)	-	(3,480)
Отписани активи	8,944	-	8,944
Салдо към 31 декември 2015 г.	(38,736)	-	(38,736)
Балансова стойност към 31 декември 2015 г.	13,184	9,271	22,455

Специализираният софтуер на Предприятието представлява лицензи за ползването на програмни продукти (софтуер) за управление на въздушното пространство и предоставеното аеронавигационно обслужване.

Стандартният софтуер на Предприятието представлява лицензи за ползването на програмни продукти, с които Предприятието осъществява оперативната и финансовата си дейност.

По-значими нетекущи нематериалните активи, придобити през годината са специализиран софтуер за: ъпгрейд на автоматизирана система за управление на въздушното движение SATCAS (9,483 хил. лв.), наземни средства осигуряващи радио-комуникационно обслужване „въздух-земя“ (827 хил. лв.) от общо 11,145 хил. лв.

Към 31 декември 2016 г. разходите за придобиване на нематериални активи в размер на 4,281 хил. лв. представляват такива активи, които не са въведени в експлоатация към края на отчетния период. От тях значимата част на стойност 2,310 хил. лв. се отнасят за система за автоматизиран контрол и управление на наземното движение AMGCS и 1,200 хил. лв. за многопозиционна система за независим обзор с разширен обхват WAM и система за зависим кооперативен обзор AS-B 1090 ES.

Всички разходи за амортизация са включени в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход на ред „Разходи за амортизация на нефинансови активи“.

Предприятието не е заложило нематериални активи като обезпечения по свои задължения.

Най-значимите нематериални активи са от групата на специализирано приложно програмно осигуряване за управление на въздушното движение, за обмен на аеронавигационни съобщения, за облитане на аеронавигационни съоръжения, за системата за възпроизводство и запис на гласова информация, за метеорологично наблюдение, за тренажор за обучение на ръководител полети, както и стандартни продукти на Майкрософт. Оставаният полезен живот на значимите нематериални активи е в рамките на от 1 г. до 5 г.

7. Отсрочени данъчни активи

Отсрочените данъци възникват в резултат на временни данъчни разлики и могат да бъдат представени, като следва:

Отсрочени данъчни (активи)/пасиви	1 януари 2016	Признати в печалбата или загубата	Признати в друг всеобхватен ДОХОД	31 декември 2016
	‘000 лв.	‘000 лв.	‘000 лв.	‘000 лв.
Нетекучи активи				
Имоти, машини и съоръжения	3,035	417	-	3,452
Текущи активи				
Търговски и други вземания	(407)	13	-	(394)
Нетекучи пасиви				
Пенсионни и други задължения към персонала	(889)	(296)	-	(1,185)
Провизии за конструктивни задължения	(3,282)	(707)	-	(3,989)
Текущи пасиви				
Пенсионни и други задължения към персонала	(1,392)	243	(137)	(1,286)
Провизии по съдебни задължения	-	-	-	-
Провизии за конструктивни задължения	(3,662)	720	-	(2,942)
Провизии по национален план за ТиС при АП	(188)	(114)	-	(302)
Провизии за ННО	-	(62)	-	(62)
	(6,785)	214	(137)	(6,708)
Признати като:				
Отсрочени данъчни активи	(9,820)			(10,160)
Отсрочени данъчни пасиви	3,035			3,452
Нетно отсрочени данъчни активи	(6,785)			(6,708)

Всички отсрочени данъчни активи са признати в отчета за финансовото състояние.

Отсрочените данъци за сравнителния период могат да бъдат обобщени, както следва:

Отсрочени данъчни (активи)/пасиви	1 януари 2015	Признати в печалбата или загубата	Признати в капитала/ друг всеобхватен доход	31 декември 2015
	‘000 лв.	‘000 лв.	‘000 лв.	‘000 лв.
Нетекучи активи				
Имоти, машини и съоръжения	2,982	57	(4)	3,035
Текущи активи				
Търговски и други вземания	(361)	(46)	-	(407)
Нетекучи пасиви				
Пенсионни и други задължения към персонала	(764)	(125)	-	(889)
Провизии за конструктивни задължения	(4,314)	1,032	-	(3,282)
Текущи пасиви				
Пенсионни и други задължения към персонала	(1,545)	101	52	(1,392)
Провизии по съдебни задължения	(154)	154	-	-
Провизии за конструктивни задължения	-	(3,662)	-	(3,662)
Провизии по национален план за ТиСприАП	-	(188)	-	(188)
	(4,156)	(2,677)	48	(6,785)
Признати като:				
Отсрочени данъчни активи	(7,138)			(9,820)
Отсрочени данъчни пасиви	2,982			3,035
Нетно отсрочени данъчни активи	(4,156)			(6,785)

8. Материални запаси

Материалните запаси, признати в отчета за финансовото състояние, могат да бъдат анализирани, както следва:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Материали и консумативи	1,552	1,580
Стоки	68	87
Материални запаси	1,620	1,667

През 2016 г. общо 1,161 хил. лв. от материалните запаси са отчетени като разход в печалбата или загубата (2015 г.: 1,789 хил. лв.). Ежегодният преглед за обезценка, съгласно прилаганата политика, не е показал необходимост от отчитане на такава.

Основната част от материалите представляват резервни части. Ръководството на Предприятието, подпомогнато от вътрешни експерти, е извършило преглед на материалните запаси и не е констатирано наличие на резервни части и обслужващо оборудване, за които да е приложима дефиницията за имоти, машини и съоръжения и да са със срок на използване повече от една година.

Материалните запаси не са предоставяни като обезпечение по задължения.

9. Търговски вземания

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Дългосрочни		
Търговски вземания, брутно	19,025	-
Общо дългосрочни търговски вземания	19,025	-
Краткосрочни		
Търговски вземания, брутно	42,785	42,644
Обезценка	(4,563)	(4,698)
Общо краткосрочни търговски вземания	38,222	37,946
Общо търговски вземания	57,247	37,946

Към датата на изготвяне на финансовия отчет, търговските вземания са класифицирани като дългосрочни и краткосрочни в зависимост от датата на настъпване на падежа за плащане. Дългосрочната част от търговските вземания е свързана с ревизията на Плана за ефективност за втория референтен период, като допълнителна информация е представена в пояснение 4.17.

Всички търговски вземания на Предприятието са прегледани относно индикации за обезценка. Съгласно счетоводната политика на Предприятието приблизителната оценка за загуби от трудносъбираеми и несъбираеми вземания се прави в края на всеки отчетен период. Вземанията с изтекъл срок на плащане между 3 месеца и 6 месеца се класифицират като трудносъбираеми, а такива с изтекъл срок на плащане над 6 месеца – като несъбираеми. Ръководството на Предприятието е възприело, че трудносъбираемите вземания се обезценяват до 50 % от тяхната брутна стойност, а несъбираемите вземания се обезценяват напълно. На база възрастов анализ, търговски вземания, които са с изтекъл падеж над 3 месеца, са обезценени и съответната обезценка в размер на 889 хил. лв. (2015 г.: 1,358 хил. лв.) е призната в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватния доход на ред „Други разходи“.

Нетната балансова стойност на търговските вземания се приема за разумна приблизителна оценка на справедливата им стойност.

Изменението в обезценката на търговските вземания може да бъде представено по следния начин:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Салдо към 1 януари	4,698	4,211
Отписани суми (несъбираеми)	(320)	(502)
Загуба от обезценка	889	1,358
Възстановяване на загуба от обезценка	(704)	(369)
Салдо към 31 декември	4,563	4,698

Няма необезценени просрочени търговски вземания.

Най-значимите краткосрочни търговски вземания към 31 декември са представени, както следва:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Вземания от Евроконтрол за такси за АНО – прелитане	35,846	32,578
Обезценка	(3,509)	(3,524)
Вземания от Евроконтрол за такси за АНО - в зоните и районите на летищата	4,530	4,144
Обезценка	(572)	(532)
Вземания за такси АНО – подход и кацане	115	276
Обезценка	(115)	(275)
Предоставени аванси за изграждане на активи	1,625	4,950
Други търговски вземания	669	696
Обезценка	(367)	(367)
	38,222	37,946

Най-съществените краткосрочни търговски вземания са от Евроконтрол в размер на 40,376 хил. лв. (2015 г: 36,722 хил. лв.).

Общият размер на търговските вземания от Евроконтрол за такси за АНО-прелитане и за такси за АНО в зоните и районите на летищата по отношение на най-голямото летище в страната, се определя в цялостния контекст на процесите по изготвяне, оценяване и одобряване на ПЕ, съгласно Регламенти (ЕС) №№ 390/2013 и 391/2013.

Евроконтрол е Европейска организация за безопасност на въздухоплаването, на която Република България е член от 1998 г. Организацията осъществява своята дейност в сътрудничество с националните граждански и военни власти. Организацията осъществява посредничеството на взаимоотношенията между ДП РВД и всички клиенти на Предприятието, на които се оказват аеронавигационно обслужване за прелитащ трафик, а от 01.01.2013 г. и в зоните и районите на летищата за въздухоплавателни средства над два тона излетно тегло.

Вземанията за предоставени аванси са възникнали във връзка с договори за изграждане на радиолокационни комплекси (686 хил. лв.), навигационни комплекси (143 хил. лв.), система за запис и възпроизвеждане на гласова и цифрова информация (483 хил. лв.), енергийна

система за АЦ за ОВД Варна (219 хил. лв.), радио-комуникационно оборудване (41 хил. лв.) и др.

10. Други вземания

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Съдебни и присъдени вземания	13,757	13,755
Обезценка	(13,750)	(13,750)
Предплатени разходи	2,899	3,291
Данък добавена стойност за възстановяване	626	1,522
Вземания по проекти, финансирани от ЕК	93	737
Гаранции, депозити, лихви и други вземания	252	226
Обезценка	(64)	(64)
Вземания от подотчетни лица	2	8
	<u>3,815</u>	<u>5,725</u>

Изменението в обезценката на другите вземанията може да бъде представено по следния начин:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Салдо към 1 януари	13,814	13,842
Възстановена обезценка	-	(28)
Салдо към 31 декември	<u>13,814</u>	<u>13,814</u>

11. Пари и парични еквиваленти

Парите и паричните еквиваленти включват следните елементи:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Парични средства в банки и в брой в:		
- евро	110,999	149,714
- български лева	20,924	4,105
- британски лири	6	5
- щатски долари	7	3
- швейцарски франкове	1	3
Акредитив	-	60
Паричен резерв в БНБ (депозит)	21,514	21,514
Пари и парични еквиваленти в т.ч.	<u>153,451</u>	<u>175,404</u>

Сумата от 21,514 хил. лв., равняваща се на левовия еквивалент на 11 милиона евро, представлява срочен депозит в Българска Народна Банка в съответствие с издадената „Наредба №140 на Министерството на транспорта и съобщенията и Министерство на финансите от 04.12.2001 г. за установяване режима, реда и условията за поддържане и разходване на паричния резерв на ДП РВД”.

12. Собствен капитал

12.1. Основен капитал

Основният капитал на Предприятието е в размер на 129,758 хил. лв. и е 100% държавна собственост. Стойността му представлява размера на капитала на ГД РВД към датата на преобразуването му по реда на чл. 62 от Търговския закон.

12.2. Резерви

Всички суми са в '000 лв.	Законови резерви	Други резерви	Общо
Салдо към 01 януари 2015 г.	43,855	102,563	146,418
Разпределение на печалбата за 2014 г.	242	17,836	18,078
Безвъзмездно придобити активи	-	35	35
Безвъзмездно придобити активи, отписани през периода	-	(125)	(125)
Данъчен ефект на отписаните активи	-	4	4
Преоценки на задълженията за обезщетения при пенсиониране	-	518	518
Данъчен ефект върху преоценката на задълженията за обезщетения при пенсиониране (данъчен приход)	-	(52)	(52)
Салдо към 31 декември 2015 г.	44,097	120,779	164,876
Разпределение на печалбата за 2015 г.	-	4,670	4,670
Преоценки на задълженията за обезщетения при пенсиониране	-	(1,369)	(1,369)
Данъчен ефект върху преоценката на задълженията за обезщетения при пенсиониране (данъчен разход)	-	137	137
Салдо към 31 декември 2016 г.	44,097	124,217	168,314

Законови резерви

Законовите резерви представляват резерв, формиран от преотстъпен данък печалба, регламентиран при изпълнението на определени условия съгласно чл.180 от ЗКПО (отм.). Предприятието е формирало специфичен резерв, равен на преотстъпления до края на 2009 г. корпоративен данък в размер на 60% от задължението за данък върху печалбата. Общият размер на резервите, акумулирани от преотстъпен корпоративен данък, възлиза на 22,583 хил. лв. за периода 2001 г. - 2009 г. С промяна на ЗКПО в сила от 01.01.2010 г. е отменена разпоредбата за преотстъпване на 60 % от корпоративния данък на ДП РВД.

Законовите резерви включват още и законови резерви, равняващи се на 10 % от нетната печалба за периода от 2001 г. до 2015 г. в съответствие с Наредба 140 от 04.12.2001 г., издадена от Министерството на транспорта и съобщенията и Министерството на финансите, за поддържане на паричния резерв на Предприятието. Общият размер на резервите, акумулирани към 31.12.2016 г. в съответствие с Наредба 140 от 04.12.2001 г., възлиза на 21,514 хил. лв.

Общата стойност на законовите резерви към 31.12.2016 г. е в размер на 44,097 хил. лв.

Други резерви

Другите резерви на Предприятието представляват резерви, формирани при придобиването на нетекущи активи - държавна собственост, предоставени за управление от едноличния собственик на капитала, както и натрупаните печалби след всички разпределения от преходни периоди.

Увеличението на другите резерви през 2016 г. представлява разпределението на остатъка от печалбата за 2015 г. на стойност 4,670 хил. лв.

Измененията на МСС 19 в сила от 01.01.2013 г. премахват метода на коридора и изискват представянето на финансовите разходи и приходи на нетна база. Актюерските печалби и загуби са преименувани на преоценки и следва да бъдат признати незабавно в другия всеобхватен доход. Те не се рекласифицират в печалбата или загубата през следващи периоди. Ефектът от прилагането на ревизирия МСС 19 върху отчета за финансовото състояние е в създаването на специален резерв като част от другите резерви, формиран от натрупаните актюерски печалби/загуби за периода от 2011 г. до 2016 г. Загубата от преоценки на задължения за обезщетения при пенсиониране за 2016 г. е в размер на 1,232 хил. лв., нетно след данъци, отчетена за сметка на другите резерви.

12.3. Отчисления от печалбата

В изпълнение на Разпореждане на МС № 2 от 18.02.2016 г. за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2016 г. отчисленията от печалбата за 2015 г. след данъчно облагане за Държавата са в размер на 4,670 хил. лв.

13. Възнаграждения на персонала

13.1. Разходи за персонала

Разходите за възнаграждения на персонала включват:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Разходи за заплати и възнаграждения	(112,853)	(105,783)
Разходи за социални осигуровки	(7,250)	(7,772)
Разходи за социални надбавки	(8,155)	(8,246)
Провизии за обезщетения при пенсиониране	(4,890)	(5,402)
Обезщетения по Кодекса на труда и Колективния трудов договор	(293)	(151)
Разходи за персонала	(133,441)	(127,354)

13.2. Пенсионни и други задължения към персонала

Пенсионните и други задължения към персонала, признати в отчета за финансовото състояние, се състоят от следните суми:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Нетекущи:		
Обезщетения при пенсиониране по Кодекса на труда и Колективния трудов договор	11,849	8,890
Нетекущи пенсионни задължения към персонала	<u>11,849</u>	<u>8,890</u>
Текущи:		
Обезщетения при пенсиониране по Кодекса на труда и Колективния трудов договор	2,591	4,690
Задължения към осигурителни предприятия	1,180	1,703
Краткосрочни задължения към персонала	12,010	10,365
Текущи пенсионни и други задължения към персонала	<u>15,781</u>	<u>16,758</u>

Текущата част от задълженията към персонала представляват задължения към настоящи и бивши служители на Предприятието, които следва да бъдат уредени през 2017 г. Другите краткосрочни задължения към персонала възникват главно във връзка с натрупани неизползвани отпуски в края на отчетния период и текущите задължения свързани с възнагражденията на персонала.

Съгласно изискванията на Кодекса на труда и Колективния трудов договор, при прекратяване на договора на служител по повод на неговото пенсиониране, ДП РВД е задължено да изплати определена компенсация, базирана на брутното месечно възнаграждение на служителите. Провизията за компенсиране на пенсионираните служители на Предприятието в съответствие с условията и изискванията, регламентирани в Кодекса на труда и Колективния трудов договор, е изчислена за периода от месец януари 2017 г. до месец декември 2021 г. включително.

Предприятието е начислило правно задължение за изплащане на обезщетения на настите лица при пенсиониране в съответствие с изискванията на МСС 19 „Доходи на наети лица” на база на прогнозираните плащания за следващите пет години, дисконтирани към настоящия момент със средната величина за последните 24 месеца на дългосрочен лихвен процент по безрискови ценни книжа. Промените в провизиите за обезщетения при пенсиониране съгласно Кодекса на труда и Колективния трудов договор през годината са представени, както следва:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Настоящата стойност на задължението към 1 януари	13,580	12,794
Разходи за текущ трудов стаж за периода	474	427
Разходи за лихви	339	384
Разходи за минал трудов стаж	4,416	4,975
Изплатени доходи	(5,738)	(4,482)
Актюерски (печалби)/ загуби, признати в другия всеобхватен доход	<u>1,369</u>	<u>(518)</u>
Задължения за изплащане на дефинирани доходи към 31 декември	<u>14,440</u>	<u>13,580</u>

При определяне на пенсионните задължения са използвани следните актюерски допускания:

	2016	2015
Дисконтов процент	2.5%	3.0%
Очакван процент на увеличение на заплатите	2.6%	2.5%
Средна продължителност на живота:		
Мъже	71	71
Жени	78	78

Ръководството на Предприятието е направило тези предположения след консултации с независим актюер.

Задълженията за изплащане на дефинирани доходи са изчислени посредством кредитния метод на прогнозираните единици. Кредитният метод на прогнозираните единици представя едно задължение, което ще възникне в един бъдещ момент във времето и се основава на редица предположения. От тази гледна точка методът е чувствителен по отношение на допусканията за стойностите на основните параметри, от които зависи настъпването на задължението и размера на дължимото обезщетение. Основните предположения, от които зависи размерът на задължението, се основават на следните допускания:

- демографски допускания: отразяват вероятността лицата, назначени на трудов договор да останат при работодателя и в момента на придобиване на право на пенсия за осигурителен стаж и възраст за тях да възникне задължение за изплащане на обезщетение; лицата могат да отпаднат преди пенсиониране по различни причини - заболяване, смърт и други.
- финансови допускания: прогнозирания ръст на заплатите; процентът на дисконтиране, който е използван при изчисляване на задължението е в размер на 2.5 % годишно за целия срок на задължението.

Общата сума на разходите по планове с дефинирани доходи на Предприятието, призната в печалбата или загубата, може да бъде представена, както следва:

	2016	2015
	'000 лв.	'000 лв.
Разходи за текущ трудов стаж	474	427
Разходи за минал трудов стаж	4,416	4,975
Разходи за лихви	339	384
Общо разходи, признати в печалбата или загубата	5,229	5,786

Разходите за лихви са включени в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход на ред „Финансови разходи” (вж. Пояснение 23). Разходите за текущ и минал трудов стаж са включени на ред „Разходи за персонала” в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход. При оценяването на задължението Предприятието отчита актюерската печалба или загуба съгласно МСС 19 „Доходи на наети лица” за сметка на другия всеобхватен доход.

През текущия период отчетената актюерска загуба по планове с дефинирани доходи на Предприятието, призната в другия всеобхватен доход, е в размер на 1,369 хил. лв., реализирана в резултат на промени в демографските и финансовите предположения.

На базата на минал опит Предприятието очаква да плати вноски по плана за дефинирани доходи за 2017 г. в размер на 2,591 хил. лв.

Средно претеглената продължителност на задължението признато в отчета за финансовото състояние за изплащане на дефинирани доходи към 31 декември 2016 г. е 3.08 години (2015 г.: 2.88 години).

Значимите актюерски предположения при определянето на задълженията по планове с дефинирани доходи са свързани с дисконтовия процент, очаквания процент на увеличение на заплатите и средната продължителност на живота. Следващата таблица представя анализ на чувствителността и обобщава ефектите от промените в тези актюерски предположения върху задълженията по планове с дефинирани доходи към 31 декември 2016 г.:

Дисконтов процент	Увеличение с 0.5% '000 лв.	Намаление с 0.5% '000 лв.
Увеличение/(Намаление) на задълженията по планове с дефинирани доходи	(162)	165
Процент на увеличение на заплатите	Увеличение с 1% '000 лв.	Намаление с 1% '000 лв.
Увеличение/(Намаление) на задълженията по планове с дефинирани доходи	134	(134)
Текучество на персонала	Увеличение с 1 година '000 лв.	Намаление с 1 година '000 лв.
Увеличение/(Намаление) на задълженията по планове с дефинирани доходи	(17)	12

Анализът на чувствителността е базиран на промяна в само едно от предположенията. Той може да се различава от действителната промяна в задълженията за дефинирани доходи, тъй като промените в предположенията често са свързани помежду си.

14. Провизии

Балансовите стойности на провизиите могат да бъдат представени, както следва:

	Провизия за конструктивно задължение във връзка с прилагане на схемата за споделяне на риска и от нереализирани капиталови проекти ‘000 лв.	Провизия за конструктивно задължение във връзка с планирани разходи за ННО и ТиС при АП ‘000 лв.
Балансова стойност към 1 януари 2015 г.	43,137	-
Начислени провизии	26,305	1,885
Балансова стойност към 31 декември 2015 г.	69,442	1,885
Начислени провизии	36,590	1,761
Възстановена провизия	(36,726)	-
Балансова стойност към 31 декември 2016 г.	69,306	3,646
	2016	2015
	‘000 лв.	‘000 лв.
Балансова стойност		
Нетекуща част	39,886	32,823
Текуща част	33,066	38,504
	72,952	71,327

Детайлно описание на характера и елементите на провизията за конструктивни задължения на Предприятието във връзка с предоставяне на услуги по АНО е представено в Пояснение 4.18.5. към финансовия отчет.

Ефектите върху финансовия отчет за представените отчетни периоди могат да бъдат обобщени, както следва:

Начислената за текущия период провизия за конструктивно задължение към ползвателите на услуги за АНО при прелитане и в зоните и районите на летищата е в размер на 38,351 хил. лв. се състои от: 38,042 хил. лв. провизия възникнала през 2016 г. (вж. Пояснение 22) и 309 хил. лв. разходи за лихви (вж. Пояснение 23).

- Провизия във връзка с прилагане на схема за споделяне на риска

Съобразно приложимите регламенти (ЕС) 390/2013 и (ЕС) 391/2013 на Европейската комисия, действа схема за споделяне на риска (risk sharing) по отношение на планираните разходи и ниво на обслужени единици (ОЕ) за всяка календарна година спрямо отчетните такива.

През 2016 г. обслужените единици при прелитане превишиха планираните с 27.95%. Вследствие прилагането на режима на установени разходи и механизма на третиране на

отклонения на действителния трафик спрямо планирания, за ДП РВД възниква задължение за възстановяване на суми на потребителите на АНО за 2016 г. в номинален размер от 34,952 хил. лв. Очакванията са с тази сума да бъде намалена таксовата единица прелитане през 2018 г. Дисконтираната стойност на провизията е представена на ред „Други разходи“ в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход възлиза на стойност 34,952 хил. лв. (вж. Пояснение 22).

При предоставяне на АНО в зоните и районите на летищата обслужените единици през 2016 г. превишиха планираните с 18.76%. Вследствие прилагането на режима на установени разходи и механизма на третиране на отклонения на действителния трафик спрямо планирания, за ДП РВД възниква задължение за възстановяване на суми на потребителите на АНО за 2016 г. в номинален размер от 1,329 хил. лв. Дисконтираната стойност на провизията е представена на ред „Други разходи“ в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход на стойност 1,329 хил. лв. (вж. Пояснение 22).

Наред с това е направена актуализация на изчисленията на провизията за предходната година. През 2015 г. за ДП РВД е възникнало задължение за възстановяване на суми на потребителите на АНО в номинален размер от 26,203 хил. лв. С размера на провизията е намалена таксовата единица прелитане през 2017 г. Разходите за лихви в размер на 151 хил. лв. за 2016 г. са включени в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход на ред „Финансови разходи“. (вж. Пояснение 23).

През 2014 г. вследствие прилагането на режима на установени разходи и механизма на третиране на отклонения на действителния трафик спрямо планирания, за ДП РВД е възникнало задължение за възстановяване на суми на потребителите на АНО, чийто номинален размер към датата на възникване е оценен на 36,726 хил. лв. През 2016 г. провизията в размер на 36,726 хил. лв. е възстановена и е представена на ред „Други разходи“ в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход (вж. Пояснение 22). С размера на провизията е намалена таксовата единица прелитане през 2016 г. Разходите за лихви в размер на 106 хил. лв. за 2016 г. са включени в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход на ред „Финансови разходи“ (вж. Пояснение 23).

- Провизия за нереализирани капиталови проекти

Съгласно препоръките, представени в мониторинговите доклади на PRB, през предходни отчетни периоди са начислени провизии за конструктивни задължения във връзка с нереализирани капиталови проекти в резултат на отклонение, породено от отложена във времето реализация на определени капиталови проекти. Разходи за амортизация за същите капиталови проекти са заложили в установените разходи за РП1 на база очаквано ниво. В момента, в който те бъдат действително завършени и включени в счетоводните регистри, разходи за тях отново ще бъдат включени в таксовите единици през РП2.

Направен е анализ на заложените проекти в действащия ПЕ за РП2 и тяхното изпълнение и не са установени проекти, които са били планирани за 2016 г., но чието изпълнение да не е стартирало. В този смисъл за 2016 г. провизия за неизпълнени капиталови проекти не е начислена.

Очакваният по-висок размер на установения разход за амортизация в разходна база „прелитане“, чието приспадане ще се извърши през РП2, се запазва аналогично на предходната година и възлиза на 6,825 хил. лв. към 31.12.2016 г. (по номинална стойност). Провизията за конструктивно задължение е представена във финансовия отчет по нейната дисконтирана стойност, която към 31.12.2016 г. възлиза на 6,823 хил. лв. Разходите за лихви в размер на 52 хил. лв. са включени в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход на ред „Финансови разходи“ (вж. Пояснение 23).

- Провизия във връзка с планирани разходи за търсене и спасяване

В ПЕ за РП2 като елемент от установените разходи, респективно от таксите за АНО при прелитане, са предвидени средства за изпълнение на дейности съгласно Националния план за търсене и спасяване при авиационни произшествия (накратко дейности по ТиС при АП), чийто размер за 2015 г. и 2016 г. възлиза на 3,819 хил. лв.

Към 31.12.2015 г. провизията за търсене и спасяване при авиационни произшествия е в размер на 1,885 хил. лв. През 2016 г. е призната провизия в размер на 1,144 хил. лв. посочено на ред „Други разходи“ в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход (вж. Пояснение 22).

Провизията е отчетена по номинална стойност, доколкото може да бъде разходвана от ГД ГВА непосредствено след 31.12.2016 г.

- Провизия във връзка с планирани разходи за ННО

Стойността на неразходваните средства от началото на РП2 до 31.12.2016 г., която е дължима за дейности на ННО възлиза на 617 хил. лв. Тази сума е посочена на ред „Други разходи“ в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход (вж. Пояснение 22). Провизията е отчетена по номинална стойност, доколкото може да бъде разходвана от ННО непосредствено след 31.12.2016 г.

Използваната дисконтова норма, където е приложимо, е доходността на дългосрочни безрискови ценни книжа. Такъв дисконтов фактор е избран доколкото Предприятието не се финансира с привлечени средства и ръководството е на мнение, че подобна норма в максимална степен показва честно и вярно настоящата стойност на задълженията.

При оценяването на провизията, ръководството на Предприятието е взело предвид всички обстоятелства, които имат ефект върху очакваното задължение. Сумата на признатата провизия е най-добрата приблизителна оценка на разходите, необходими за покриване на настоящото задължение към края на отчетния период.

15. Търговски задължения

Търговските задължения, представени в отчета за финансовото състояние, включват следните задължения:

	2016 '000 лв.	2015 '000 лв.
Текущи задължения, свързани с:		
Модернизация на радиолокационни комплекси	4,455	6,226
Членство в Евроконтрол	1,862	1,827
Обучение на ръководител полети	819	-
Изграждане на многопозиционна система за независим обзор с разширен обхват WAM и система за зависим кооперативен обзор AS-B 1090 ES	778	-
Модернизация на система от всенасочени УКВ радиофарове и далекочерни съоръжения VOR/DME	697	2,466
Доставка и инсталиране на актуализиран софтуер на системата за мониторинг и контрол на сградната автоматизация	328	-
Консултантски услуги	83	850
Модернизация на автоматизираната система за управление на въздушното движение SATCAS	-	3,078
Изграждане на система за автоматизиран контрол и управление на наземното движение A-SMGCS	-	1,568
Други	1,518	1,549
	<u>10,540</u>	<u>17,564</u>

Всички задължения се погасяват в съответствие с договорените условия.

16. Данъчни задължения

Данъчните задължения включват:

	2016 '000 лв.	2015 '000 лв.
Данъци върху доходите на физическите лица	1,893	1,696
Данъци върху разходите по ЗКПО	1,006	1,343
Данъци по ЗМДТ	2	1
	<u>2,901</u>	<u>3,040</u>

17. Други задължения

Другите задължения на Предприятието имат краткосрочен характер и могат да бъдат обобщени, както следва:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Разчети по застраховане	609	1,106
Гаранции	437	463
Удръжки по заплати на персонала	129	171
Съдебни задължения	84	89
Други	204	143
	<u>1,463</u>	<u>1,972</u>

18. Приходи от предоставени услуги

Приходите от предоставени услуги от Предприятието могат да бъдат анализирани, както следва:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Приходи от пътни такси за прелитане в обслужваното въздушно пространство на Република България	178,134	193,391
Приходи от такси за използване на радионавигационни средства и полетно обслужване в зоната на летищата	21,043	17,548
	<u>199,177</u>	<u>210,939</u>

19. Други приходи

Другите приходи на Предприятието включват:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Отписани задължения	2,529	595
Консултантски и технически услуги	348	564
Неустойки по договори	115	110
Приходи от финансираня	92	757
Провеждане на тестове по авиационен английски език и обучение	10	23
Наеми от ведомствени жилища	9	10
Други	226	195
	<u>3,329</u>	<u>2,254</u>

Приходите от финансираня са признати във връзка с изпълнението на проекти, финансирани от Европейската комисия (ЕК): tCAT и NewPENS по Механизъм за

свързване на Европа и PJ03a SUMO, PJ03b SAFE, PJ10 PROSA по Хоризонт 2020. За 2016 г. сумата на приходите от финансиране са оценени на 92 хил. лв. (2015 г.: 757 хил. лв.).

Приходите от неустойки на Предприятието са свързани с неизпълнение на определени клаузи от договори за придобиване на нетекущи активи и получени услуги.

20. Разходи за материали

Разходите за материали включват:

	2016	2015
	‘000 лв.	‘000 лв.
Ел. енергия	(1,778)	(1,982)
Топлоенергия	(390)	(522)
Консумативи	(272)	(284)
Резервни части	(242)	(769)
Гориво и смазочни материали	(193)	(194)
Малоценни и малотрайни предмети	(194)	(178)
Вода	(86)	(107)
Работно облекло и предпазни средства	(21)	(84)
Канцеларски материали	(78)	(77)
Други материали	(216)	(230)
	<u>(3,470)</u>	<u>(4,427)</u>

21. Разходи за външни услуги

Разходите за външни услуги включват:

	2016	2015
	‘000 лв.	‘000 лв.
Членство в Евроконтрол и административни такси	(7,843)	(7,098)
Разходи по надзор на навигационно обслужване (ННО) за изпълнение на функциите по чл. 16в от ЗГВ	(1,652)	(1,652)
Повишаване на квалификацията	(1,584)	(610)
Поддръжка на оборудване	(1,534)	(2,334)
Разходи за застраховки	(1,245)	(1,464)
Охрана	(959)	(961)
Разходи за търсене и спасяване при авиационни произшествия	(790)	-
Специализирани проучвания, симулации, консултантски услуги и одити	(777)	(2,336)
Комплексно обслужване на УВБ	(763)	(703)
Лицензни такси	(727)	(241)
Поддръжка на сграден фонд	(685)	(47)
Облитане на ОРСТС	(627)	(576)
Обслужване на сграден фонд и околни пространства	(508)	(484)
Разходи за комуникация	(430)	(471)
Реклама	(254)	(92)
Наем	(176)	(106)
Такса двустранно споразумение с Евроконтрол	(117)	(117)

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Транспорт	(96)	(30)
Абонамент за периодични издания	(34)	(30)
Пощенски и куриерски услуги	(30)	(17)
Други разходи (бривети, такси, измервания и др.)	(293)	(346)
	(21,124)	(19,715)

Бъдещите минимални плащания за следващия период от 1 година по договори за наем са в размер на 166 хил. лв. Плащанията, признати като разходи за оперативен наем за периода, възлизат на 176 хил. лв. (2015 г.: 106 хил. лв.). Тази сума включва минималните лизингови плащания. Сублизингови плащания или условни плащания по наеми не са извършени или получени. Приход от сублизинг не се очаква да бъде реализиран, тъй като всички активи, ползвани по договори за наем, се използват само от Предприятието. Разходите за наем включват основно наем на помещения, съоръжения и кули по сключен договор с „НУРТС България“ АД, БАН – Институт по астрономия, наем на обзорно оборудване по договор с „Теленор България“ ЕАД, „БТК“ ЕАД.

Начислената през 2016 г. сума за независим финансов одит е в размер на 35 хил. лв.

22. Други разходи

Другите разходи на Предприятието включват:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Разходи за провизия за конструктивни задължения към авиопревозвачи	(36,281)	(26,051)
Разходи за данъци	(2,111)	(2,145)
Командировки в страната и чужбина	(2,049)	(2,545)
Разходи за провизия за Национален план за търсене и спасяване при бедствия и аварии	(1,144)	(1,885)
Обезценка на вземания	(889)	(1,358)
Разходи за провизия национален надзорен орган (ННО)	(617)	-
Дарения	(303)	(347)
Балансова стойност на отписани нетекущи активи	(5)	(47)
Други	(126)	(184)
Възстановена провизия за конструктивни задължения към авиопревозвачи	36,726	-
Възстановена обезценка на вземания	704	369
	(6,095)	(34,193)

Детайлно описание на разходите и възстановените суми за провизия за конструктивни задължения е представено в Пояснение 14.

23. Финансови приходи и разходи

Финансовите разходи за представените отчетни периоди могат да бъдат анализирани, както следва:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Разходи за лихви по изплащане на задължения за обезщетения при пенсиониране	(339)	(384)
Разходи за лихви по конструктивни задължения към авиопревозвачи	(309)	(254)
Загуба от промяна във валутните курсове за вземания и задължения	-	(309)
Други финансови разходи (банкови такси)	(44)	(55)
Финансови разходи	(692)	(1,002)

Финансовите приходи за представените отчетни периоди могат да бъдат анализирани, както следва:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Приходи от лихви по закъснели плащания от клиенти	234	210
Приходи от промяна във валутните курсове за вземания и задължения	61	-
Приходи от лихви по текущи банкови сметки	8	122
Приходи от лихви по предоставени депозити	16	44
Финансови приходи	319	376

24. Разходи за данъци върху дохода

Очакваните разходи за данъци, базирани на приложимата данъчна ставка в размер на 10% (2015 г.: 10%), и действително признатите данъчни разходи в печалбата или загубата могат да бъдат равнени, както следва:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Печалба преди данъчно облагане	20,739	10,437
Данъчна ставка	10%	10%
Очакван разход за данък	(2,074)	(1,044)
Данъчен ефект върху корекции за приходи, освободени от данъчно облагане	7,125	3,100
Данъчен ефект върху корекции за разходи, непризнати за данъчни цели	(6,940)	(5,830)
Текущ разход за данък	(1,889)	(3,774)
Отсрочени данъчни разходи	(214)	2,677
Възникване на временни разлики	4,766	4,072
Обратно проявление на временни разлики	(4,980)	(1,395)
Разходи за данъци върху дохода	(2,103)	(1,097)
Отсрочени данъчни приходи, признати директно в другия всеобхватен доход	137	(52)
Отсрочени данъчни приходи, признати директно в капитала	-	4

Пояснение 7 предоставя информация за отсрочените данъчни активи и пасиви.

25. Сделки със свързани лица

Свързаните лица на Предприятието включват сделки с предприятия с над 50% държавно участие в системата на Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията и ключов управленски персонал.

25.1. Сделки с други свързани лица под общ контрол

	2016 '000 лв.	2015 '000 лв.
Получени услуги		
Авиоотряд 28	627	576
Летище София ЕАД	70	71
Летище Пловдив ЕАД	55	62
Български пощи ЕАД	25	16
ГД ГВА	10	4
Предоставени услуги		
Летище София ЕАД	260	319
Летище Пловдив ЕАД	24	22
Летище Г.Оряховица ЕАД	20	35
ГД ГВА	5	-
Летище Стара Загора ЕАД	1	1

25.2. Сделки с ключов управленски персонал

Възнагражденията на ключовия управленски персонал имат краткосрочен характер и за 2016 г. са в общ размер 660 хил. лв., който включва разходи за възнаграждения и разходи за социални осигуровки.

26. Разчети със свързани лица в края на годината

	2016 '000 лв.	2015 '000 лв.
Текущи вземания от:		
Летище София ЕАД	327	462
Летище Пловдив ЕАД	2	2
Летище Горна Оряховица ЕАД	-	9
Общо вземания от свързани лица	329	473
Текущи задължения към:		
Летище София ЕАД	709	3,309
Авиоотряд 28	95	75
Летище Пловдив ЕАД	9	7
Български пощи ЕАД	1	6
Общо задължения към свързани лица	814	3,397

Неуредените разчети от/към Летище София ЕАД са свързани с проект „Реконструкция развитие и разширение на Летище София – ЛОТ Б2 - нова ПИК система и свързаните с нея дейности”.

27. Безплатни сделки

През текущия отчетен период Предприятието е сключило сделки, при които не са използвани пари или парични еквиваленти на обща стойност 6 хил. лв. Сумата е задължение по сделки за придобиване на дълготрайни активи, прихванати с вземания за неустойки от същите контрагенти.

28. Условни активи и условни пасиви

Условните активи на Предприятието представляват банкови гаранции за изпълнение на договори и авансови плащания и са на стойност 14,943 хил. лв. От тях по-значимите са по договори за оборудване за модернизация на радиолокационни комплекси (6,465 хил. лв.); за модернизация на навигационни комплекси VOR/DME (3,546 хил. лв.); за модернизация на автоматизираната система за управление на въздушното движение SATCAS (1,371 хил. лв.); за доставка на наземни средства на ДП РВД осигуряващи радиокомуникационно обслужване "въздух-земя" (811 хил. лв.).

Във връзка с конструктивните си задължения, породени от членството на България в Европейския съюз и в международната организация Евроконтрол и прилагането на принципите и споразуменията, валидни за всички страни-членки, ръководството на ДП РВД е установило, че биха могли да възникнат вземания/задължения към авиопревозвачите като резултат от прилагане на механизма за установени разходи и схемата за споделяне на риска. Възможно е да се наложат корекции в разчетите с авиопревозвачите след края на първия референтен период.

През годината са предявени различни правни искове от и към Предприятието. Ръководството на Предприятието счита, че отправените искове са несъществени или неоснователни и вероятността те да доведат до разходи за Предприятието при уреждането им е незначителна. Тази преценка на ръководството е подкрепена от информация, предоставена от отдел Правен на Предприятието.

29. Категории финансови активи и пасиви

Балансовите стойности на финансовите активи и пасиви на Предприятието могат да бъдат представени в следните категории:

Финансови активи	Пояснение	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Кредити и вземания:			
Дългосрочни търговски вземания	9	19,025	-
Краткосрочни търговски и други вземания	9,10,26	36,919	33,943
Пари и парични еквиваленти	11	153,451	175,404
		<u>209,395</u>	<u>209,347</u>

Финансови пасиви	Пояснение	2016	2015
		'000 лв.	'000 лв.
Финансови пасиви, отчитани по амортизирана стойност			
Търговски и други задължения	15,17,26	12,800	22,916
		<u>12,800</u>	<u>22,916</u>

30. Рискове, свързани с финансовите инструменти

Цели и политика на ръководството по отношение управление на риска

Видовете финансови рискове, на които е изложено Предприятието, са пазарен риск, кредитен риск и ликвиден риск.

Управлението на риска на Предприятието се осъществява от неговите органи на управление. Приоритет при управлението на риска е да се осигури финансовата стабилност на Предприятието.

30.1. Анализ на пазарния риск

Дейността на Предприятието се осъществява при условията на Валутен борд при който курсът на българския лев е фиксиран на 1.95583 лв. за 1 евро и не се променя в зависимост от състоянието на валутните пазари и лихвените проценти.

По-голямата част от сделките се осъществяват в евро и български лева. Предприятието е изложено на незначителен валутен риск, породен от наличности и транзакции, деноминирани в щатски долари и британски лири. Предприятието няма заеми в чужда валута и не притежава инвестиции в облигации, деноминирани в чужда валута.

Финансовите активи и пасиви, които са деноминирани в чуждестранна валута и са преизчислени в български лева към края на отчетния период, са представени, както следва:

	Издаване на краткосрочен риск	
	Щатски долари '000	Британски лири '000
31 декември 2016 г.		
Финансови активи	303	6
Финансови пасиви	(656)	-
Общо издаване на риск	<u>(353)</u>	<u>6</u>
31 декември 2015 г.		
Финансови активи	363	5
Финансови пасиви	(2,992)	-
Общо издаване на риск	<u>(2,629)</u>	<u>5</u>

30.1.1. Лихвен риск

Предприятието не е изложено на лихвен риск, тъй като няма заеми и не ползва привлечен капитал, за да финансира дейността си.

30.1.2. Ценови риск

Таксите за аеронавигационно обслужване на въздушното движение се събират по реда и в размери, определени съгласно разпоредбите на Многостранното споразумение за пътните такси от 12.02.1981 г., Международната Конвенция на Евроконтрол за сътрудничество по безопасност на въздухоплаването и свързаните с тях документи на Евроконтрол и Наредбата за таксите за използване на летищата за обществено ползване и за аеронавигационно обслужване в Република България. Цената на услугата (таксовата единица) е разходноориентирана. Таксовите единици за АНО се формират на базата прогноза на разходите и прогноза за равнището на обслужените единици.

Съобразно Регламенти (ЕС) 390/2013 и 391/2013 се прилага схема за ефективност и метод на установените разходи (determined cost) по отношение таксите за АНО при прелитане. По отношение на зоните и районите на летищата регулацията по тези регламенти е задължителна и се прилагат само по отношение на летище София, като най-голямо в Република България. То е отделено в самостоятелна зона за таксуване. За останалите летища, на които ДП РВД предоставя обслужване, схемата за ефективност не е задължителна, тъй като броят движения на въздухоплавателни средства за всяко от тях не превишава количествените критерии установени в двата регламента. За целите на планирането и отчитането са определени референтни периоди (RP). За всеки RP се изготвя план за ефективност (ПЕ), в който са дефинирани установените разходи за всяка година от този RP. Първият RP е тригодишен (2012 - 2014 г.), а следващите са петгодишни от (2015-2019 г.).

30.2. Анализ на кредитния риск

Кредитният риск представлява рискът даден контрагент да не заплати задължението си. Предприятието е изложено на този риск във връзка с възникване на вземания от клиенти и депозирани средства. Излагането на Предприятието на кредитен риск е ограничено до размера на балансовата стойност на финансовите активи, признати в края на отчетния период, както е посочено по-долу:

	2016 ‘000 лв.	2015 ‘000 лв.
Групи финансови активи – балансови стойности:		
Пари и парични еквиваленти	153,451	175,404
Търговски и други вземания	55,944	33,943
Балансова стойност	209,395	209,347

Предприятието редовно следи за неизпълнението на задълженията на своите клиенти и други контрагенти и използва тази информация за контрол на кредитния риск. Предприема действия за намаляване на кредитния риск, посредством установени правила и процедури за събиране на дължимите и неплатени такси за аеронавигационно обслужване. Степента на събираемост на вземанията от предоставяне на АНО достига 99%.

Предприятието не е предоставяло финансовите си активи като обезпечение по други сделки.

Към датата на финансовия отчет няма необезпечени търговски вземания с изтекъл срок на плащане.

Кредитният риск относно пари и парични еквиваленти се счита за несъществен, тъй като контрагентите са банки с добра репутация.

Част от паричните средства, държани като депозит от Предприятието, са в Българска Народна Банка и те са предоставени при условията на Наредба, издадена от министъра на транспорта и съобщенията и министъра на финансите.

30.3. Анализ на ликвидния риск

При оценяването и управлението на ликвидния риск Предприятието отчита очакваните парични потоци от финансови инструменти, по-специално наличните парични средства и търговски вземания. Наличните парични ресурси и търговски вземания са в размер, обезпечаващ изходящия паричен поток.

Със Закона за гражданското въздухоплаване е регламентирано, че срещу имуществото на Предприятието не може да се насочва принудително изпълнение, нито да се открива производство по несъстоятелност.

За гарантиране на платежоспособността на ДП РВД се установява паричен резерв в размер 11 млн. евро, който е регламентиран с Наредба №140 на Министерството на транспорта и съобщенията и Министерство на финансите от 04.12. 2001 г. за установяване режима, реда и условията за поддържане и разходване на паричния резерв на ДП РВД.

Паричният резерв представлява срочен валутен депозит на ДП РВД в БНБ, при съответните общи депозитни условия на банката в размер на 11 млн. евро.

31. Политика и процедури за управление на капитала на ДП РВД

Целите на Предприятието във връзка с управление на капитала са да осигури способността на Предприятието да продължи да съществува като действащо предприятие.

Политиката на Предприятието е да се финансира чрез собствени средства или да използва безвъзмездни финансираия за определени проекти.

32. Събития след края на отчетния период

Не са възникнали коригиращи събития или значителни некоригиращи събития между датата на финансовия отчет и датата на предоставянето му за одобрение от Управителния съвет, които да имат съществен ефект върху финансовия отчет за 2016 г.

Определен е размерът на осреднената базова таксова единица за аеронавигационно обслужване за прелитане в размер на 26.97 евро за 2017 г. (2016 г.: 22.68 евро).

33. Одобрение на финансовия отчет

Финансовият отчет към 31 декември 2016 г. (включително сравнителната информация) е одобрен от Генералния директор на 02.03.2017 г. Одирираният финансов отчет на Предприятието е предоставен за приемане от Управителния съвет.